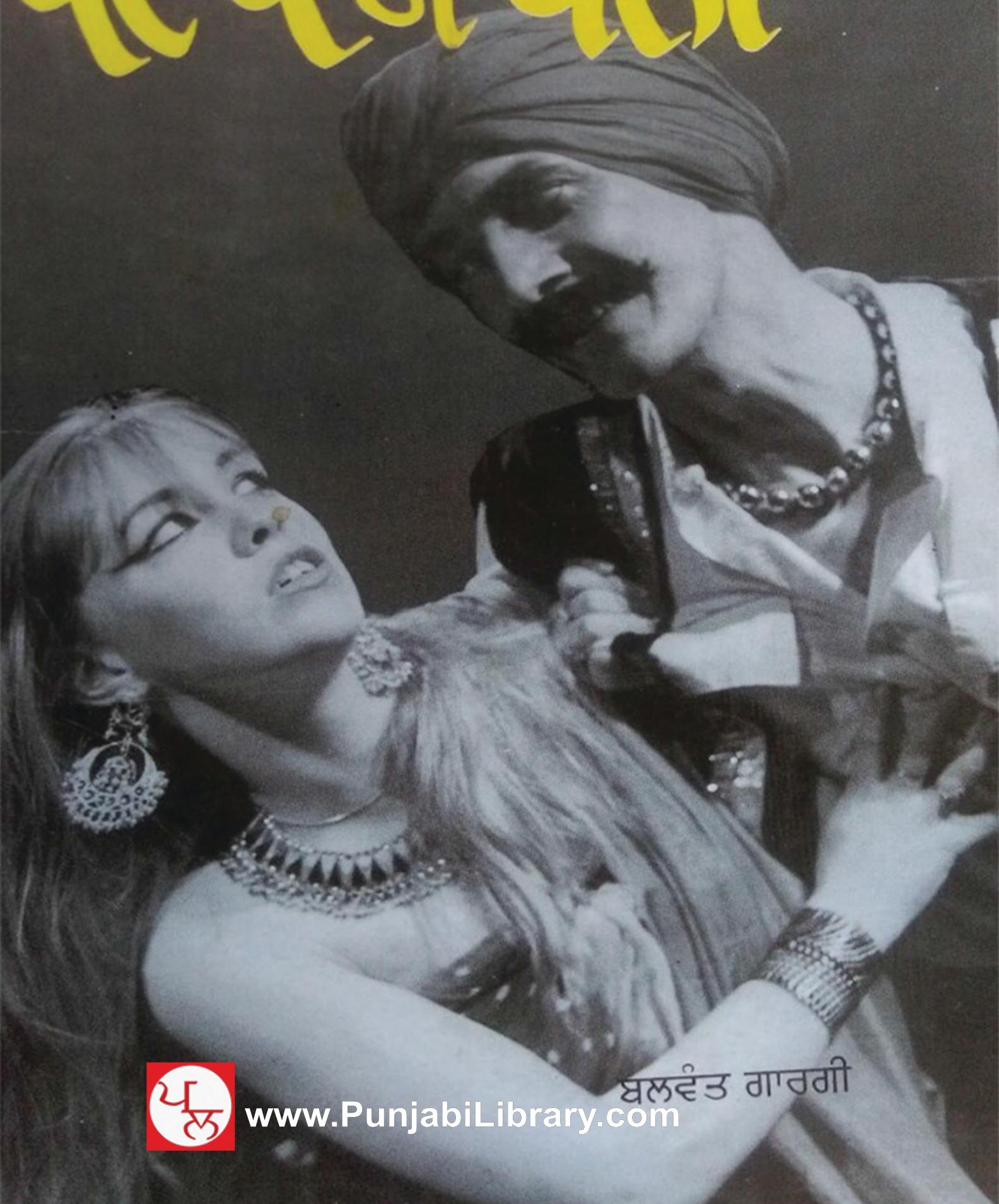
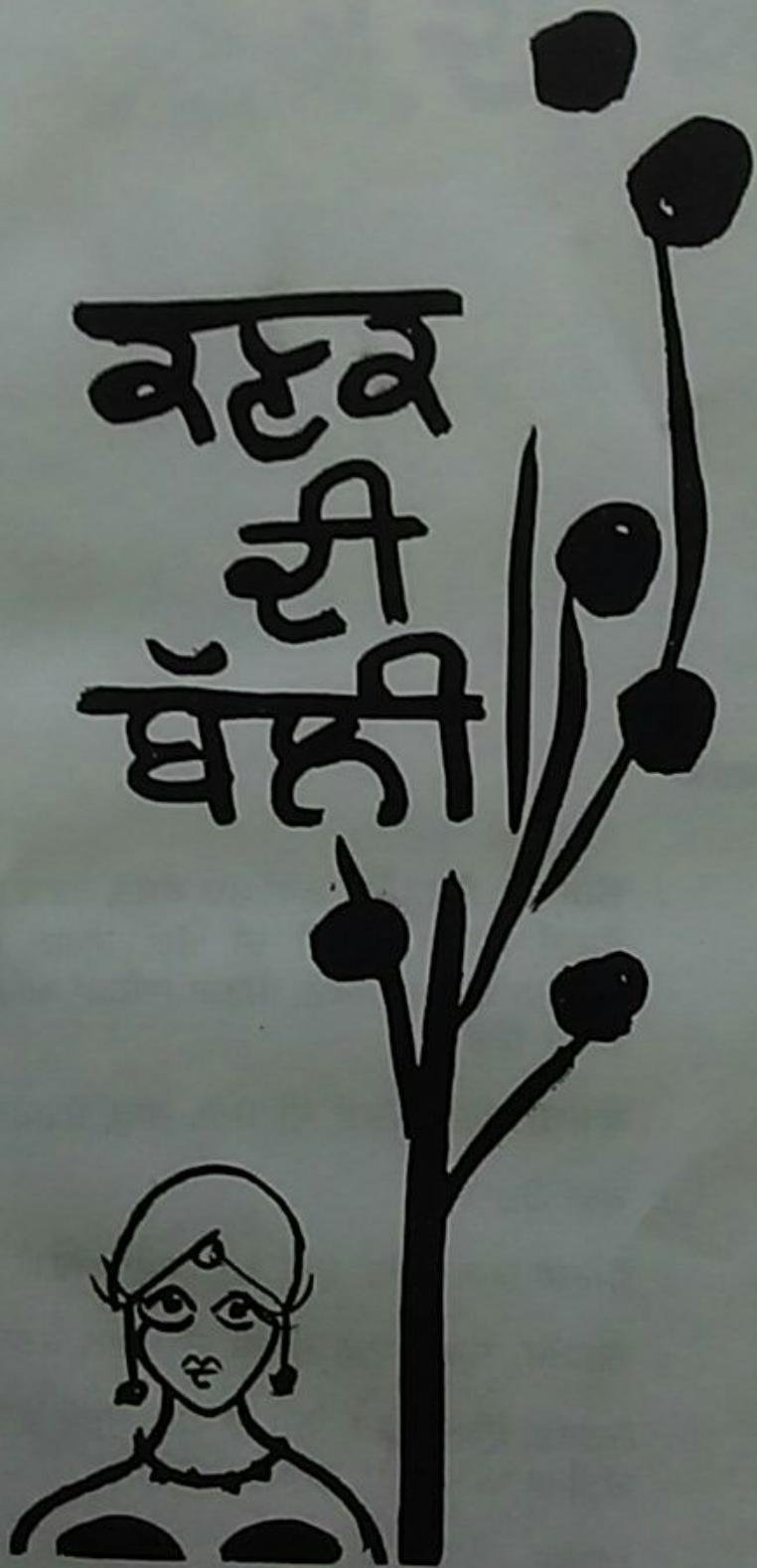

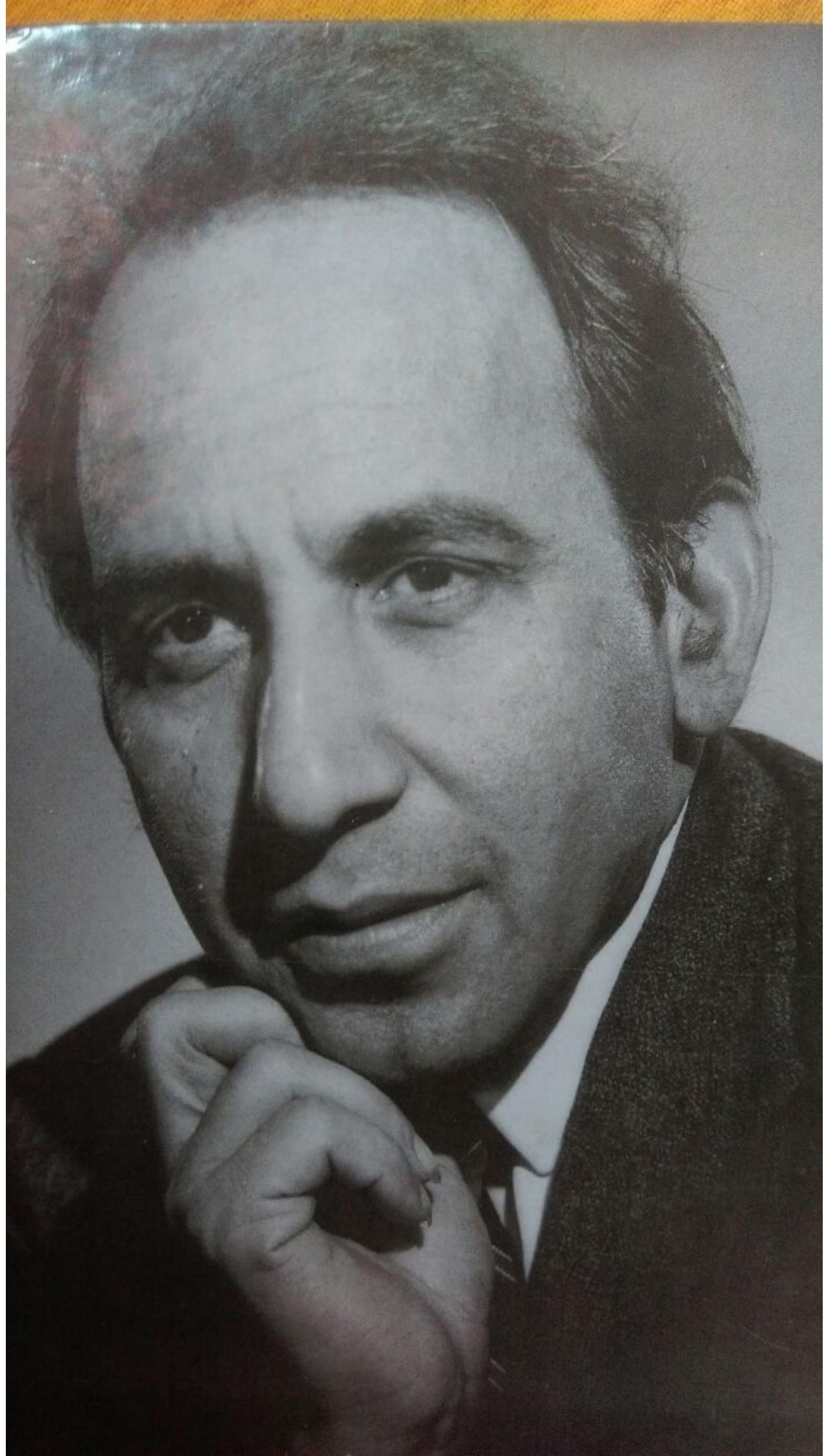
ਕਲਾਵਦੀ ਬੱਸੀ

ਬਲਵੰਤ ਗਾਰਗੀ
www.PunjabiLibrary.com

ਕਈ
ਦੀ
ਬੋਲੀ

ਲੇਖਕ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕਾਂ

- ਨਾਟਕ** : ਲੋਹਾ ਕੁੱਟ, ਸੈਲ ਪੱਥਰ, ਨਵਾਂ ਮੁੱਢ, ਕੋਸਰੇ, ਕਣਕ ਦੀ ਬੱਲੀ, ਸੇਹਣੀ ਮਹੀਵਾਲ, ਧੂਣੀ ਦੀ ਅੱਗ, ਰਾਗਨ ਮੈ ਥਾਲ, ਸ਼ਲਤਾਨ ਰਜੀਆ, ਸੈਕਣ, ਮਿਰਜ਼ਾ ਸਾਹਿਬਾਂ, ਅਭਿਸਾਰਿਕਾ, ਥਲਦੇ ਟਿੱਬੇ।
- ਇਕਾਂਗੀ** : ਕੁਆਗੀ ਟੀਸੀ, ਪੱਤਣ ਦੀ ਬੇੜੀ, ਚਾਕੂ, ਪੈਤੜੇਬਾਜ਼।
- ਨਾਵਲ** : ਕੱਕਾ ਰੇਤਾ।
- ਕਹਾਣੀ** : ਮਿਰਜ਼ਾ ਵਾਲਾ ਸਾਧ, ਛਲ੍ਹੇ ਬੇਰ, ਕਾਲਾ ਅੰਬ।
- ਬੇਜ** : ਰੰਗਮੰਚ, ਲੋਕ-ਨਾਟਕ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕਲਾਕਾਰ।
- ਲੇਖ** : ਸ਼ਰਬਤ ਦੀਆਂ ਘੁੱਟਾਂ, ਨਿੰਮ ਦੇ ਪੱਤੇ, ਸੁਰਮੇ ਵਾਲੀ ਅੱਖ, ਕੌਡੀਆਂ ਵਾਲਾ ਸੱਪ, ਹੁਸੀਨ ਚਿਹਰੇ।
- ਯਾਤਰਾ** : ਪਾਤਾਲ ਦੀ ਧਰਤੀ।
- ਸ੍ਰੈ-ਜੀਵਨੀ ਨਾਵਲ** : ਨੰਗੀ ਧੁੱਪ, ਕਾਸ਼ਨੀ ਵਿਹੜਾ।

KANAK DI BALLI

by BALWANT GARGI

NAVYUG PUBLISHERS
K-24, Hauz Khas, New Delhi-110016
<http://navyug.publishers.tripod.com>

All rights reserved. No part of this Publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means without prior permission in writing from both the Author and Publisher.

© 2013

ISBN 81-85267-51-0

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਨਵਯੁਗ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼
K-24, ਹੌਜ ਖਾਸ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ-110 016

ਛਾਪਕ : ਆਈ.ਵਾਈ.ਐਨ. ਗ੍ਰਾਫਿਕਸ
ਦਰਿਆ ਗੰਜ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ-110 002

ਮੁੱਲ : 75/- ਰੁਪਏ

ਕਣਕਦੀ ਪੱਸੀ

ਬਲਵੰਤ ਰਾਰਾਫਿ

ਨਵਯੁਗ

ਮਾਸਟਰ ਹਰੀ ਕਿਸਨ
ਨੂੰ
ਜੇ ਮੇਰੇ ਤੇ ਉ. ਪੀ. ਸਰਮਾ ਦੇ
ਸਾਹਿਤਕ ਗੁਰੂ ਸਨ

“ਕਣਕ ਦੀ ਬੱਲੀ” ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿੱਲੀ ਆਰਟ ਥੀਏਟਰ ਨੇ
1959 ਵਿਚ ਖੇਡਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਥਾਂ ਥਾਂ ਇਸ ਦੇ ਪਰਦਾਰਸ਼ਨ
ਹੋਏ। ਦੁਬਾਰਾ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ
ਵਾਸਿੰਗਟਨ ਦੇ ਨਾਟ-ਮੰਡਲ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ 1966 ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਨਾਟਕ ਬਾਰੇ

ਇਹ ਨਾਟਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਥਾਂ ਥਾਂ ਖੇਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਰੂਸੀ ਤੇ ਜਾਪਾਨੀ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋਇਆ। 1966 ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਗੋਲ ਮੰਚ ਉੱਤੇ ਖੇਡਿਆ। ਇਸ ਮੰਚ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਲੋਕ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਲੱਕੜ ਦਾ ਇਹ ਗੋਲ ਮੰਚ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਸੀ: ਨਿਹਾਲੀ ਦਾ ਘਰ, ਮੇਲਾ, ਗਲੀ, ਮੱਘਰ ਦੀ ਹਵੇਲੀ, ਮਾੜ੍ਹ ਦਾ ਵਿਹੜਾ। ਕੋਈ ਦ੍ਰਿਸ਼-ਸੱਜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਰਤੀ ਗਈ। ਦੋ ਨਟੀਆਂ ਕਾਲੇ ਵਸਤਰ ਪਾਈ ਇਕ ਪਾਸੇ ਬੈਠੀਆਂ ਸਨ — ਨਾਟਕ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਦਾਰਨੀਆਂ। ਉਹ ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਪਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਕਾਰਜ ਦੀਆਂ ਭਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਲੋੜ ਪੈਣ ਉੱਤੇ ਉਹ ਫੇਰੇ ਵਿਚ ਮੰਚ-ਸਾਮੱਗਰੀ ਟਿਕਾ ਕੇ ਜਾਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਆਪਣੀ ਨੀਯਤ ਥਾਂ ਜਾ ਬੈਠਦੀਆਂ। ਨਾਟਕ ਦਾ ਕਾਰਜ ਅਟੂਟ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ।

ਭਾਕੀ ਬਦਲਣ ਲਈ ਚਾਨਣ-ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਹਨੇਰੇ ਦਾ ਇਕ ਝਪਕਾ ਦੇ ਕੇ ਦੂਜਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਸਾਰਾ ਨਾਟਕ ਇਕੋ ਸਾਹ ਖੇਡਿਆ ਗਿਆ। ਸਿਰਫ ਮਧ ਵਿਚ — ਦੂਜਾ ਐਕਟ, ਪਹਿਲੀ ਭਾਕੀ ਪਿਛੋਂ — ਦਸ ਮਿੰਟ ਦਾ ਵਿਸਰਾਮ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਨਾਟਕ ਦੇ ਕਾਰਜ ਦੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਰੱਖ ਸਕਿਆ। ਸੀਨ ਬਦਲਣ, ਪਰਦੇ ਚੁੱਕਣ ਤੇ ਡੋਰਾਣ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼-ਸੱਜਾ ਦੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਅਨਾਟਕੀ ਖੇਚਲ ਤੋਂ ਬਚ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼-ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਬਦਲਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਭਿਨਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈਆਂ ਗਈਆਂ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕਾਂ ਨੇ "ਕਣਕ ਦੀ ਬੱਲੀ" ਸਟੇਜ ਕਰਨ ਲਿਗਿਆਂ ਅਸਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੇਤਲ ਤੇ ਜਿਉਂਦਾ ਤੇਤਾ ਵਰਤਿਆ। ਇਸ ਨਾਲ ਨਾਟਕ ਦੇ ਕਲਾਤਮਕ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸੱਟ ਲੱਗੀ। ਇਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਨੇ ਮੰਚ ਉੱਤੇ ਅਸਲੀ ਤੇਤਾ ਤੇ ਪਿੰਜਰਾ ਲਿਆਂਦਾ। ਤਾਰੇ ਤੇਤੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਕਰੁਣਾ-ਮਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿਚ ਜਦ ਉਹ ਤੇਤੇ ਦੇ ਖੰਬ ਪਲੋਸਣ ਲੱਗੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤੇਤੇ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਉਂਗਲ ਉੱਤੇ ਦੰਦੀ ਵੱਢ ਲਈ। ਜ਼ਖਮੀ ਅਭਿਨੇਤਰੀ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਪਿੰਜਰਾ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਤੇਤਾ ਟੀਂ ਟੀਂ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਦੁਖਾਂਤ ਇਕ ਘਟੀਆਂ ਹਾਸੋਹੀਣੀ ਗੱਲ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਸ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਮੰਚ ਉੱਤੇ ਨਕਲੀ ਤੇਤਾ ਜਿਉਂਦੇ ਤੇਤੇ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਚੂੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਲੱਗੇ ਬਚਨੇ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਚੂੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਤੇ ਮੰਚ ਉੱਤੇ ਖਿੰਡਣ ਨਾਲ ਅਭਿਨੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਚੁੱਭਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਾਰੇ ਚੂੜੀ ਦੇ ਤਿੜਕਣ ਉੱਤੇ ਕੱਚ ਦੇ ਖਿੰਡੇ ਹੋਏ ਟੋਟੇ ਚੁਗਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਰਫ ਕਾਲਪਨਿਕ ਕੱਚ ਦੇ ਜ਼ੱਰੇ ਚੁਗ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਕਲਾ-ਸੂਝ ਇਹਨਾਂ ਜ਼ੱਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਯਥਾਰਥਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚੁਗਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲੀ ਉਹ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਠਾਕਰੀ ਝੰਡੂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਬਾਸੀ ਕੜਾਹ ਸੁੱਟਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਾਲਪਨਿਕ ਹੈ। ਝੰਡੂ ਕੜਾਹ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਚਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਠਾਕਰੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਬੁੱਕ ਵਿਚ ਸੁੱਟਿਆ ਹੋਵੇ। ਕੜਾਹ ਖਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਸੁਭ ਜੋ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਬਦਲਦਿਆਂ, ਢਲਦਿਆਂ ਤੇ ਉਭਰਦਿਆਂ ਦੇਖ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਭੂਤ, ਵਰਤਮਾਨ ਤੇ ਭਵਿੱਖ — ਤਿੰਨਾ ਐਨਕਾ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਤੱਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਂ ਅਸੀਂ ਪੰਘਰੇ ਹੋਏ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਨਹੋੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਅਜਿਹੇ ਥਾਂ ਕਵਿਤਾ-ਮਈ ਥੋਲਾ ਦੇ ਫੁੱਘੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਵਰਤਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਵੇਗ ਵਿਚ ਦਗਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਬਦ ਖੁਦ ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਨਾਟਕ ਦੇ ਸਿਖਰ ਉਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਕਈ ਵਾਰ ਪਾਤਰ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਫੁੱਘਾਣਾਂ ਤੋਂ ਉਠਦੀ ਹੋਈ ਚੀਸ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਸ਼ਬਦ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਲ ਬਦਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਪਾਤਰ ਨੂੰ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੀਤਾ, ਥੋਲਿਆ ਤੇ ਸੋਚਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਤਿੰਨ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣ ਕੇ ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਪਾਹ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਨਵਾਂ ਰੂਪ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਰੂਪ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਨੂੰ ਟੂਬ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਉਤੇ ਉਹੀ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਾਤਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ। ਕਲਾ ਅਸਲੀਅਤ, ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਪੇਟ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਇਸ ਦੀਆਂ ਤਹਿਆਂ ਖੁਲ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਨਿਰੋਲ ਅਸਲੀਅਤ ਛੁੱਲ੍ਹਣ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਸੇਲ੍ਹਵੀ ਸਦੀ ਦਾ ਜਾਪਾਨੀ ਨਾਟਕਾਰ ਚਿਕਾਮਤਸੁ ਆਖਦਾ ਹੈ: 'ਕਲਾ ਉਹ ਸੱਚ ਹੈ ਜੋ ਝੂਠ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਹ ਝੂਠ ਹੈ ਜੋ ਸੱਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਹੈ।'

ਕਈ ਨਾਟਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਪਾਤਰਾਂ ਉਤੇ ਬੱਧੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਪਾਤਰ ਨਿਰਜਿੰਦ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਅੰਦਰੂਨੀ ਖਿਰੋਤਾਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜੋ ਜਿਉਂਦੇ-ਜਾਗਦੇ ਇਨਸਾਨ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਟਕ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਤੁਈਆਂ ਵਾਂਗ ਛੁੱਟਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

"ਕੇਸਰੇ" ਵਿਚ ਮੈਂ ਮੇਟੇ ਠੁਲ੍ਹੇ ਯਥਾਰਥਵਾਦ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਾਹਾਂ ਤੇ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਤੀਵੀਆਂ ਦੀ ਥੋਲੀ ਵਰਤੀ। ਪਰ "ਕੰਵਾਰੀ ਟੀਸੀ" ਤੇ "ਪੱਤਣ ਦੀ ਥੋੜੀ" ਵਿਚ ਕਾਵਿ-ਮਈ ਥੋਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾਇਕਾਵਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਣੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ। "ਕਣਕ ਦੀ ਥੋੜੀ" ਵੀ ਪ੍ਰਤੀਕ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾਟਕ ਹੈ। ਕਣਕ ਦੀ ਥੋੜੀ ਦਾ ਗੀਤ ਸਾਰੇ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਵਾਰ ਵਾਰ ਗੁਜ਼ਦਾ ਹੈ, ਫਸਲਾਂ ਉਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਸੁਨਹਿਰੀ ਥੋੜੀਆਂ ਝੁਮਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ ਕੌਣ ਹੈ? ਕੌਣ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੌਣ ਨੋਚ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਕਈ ਵਾਰ ਇਸੇ ਖੋ-ਖੜੀ ਵਿਚ ਥੋੜੀ ਲਿਤਾੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਉਹ ਸੂਝ ਜੋ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਬਦਲਦਿਆਂ, ਢਲਦਿਆਂ ਤੇ ਉਭਰਦਿਆਂ ਦੇਖ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਭੂਤ, ਵਰਤਮਾਨ ਤੇ ਭੰਵੱਖ — ਤਿੰਨਾ ਐਨਕਾ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਤੱਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਂ ਅਸੀਂ ਪੰਘਰੇ ਹੋਏ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਨਚੇੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਅਜਿਹੇ ਥਾਂ ਕਵਿਤਾ-ਮਈ ਬੋਲਾ ਦੇ ਛੂੰਘੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਵਰਤਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਵੇਗ ਵਿਚ ਦਗਦੇ ਹੋਏ ਸ਼਼ਬਦ ਭੁਦ ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਨਾਟਕ ਦੇ ਸਿਖਰ ਉਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਕਈ ਵਾਰ ਪਾਤਰ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਛੂੰਘਾਣਾਂ ਤੋਂ ਉਠਦੀ ਹੋਈ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਸ਼਼ਬਦ ਆਪਣੀ ਸ਼਼ਕਲ ਬਦਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਪਾਤਰ ਨੂੰ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੀਤਾ, ਬੋਲਿਆ ਤੇ ਸੋਚਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਿਰਫ਼ ਦੇ ਤਿੰਨ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣ ਕੇ ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਪਾਹ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਨਵਾਂ ਰੂਪ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਰੂਪ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਨੂੰ ਟੁੰਬ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਉਤੇ ਉਹੀ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਾਤਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ। ਕਲਾ ਅਸਲੀਅਤ, ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਪੇਟ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਇਸ ਦੀਆਂ ਤਹਿਆਂ ਖੁਲ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਨਿਰੋਲ ਅਸਲੀਅਤ ਛੁਲ੍ਹਣ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਜਾਪਾਨੀ ਨਾਟਕਾਰ ਚਿਕਾਮਤਸੂ ਆਖਦਾ ਹੈ: "ਕਲਾ ਉਹ ਸੱਚ ਹੈ ਜੋ ਝੂਠ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਹ ਝੂਠ ਹੈ ਜੋ ਸੱਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਹੈ।

ਕਈ ਨਾਟਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਪਾਤਰਾਂ ਉਤੇ ਥੱਪੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਪਾਤਰ ਨਿਰਜਿੰਦ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਅੰਦਰੂਨੀ ਖਿਚੇਤਾਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜੋ ਜਿਉਂਦੇ—ਜਾਗਦੇ ਇਨਸਾਨ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਟਕ ਦੀ ਪਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਤੂਈਆਂ ਵਾਂਗ ਛੁੱਟਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

"ਕੇਸਰੇ" ਵਿਚ ਮੈਂ ਮੇਟੇ ਠੁਲ੍ਹੇ ਯਥਾਰਥਵਾਦ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਾਹਾਂ ਤੇ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਤੀਵੀਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਰਤੀ। ਪਰ "ਕੰਵਾਰੀ ਟੀਸੀ" ਤੇ "ਪੱਤਣ ਦੀ ਬੜੀ" ਵਿਚ ਕਾਵਿ-ਮਈ ਬੋਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾਇਕਾਵਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਣੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ। "ਕਣਕ ਦੀ ਬੱਲੀ" ਵੀ ਪ੍ਰਤੀਕ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾਟਕ ਹੈ। ਕਣਕ ਦੀ ਬੱਲੀ' ਦਾ ਗੀਤ ਸਾਰੇ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਵਾਰ ਵਾਰ ਗੁੰਜਦਾ ਹੈ, ਫਸਲਾਂ ਉਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਸੁਨਹਿਰੀ ਬੱਲੀਆਂ ਝੂਮਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ ਕੌਣ ਹੈ? ਕੌਣ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੌਣ ਨੇਚ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਕਈ ਵਾਰ ਇਸੇ ਖੋ-ਖਿੜੀ ਵਿਚ ਬੱਲੀ ਲਿਤਾੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪਾਤਰ

ਬਚਨਾ : ਚੁੜੀਆਂ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ

ਤਾਰੇ : ਇਕ ਸੁਹਣੀ ਕੁੜੀ

ਤਾਬਾ : ਫਡੋਕੁੱਟਣੀ

ਝੰਡੂ : ਮੱਘਰ ਦਾ ਨੈਕਰ

ਨਿਹਾਲੀ : ਬਚਨੇ ਦੀ ਮਾ

ਮੱਘਰ : ਵਿਗਤਿਆ ਹੋਇਆ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ

ਠਾਕਰੀ : ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ

ਨਰਾਇਣਾ : ਬੁੱਢਾ ਪੈਨਸ਼ਨੀਆ

ਮਾੜੂ : ਤਾਰੇ ਦਾ ਸ਼ਰਾਬੀ ਮਾਮਾ
ਦੇ ਖਚਰੀਆਂ ਬੁੱਢੀਆਂ

ਸ਼ੇਰਾ ਤੇ

ਕਿਰਪਾ : ਮੱਘਰ ਦੇ ਦੋ ਬੁਰਛੇ ਜੱਟ, ਕੁੜੀਆਂ, ਬਰਾਤੀ ਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕ

ਐਕਟ ਪਹਿਲਾ

ਪਿੰਡ ਦਾ ਮੇਲਾ।

ਅਲਗੋਜ਼ਿਆਂ ਦੀਆਂ ਧੁਨਾਂ ਤੇ ਜੱਟਾਂ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਸੁਣਾਈ ਦੇਂਦੀਆਂ
ਹਨ।

ਫੇਰੀ ਵਾਲੇ ਖਾਚੇ ਸਜਾਈਂ ਹੋਕੇ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੁੜੀਆਂ ਨਵੇਂ
ਕਪੜੇ ਪਾਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਰੀਦਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਉਮੁਲ ਉਮੁਲ ਪੈਂਦੀਆਂ
ਹਨ।

ਜੱਟ ਗਾਉਂਦੇ ਤੇ ਨੱਚਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ:

ਰੀਤ : ਨੀ ਬੱਲੀਏ ਕਣਕ ਦੀਏ

ਕੁਝ ਬੋਲ

ਸੁਚੇ ਦਾਣੇ ਤੇ ਮਿਠੜੇ ਬੋਲ

ਇਕ ਪਲ ਬਹੀ ਜਾਣਾ

ਮੇਰੇ ਕੋਲ

ਬੱਲੀਏ ਕਣਕ ਦੀਏ

ਕੁਝ ਬੋਲ

ਨੀ ਤੇਰੇ ਹਾਰੇ ਦੁੱਧਾਂ ਵਾਲੇ

ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲ ਰੇਸ਼ਮੀ ਨਾਲੇ

ਕੰਨੀਂ ਲਿਸ਼ਕਣ ਡੰਡੀਆਂ ਵਾਲੇ

ਧੁੱਪਾਂ ਹੱਸਣ ਤੇ ਕਰਨ ਕਲੇਲ

ਬੱਲੀਏ ਕਣਕ ਦੀਏ

ਕੁਝ ਬੋਲ

(ਉਹ ਨੱਚਦੇ ਹੋਏ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਚਨਾ ਚੂੜੀਆਂ ਦਾ ਟੋਕਰਾ
ਚੁੱਕੀ ਦਾਖਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।)

ਬਚਨਾ : ਵੰਗਾ ਚੜ੍ਹਾ ਲਏ, ਵੰਗਾਂ! ਕੱਚ ਦੀਆਂ ਚੂੜੀਆਂ, ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਧੂੜੀਆਂ।

(ਉਹ ਟੋਕਰਾ ਭੁਜੇ ਲਾਹ ਕੇ ਚੂੜੀਆਂ ਦੇ ਗੁੱਛੇ ਸਜਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕੁੜੀਆਂ ਹੋਕਾ ਸੁਣਨ ਸਾਰ ਉਸ ਦੁਆਲੇ ਆ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ।)

ਇਕ ਕੁੜੀ : ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੀ ਵਾਰੀ!

ਸਭ

ਕੁੜੀਆਂ : (ਬਾਹਾਂ ਅੱਗੀ ਕਰ ਕੇ) ਮੇਰੀ ਵਾਰੀ — ਮੇਰੀ ਵਾਰੀ — ਮੇਰੀ ਵਾਰੀ!

ਬਚਨਾ : ਐਨੇ ਹੱਥ ? ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਮੁੰਦਰੀ ਲਾਹ ਦੇ, ਚੂੜੀ ਤਿੜਕ ਜਾਓ।

ਕੁੜੀ : ਭਾਈ ਛੱਡ ਮੁੰਦਰੀ ਨੂੰ। ਜੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣੀਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਛੇਤੀ ਚੜ੍ਹਾ। ਕਿਤੇ ਮੇਰੀ
ਸੱਸ ਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਤਾਂ ਗੁਤਨੀ ਪੁੱਟ ਦੇਓ।

(ਬਚਨਾ ਚੂੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਿਚ ਰੁਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਾਰੇ ਦਾਖਿਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਿਰ ਉਤੇ ਨਵੀਆਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਦਾ ਜੋੜਾ ਈਨ੍ਹੇ ਵਾਂਗ ਟਿਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤੇਤੇ ਦਾ ਪਿੰਜਰਾ।)

ਤਾਰੇ : ਹੁਣ ਮੈਂ ਜੁੱਤੀ ਪਾ ਲਵਾਂ। (ਸਟੇਜ ਉਤੇ ਪਿੰਜਰਾ ਰਖ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜੁੱਤੀ ਨੂੰ ਖੜਕਾ ਕੇ ਝਾੜਦੀ ਹੈ।) ਕਿੰਨੀ ਪੂੜ ਸੀ ਰਾਹ ਵਿਚ। ਜੇ ਟੋਭਾ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅੱਡੀਆਂ ਕੂਚ ਕੇ ਜੁੱਤੀ ਪਾਉਂਦੀ। ਮਾਮਾ ਆਖਦਾ ਸੀ: "ਖਬਰਦਾਰ ਜੇ ਇਹ ਮੜਕਮੜੇ ਪਾ ਕੇ ਮੇਲੇ ਗਈ!" ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਆਂ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚ ਕੇ ਦਾਰੂ ਦੀ ਬੋਤਲ ਖਰੀਦਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

(ਜੁੱਤੀ ਪਾ ਕੇ ਮੜਕ ਨਾਲ ਤੁਰਦੀ ਹੈ।)

ਕਿੰਨਾ ਭਰਵਾ ਮੇਲਾ ਏ। ਬੈਲਦਾ ਦੇ ਸਿੰਗ ਚੋਪੜੇ ਹੋਏ: ਮੱਝਾ ਦੇ ਪਿੰਡੇ ਲਿਸ਼ਕੇ ਹੋਏ, ਜੱਟਾਂ ਟੋਰੇ ਛੱਡੇ ਹੋਏ। ਘੜੇ ਹਿਣਕ ਰਹੇ ਨੇ। ਜੁੱਤੀਆਂ ਗਿੱਧਾ ਪਾ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਮੈਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬੱਧੀ ਇਸ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਉਡੀਕਦੀ ਰਹੀ। ਹਰ ਚੀਜ਼ ਇਸ ਦਿਨ ਲਈ ਸਾਂਭ ਸਾਂਭ ਰੱਖੀ — ਚੁੰਨੀ, ਭੱਗਾ, ਜੰਜ਼ੀਰੀ, ਜੁੱਤੀ, ਪਰ ਹਾਏ, ਮੇਰੇ ਕੈਲ ਚੂੜੀਆਂ ਨਹੀਂ।

ਬਚਨਾ : ਕੱਚ ਦੀਆਂ ਚੂੜੀਆਂ, ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਪੂੜੀਆਂ।

(ਬਚਨੇ ਦੁਆਲੇ ਬੈਠੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਚਹੇਡਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਇਕ ਦੂਜੀ ਨੂੰ ਚੂੜੀਆਂ ਵੱਦਦੀਆਂ ਤੇ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਹੱਸਦੀਆਂ ਹਨ। ਤਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਖੜੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕੁਝ ਕਦਮ ਪੁੱਟਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਰੁਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਪਿੰਜਰਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਤੁਰਦੀ ਹੈ।

ਤਾਬਾਂ : ਪਿੰਡ ਦੀ ਫਡੇਕੁੱਟਣੀ — ਦਾਖਿਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਹਿੰਦੀ-ਰੰਗਾ ਝਾਟਾ, ਟਾਕੀਆਂ ਵਾਲੀ ਘੱਗਰੀ, ਪਾਟੀ ਸਲਾਰੀ, ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਲਟਕਦੇ ਵਾਲੇ ਤੇ ਗਲ ਵਿਚ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ ਮਣਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮਾਲਾਵਾ। ਉਹ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਨੂੰ ਤਾੜਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸੇਟੀ ਟੇਕਦੀ ਹੋਈ ਛਾਂ ਵਾਂਗ ਤਾਰੇ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।)

ਤਾਬਾਂ : ਕੁੜੀ ਐ ਕਿ ਛੁੱਲਝੜੀ। ਕਿਵੇਂ ਚੰਗਿਆਡੀ ਛੁੱਲਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਰਦਾਰਾਂ ਤੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਚਮਿਆਰਾਂ ਤੇ ਘੁਸਿਆਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਕਿਤੇ ਸੁਹਣੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਕੈਲ-ਡੋਡਾ ਚਿੱਕੜ 'ਚ ਉੱਗਦਾ ਏ, ਖੁੰਮ ਰੂੜੀ ਉਤੇ, ਤੇ ਸੁਹਣੀ ਕੁੜੀ ਨਿੱਕੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਵਿਚ।

(ਤਾਰੇ ਮੰਚ ਪਾਰ ਕਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਵਿਚ ਗੁਆਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।)

ਐਹ ਭੀੜ ਵਿਚ ਗੁਆਚ ਗਈ। (ਸੋਚਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਤੁਰਦੀ ਹੈ।)

(ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ) ਮੈਂ ਹੁਣੈ ਬਖਤੌਰੇ ਦੇ ਘਰੋਂ ਹੋ ਕੇ ਆਈ ਹਾਂ — ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਚੂੜੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਧੀ ਸੁਖ ਨਾਲ ਹਾਲ ਤੀਕ ਪਿਉ ਦੀ ਦੇਹਲੀ ਤੇ ਬੈਠੀ ਐ। ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਕੇ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਨਿਰਾ ਮਾਤਾ ਦਾ ਮਾਲ। ਪਰ ਮੈਂ ਜੇ ਚਾਹਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨੱਖੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਆਂ। ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਐਨੀ ਮਾੜੀ ਵੀ ਨਹੀਂ — ਬਸ ਐਵੇਂ ਮੂੰਹ ਤੇ ਸੀਤਲਾ ਦੇ ਕੁਝ ਦਾਗ ਨੇ ਤੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਗਮੜਾ ਤੇ ਅੱਖ ਵਿਚ ਫੇਲਾ ਏ, ਤੇ ਦੰਦ ਵੀ ਸੁਖ ਨਾਲ ਬੋੜੇ ਜਿਹੇ ਉੱਚੇ ਨੇ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਨੁਕਸ ਨਹੀਂ। ਐਵੇਂ ਰੰਗ ਰਤਾ ਕੁ ਕਾਲਾ ਐ। ਭਲਾ ਇਹ ਵੀ ਕੋਈ ਨੁਕਸ

ਹੋਇਆ ? ਮੈਂ ਬੜੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੂੰ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਜੈਲਦਾਰ ਦੀ ਗੰਜੀ ਕਰਮੇ ਨੂੰ ਚੰਦ ਵਰਗਾ ਮੁੰਡਾ ਟੋਲ ਦਿਤਾ। ਸੈਂ ਲਵੇਰੀਆਂ ਕਿੱਲੇ 'ਤੇ ਖੜੀਆਂ ਨੇ। ਉਹ ਫਾਂਚੀ ਭਜਨੇ ਸੀ, ਖੜੀ ਖੜੀ ਨੂੰ ਮਿਰਚੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ — ਅੱਜ ਸੋਢੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਬੈਠੀ ਰਾਜ ਕਰਦੀ ਐ। ਮੈਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਸਾਉਂਦੀ ਆਂ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਅੱਧੇ ਉਧਾਲੇ ਤਾਬਾਂ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਹੋਏ। ਕਈ ਛੁੱਟੜ ਛੜੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਤੀਵੀ ਨੂੰ ਤਰਸਦੇ ਰਹੇ। ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੇਜੀਂ ਚੂੜੀਆਂ ਛਣਕਦੀਆਂ ਨੇ। ਜੇ ਮੈਂ ਨਾ ਹੋਵਾ ਤਾਂ ਅੱਧਾ ਪਿੰਡ ਅੱਤ ਮਰ ਜਾਏ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਦਮੇ ਦਾ ਰੋਗ ਐ ਤੇ ਗੋਡਿਆਂ ਵਿਚ ਦਰਦਾਂ ਨੇ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਰਾਜੀ-ਬਾਜੀ ਰਖਦੀ ਆਂ।

ਇਕ ਕੁੜੀ : (ਬਚਨੇ ਨੂੰ) ਮੈਂ ਚੱਲੀ ਆਂ। ਪਿੰਡ ਦੀ ਫਾਫਾਂ ਸੂਹਾਂ ਲੈਂਦੀ ਫਿਰਦੀ ਐ।

ਦੂਜੀਆਂ

ਕੁੜੀਆਂ : ਲੈ ਭਾਈ, ਪੈਸੇ। ਨੀ ਠਹਿਰ ਅਸੀਂ ਵੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਆਂ।
 ਤਾਬਾਂ : (ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾੜਦੀ ਹੈ।) ਹੁਹੂ, ਪਟਮੇਲੀਆ!
 ਬਚਨਾ : (ਚੂੜੀਆਂ ਸਾਂਭ ਕੇ) ਵੰਗਾਂ ਚੜ੍ਹਾ ਲਉ, ਵੰਗਾਂ!
 ਤਾਬਾਂ : ਵੰਗਾਂ ਸੋਹਦੀਆਂ ਨੇ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਨੂੰ। ਮੇਰੇ ਵਰਗੀ ਬੁੱਢੀ ਠੇਰੀ ਨੇ ਕੀ ਕਰਨੀਆਂ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਨੱਥ ਵਾਲੀ ਲਿਆਏਂਗਾ ਫੇਰ ਪਾ ਦੇਈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚੁੜਾ। ਵੇਖੁੱਤ, ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਤੰਦੂਰ ਤੇ ਬੈਠੀ ਰੋਟੀਆਂ ਬੱਪਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਦੀਦੇ ਰਹਿ ਗਏ ਥੂੰਏ ਨਾਲ। ਹੁਣ ਕੋਈ ਬਹੁ ਲੈ ਆ, ਵਿਚਾਰੀ ਬੁੱਢੀ ਦੀ ਜੂਨ ਸੁਧਰੇ।

ਬਚਨਾ : ਜਦੋਂ ਦੇਖੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਗੱਲ।

ਤਾਬਾਂ : ਵੇ ਪੁੱਤਰ, ਜੇ ਮੈਂ ਨਾ ਗੱਲ ਤੇਰਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੈਣ ਤੈਰੂ ? ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਐ, ਮੈਂ ਹੀ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਦਿਤੀ ਸੀ ਤੇ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਸਲਾਈ ਫੇਰੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਬੁੱਢੀ ਤਾਈ ਸੁਖ ਨਾਲ ਪੇਤੇ ਨੂੰ ਉਡੀਕਦੀ ਐ, ਖੀ...ਖੀ...ਖੀ...ਖੀ!

(ਬਚਨਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।)

ਕਿੰਨੀ ਭੀੜ ਐ। ਲੰਘਣਾ ਅੱਖਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਤੀਵੀਆਂ, ਗੱਡੇ, ਭੇਡਾਂ, ਉੱਠ, ਸ਼ਰਾਬਾਂ, ਉਧਾਲੇ, ਲੜਾਈਆਂ, ਚੇਰੀਆਂ। ਜੇ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖੂਨ ਜਾਂ ਉਧਾਲਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਮੇਲਾ ਈ ਕਾਹਦਾ!

(ਝੰਡੂ ਬਾਹਰੋਂ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਰੋਦਾ ਹੋਇਆ ਦਾਖਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।)

ਤਾਬਾਂ : ਵੇ ਕਿਉਂ ਬੂਹਕਦਾ ਐ ?

ਝੰਡੂ : ਉਹੂ — ਉਹੂ — ਉਹੂ!

ਤਾਬਾਂ : ਕਿਸੇ ਨੇ ਮਾਰਿਐ ਤੈਨੂੰ ?

ਝੰਡੂ : ਉਹੂ — ਉਹੂ — ਉਹੂ!

ਤਾਬਾਂ : ਵੇ ਕੀ ਡਾਕਾ ਪੈ ਗਿਆ ?

ਝੰਡੂ : (ਬਾਂਹ ਨਾਲ ਹੰਡੂ ਪੂੰਡਦਾ ਹੋਇਆ) ਉਹੂ — ਉਹੂ — ਉਹੂ!

ਤਾਬਾਂ : ਵੇ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਐ ?

ਝੰਡੂ : ਉਹੂ...ਉਹੂ...ਉਹੂ...।

ਤਾਬਾਂ : ਵੇ ਮੁਰਖਾ, ਕਿਉਂ ਹੀਂਗਣਾ ਤੋਇਆ ਏ ? ਦੱਸ ਕਿਉਂ ਧਾਹਾਂ ਮਾਰਨ ਲਗਿਐ ? ਆਪਣਾ ਬੂਥਾ ਦੇਖ — ਅੱਖਾਂ ਸੁਜਾਈਂ ਫਿਰਦਾ ਏਂ। ਕੁਝ ਤਾਂ ਮੂੰਹੋਂ ਛੁਟ ?

- ਝੰਡੂ : (ਧਾਰ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ) ਲੁਟਿਆ ਗਿਆ!
 ਤਾਬਾਂ : ਵੇਹ ਹਰਾਮੀਆ, ਤੇਰੇ ਘਰ ਲੁਟਣ ਨੂੰ ਕੀ ਧਰਿਐ। ਦੇ ਠੂਠੇ ਤੇ ਪਾਟੀਆਂ
 ਜੁਲੀਆਂ।
- ਝੰਡੂ : ਲੁਟਿਆ ਗਿਆ ਉਏ, ਪਿੰਡਾ! ਪੱਟਿਆ ਗਿਆ! ਹਾਏ ਉਏ ਮੇਰਾ ਕੱਖ ਨਹੀਂ
 ਰਿਹਾ।
- ਤਾਬਾਂ : ਹੋਇਆ ਕੀ ?
- ਝੰਡੂ : (ਉਠ ਕੇ ਤੇ ਹੰਡੂ ਪੂੰਡ ਕੇ) ਮੇਰੀ ਤੀਵੀਂ ਨਿਕਲ ਗਈ।
- ਤਾਬਾਂ : (ਹੱਸਦੀ ਹੈ) ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ! ਜੂੜ ਵੱਦਿਆ ਗਿਆ। ਅਸਲੀ ਮਰਦ ਹੋਵੇ
 ਤਾਂ ਤੀਵੀਂ ਦੇ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਂਦਾ ਨਾ ਫਿਰੋਂ। ਵੇਛੁਚਲਾ,
 ਕੋਈ ਗਹਿਣਾ-ਰੱਟਾ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ? ਜਾਂ ਕੋਈ ਤੇਰੀ ਪੂਜੀ ਰੁੜ੍ਹੀ
 ਗਈ ?
- ਝੰਡੂ : ਤਾਈ, ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੀ ਪੂਜੀ ਸੀ। ਤਿੰਨ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਤਾਰ ਕੇ ਲਿਆਂਦੀ
 ਸੀ। ਕੌਡੀ ਕੌਡੀ ਕਰਕੇ ਦਸਾ ਸਾਲਾਂ ਚ ਪੈਸਾ ਜੋੜਿਆ ਸੀ। ਏਨੇ ਪੈਸਿਆਂ
 ਨਾਲ ਮੈਂ ਦੇ ਵਿਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈ ਲੈਂਦਾ.....ਜਾਂ ਗਊ ਮੁੱਲ ਲਿਆਉਂਦਾ। ਰੱਜ
 ਕੇ ਦੁੱਧ ਪੀਦਾ ਤੇ ਨਾਲੇ ਮੈਜ ਨਾਲ ਵੇਚਦਾ। ਪਰ ਮੇਰੀ ਮੱਤ ਮਾਰੀ ਗਈ,
 ਤੀਵੀਂ ਲਿਆਂਦੀ ਤੇ ਉਹ ਨੱਸ ਗਈ.....।
- ਤਾਬਾਂ : ਵੇਹ ਤੇਰੇ ਘਰ ਉਹ ਸੱਤ ਸਾਲ ਰਹੀ — ਹੋਰ ਤੂੰ ਕੀ ਭਾਲਦਾ ਐ ? ਚੰਗਾ
 ਹੋਇਆ, ਦਫਾ ਹੋਈ!
- ਝੰਡੂ : ਇਉਂ ਨਾ ਆਖ, ਤਾਈ! ਘਰ ਦਾ ਤਾਂ ਬਿੱਲੀ ਕੁੱਤਾ ਵੀ ਗੁਆਚ ਜਾਏ ਤਾਂ
 ਬੰਦਾ ਓਦਰ ਜਾਂਦਾ ਐ। ਉਹ ਤਾਂ ਫੇਰ ਵੀ ਵਿਆਹ ਕੇ ਲਿਆਂਦੀ ਸੀ। ਹੁਣ
 ਮੈਂ ਕਿਤੇਂ ਦਾ ਨਾ ਰਿਹਾ.....(ਰੋਂਦਾ ਹੈ)।
- ਤਾਬਾਂ : ਵੇਕਿਊ ਕੀਰਨੇ ਪਾਉਂਦਾ ਏਂ। ਜਾਹ, ਜਾ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰ। ਤੇਰੀ ਟੋਕਰੀ ਕਿੱਥੇ
 ਐ ?
- ਝੰਡੂ : ਤਬੇਲੇ ਵਿਚ।
- ਤਾਬਾਂ : ਤੇ ਮੱਘਰ ?
- ਝੰਡੂ : ਉਹ ਸੱਬ ਚ ਬੈਠਾ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਐ। ਕੁੱਕੜਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੀਆਂ
 ਤਿਆਰੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਨੇ।
- ਤਾਬਾਂ : ਚੰਗਾ ਕਿੱਤਾ ਭਾਲਿਐ ਏਸ ਨੇ। ਇਸ ਦਾ ਦਾਦਾ ਚੀਤੇ ਲੜਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਪਿਉ
 ਭੇਡੂ, ਤੇ ਹੁਣ ਇਹ ਕੁੱਕੜਾਂ ਤੇ ਆ ਗਿਆ। ਸੁਖ ਨਾਲ ਟੱਬਰ ਨਿਘਰਦਾ
 ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਏ।
- ਝੰਡੂ : ਬੁੱਢੀਏ, ਚਹੇਡਾਂ ਨਾ ਕਰ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ। ਜਿਸ ਦਾ ਨਮਕ ਖਾਈਏ ਉਸ
 ਦੀ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਬੁਰਿਆਈ ਨਾ ਕਰੀਏ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਖੇਤੇ ਦੀ ਜੂਨੀ ਪੈਂਦਾ
 ਏ। ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਘਰ ਦਾ ਅੰਨ ਖਾਂਦੇ ਆਏ ਆਂ। ਭਾਵੇਂ ਕਦੇ
 ਕਦੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਛਿੱਤਰੀ ਡਹਿ ਪੈਂਦਾ ਏ, ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਚੇਜ
 ਨੇ। ਉਸ ਦਾ ਘੋੜਾ ਵੀ ਦੁਲੱਤੀ ਕੱਢ ਮਾਰਦੇ। ਉਹ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਾਲੇ ਤੀਕ
 ਤਵੇਲਾ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। (ਭੱਗੇ ਨਾਲ ਹੰਡੂ ਪੂੰਡਦਾ ਹੈ) ਕਲੁੜ ਰਾਤ ਦਾ
 ਭੁੱਖਣ ਭਾਣਾ ਆਪਣੀ ਤੀਵੀਂ ਨੂੰ ਟੇਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਆਂ। ਹਾਲ ਤੀਕ ਕੋਈ
 ਸੂਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਚੱਲਾਂ ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਾਂ! ਦੋ ਵਾਰ ਠਾਣੇ ਗਿਆ, ਮੁਨਸ਼ੀ

ਨੇ ਰਪਟ ਹੀ ਨਾ ਲਿਖੀ। ਬਥੇਰੇ ਹੱਥ ਜੇਤੇ। ਪਰ ਰੁਪਏ ਚਾੜ੍ਹੇ ਬਿਨਾਂ ਉਹ
ਗੱਲ ਈ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ। ਚੱਲਾ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਖਰਖਰਾ ਕਰਾਂ, ਨਹੀਂ
ਤਾਂ ਆਥਣ ਨੂੰ ਰੇਟੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣੀ। ਛਿੱਤਰ ਅੱਡ ਪੈਣਗੇ।
(ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਾਬਾ ਸੇਟੀ ਟੇਕਦੀ ਹੋਈ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ।)

(ਹਨੇਰਾ)

ਝਾਕੀ ਢੂਜੀ

ਨਿਹਾਲੀ ਸੀਣ-ਪਰੋਣ ਵਾਲੀ ਪੱਛੀ ਚੁੱਕੀ ਦਾਖਿਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੋਰੀ
ਉਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰੱਖ ਕੇ ਬਾਹਰ ਗਲੀ ਵਲ ਝਾਕਦੀ ਹੈ।

ਨਿਹਾਲੀ : ਲੋਕ ਮੇਲਾ ਦੇਖ ਕੇ ਪਰਤ ਰਹੇ ਨੇ। ਕੋਈ ਲੱਡੂ ਜਲੇਬੀਆਂ ਚੁੱਕੀ ਜਾਂਦਾ ਏ।
ਕੋਈ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ ਖਿਲੋਣੇ, ਕੋਈ ਬੱਤਖਾਂ ਤੇ ਕੁੱਕੜ। ਉਹ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਈ
ਹੋਏਗਾ। ਉਸ ਦੇ ਝੱਗੇ ਨੂੰ ਤੇਪੇ ਲਾ ਦਿਆ। (ਬੋਰੀ ਉਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਝੱਗਾ
ਸਿਉੰਦੀ ਹੈ।) ਹੁਣ ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਜਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਏ। ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਇਹੋ ਝੱਗਾ
ਮੇਡਿਆਂ ਤੋਂ ਪਾਟ ਚੁੱਕਾ ਏ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਲੂਈਂ ਫੁੱਟਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ
ਕਾਲੀਆਂ ਸ਼ਾਹ ਮੁੱਛਾਂ ਨੇ। (ਸਿਉੰਦੀ ਹੈ) ਕਲ੍ਹੂ ਦੀ ਗੱਲ ਏ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ
ਉੱਗਾਲ ਲਾਈ ਫਿਰਦੀ ਸਾਂ, ਪਰ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਉੱਗਾਲ ਲਾ ਕੇ ਤੁਰ ਸਕਦਾ
ਏ। ਰਾਤਾਂ ਝਾਗ ਕੇ ਇਹ ਦਿਨ ਦੇਖਿਆ ਏ। ਇਹੋ ਸੁੱਖਾਂ ਸੁੱਖਦੀ ਰਹੀ ਕਿ
ਰੱਬਾ ਇਹ ਛੇਤੀ ਜਵਾਨ ਹੋਵੇ.....ਸ਼ਾਇਦ ਉਸੇ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਬਿੜਕ ਏ, ਉਹੀ
ਲਟਬੋਰੀ ਚਾਲ। ਐਹ ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਏ।

(ਬਚਨਾ ਦਾਖਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੱਗ ਲਾਹ ਕੇ ਢੂਰੋਂ ਹੀ ਮਾਂ
ਵਲ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ।)

ਬਚਨਾ : ਸਾਰੀਆਂ ਚੂੜੀਆਂ ਵਿਕ ਗਈਆਂ! ਜੇ ਦੇ ਟੇਕਰੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਅੱਜ ਉਹ ਵੀ
ਵਿਕ ਜਾਂਦੇ।

ਨਿਹਾਲੀ : ਫਿਰ ਲੈ ਕਿਉਂ ਨਾ ਗਿਆ ?

ਬਚਨਾ : ਮੇਲੇ ਦੇ ਮਜਾਜ ਦਾ ਕੀ ਪਤਾ ? ਪਿਛਲੀ ਵਾਰੀ ਇਕ ਵੀ ਚੂੜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ
ਵਿਕੀ। ਵਿਕਣ ਲੱਗਣ ਤਾਂ ਮਿੰਟਾ ਵਿਚ ਵਿਕ ਜਾਣ, ਜੇ ਨਾ ਵਿਕਣ ਤਾਂ
ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। (ਡੱਬ ਵਿਚੋਂ ਰੁਪਏ ਕੱਢਦਾ ਹੈ) ਲੈ ਫੜ!

ਨਿਹਾਲੀ : ਕਿੰਨੇ ਨੇ ? (ਗਿਣਦੀ ਹੈ) ਇਕ.....ਦੋ.....ਤਿੰਨ.....।

ਬਚਨਾ : ਪੱਚੀ। ਪੂਰੇ ਪੱਚੀ ਨੇ! ਬੋਹਣੀ ਚੰਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਲਾਲ ਚੁੰਨੀ ਵਾਲੀ ਇਕ ਕੁੜੀ
ਨੇ ਆ ਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੂੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਾਈਆਂ। ਫਿਰ ਡਾਰ ਦੀ ਡਾਰ
ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਆ ਗਈ। ਇਕ ਢੂਜੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋ ਹੋ ਹੱਥ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ।
(ਨਿਹਾਲੀ ਰੁਪਏ ਲੜ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।)

ਮੇਰੇ ਕੁੜੇ ਨੂੰ ਬਟਨ ਲਾ ਦਿੱਤੇ ?

ਨਿਹਾਲੀ : ਹਾ, ਲਾ ਦਿਤੇ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੈਲੋਂ ਧਾਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਸੂਈ ਵਿਚ। ਪੁੱਤ,

ਕੋਈ ਬਟਨ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਲੈ ਆ, ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਹੌਲਾ ਕਰੋ। ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਭੋਕਦਿਆਂ
ਦੀਦੇ ਰਹਿ ਗਏ ਨੇ ਮੇਰੇ।

- ਬਚਨਾ** : ਬੇਬੇ, ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਭੇਡਾਂ-ਬੱਕਰੀਆਂ ਬਬੇਰੀਆਂ, ਕੁੜੀਆਂ ਕਿੱਥੇ ?
- ਨਿਹਾਲੀ** : ਏਨੇ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਤੇਰੇ ਲਈ ਕੁੜੀ ਟੋਲਦਿਆਂ। ਅੱਜ ਕਲੁ ਚੰਗੀ ਕੁੜੀ
ਤੇ ਚੰਗੀ ਛੁੱਟ ਘਟ ਈ ਮਿਲਦੀ ਐ। ਉਹ ਦੇਖੀ ਸੀ ਲੱਛੂ ਦੀ ਭਤੀਜੀ,
ਹਰਾਮਣ ਨਿਕਲੀ। ਰੁਲੀਏ ਦਾ ਘਰ ਚੰਗਾ ਐ, ਪਿੱਛਾ ਵੀ ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਠੀਕ
ਈ ਐ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਜਾਜ਼ ਦੇ ਕੁਤੇ ਅਸਮਾਨੀ ਭੌਕਦੇ ਨੇ। ਸਭ ਦੇਖ
ਲਈਆਂ ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ। ਛੇਕੜ ਹੁਣ ਬਖਤੌਰੇ ਦੀ ਧੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਤੇਰੀ
ਐ।
- ਬਚਨਾ** : ਉਹ! ਬਖਤੌਰੇ ਦੀ ਧੀ ਨਾਲ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਆਹ ਨਾ ਕਰਾਂ।
- ਨਿਹਾਲੀ** : ਮਾੜੀ ਐ ਕੁੜੀ ? ਸੁਖ ਨਾਲ ਥਾਲ ਵਰਗਾ ਮੂੰਹ, ਪੀੰਘ ਵਰਗੀ ਲੰਮੀ, ਪਾਣੀ
ਦੇ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਘੜੇ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਤੁਰਦੀ ਐ — ਮੇਰਨੀ ਵਾਂਗ। ਰਤਾ
ਉਸ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਮੇਟੇ ਤੇ ਰੰਗ ਕਣਕ-ਬਿੰਨਾ ਐ।
- ਬਚਨਾ** : ਪੁੱਠੇ ਤਵੇ ਵਰਗੀ ਤੇ ਉਠ ਵਾਂਗ ਲਮਕਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹ।
- ਨਿਹਾਲੀ** : ਤੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇਖ! ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਰੋਬੋਂ ਦੇਖ ਕੇ ਗੱਲ
ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਐ। ਵੇ, ਉਹਨਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਸਾਡੀ ਕੀ ਮਜਾਲ ? ਸਭ ਤੋਂ
ਵੱਡੇ ਕਾਰੀਗਰ ਨੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਚੂੜੀਆਂ ਤਾਂ ਪਟਿਆਲੇ ਤੀਕ ਜਾਂਦੀਆਂ
ਨੇ। ਲੱਛਮੀ ਤੁਰ ਕੇ ਘਰ ਆਉਂਦੀ ਐ, ਉਸ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦੇ ਦੇਈਏ ? ਸਾਰੀ
ਉਮਰ ਠੂਠਾ ਫੜੀ, ਬੈਠਾ ਰਹੋਗਾ, ਵੱਡੇ ਮਜਾਜਾਂ ਵਾਲਾ!
- ਬਚਨਾ** : ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸੇਨੇ ਨਾਲ ਤੇਲ ਕੇ ਦੇਣ, ਤਾਂ ਵੀ ਵਿਆਹ ਨਾ ਕਰਾਂ।
- ਨਿਹਾਲੀ** : ਉਹ, ਗੰਜੀ ਬਾਂਦਰੀ ਤੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਅਤਰ ਫੁਲੇਲ। ਬਖਤੌਰੇ ਦੇ ਘਰੋਂ ਸਾਕ
ਲੈਣ ਲਈ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਤਰਸਦਾ ਐ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਖੁਰਲੀ ਤੇ ਬਾਰਾਂ ਮੱਝਾਂ
ਚੁਲਦੀਆਂ ਨੇ, ਸਾਡੀ ਕੁੱਲੀ ਚ ਦੇ ਬੱਕਰੀਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ!
- ਬਚਨਾ** : ਮੈਂ ਮੱਝ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਉਣਾ।
- ਨਿਹਾਲੀ** : ਪੱਟ ਦਿਤਾ ਰੀਸਾਂ ਨੇ। ਸੋਢੀਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤ ਵਾਂਗ ਸ਼ਕੀਨੀਆਂ ਕਰਦੇਂ। ਲੋਕ ਝੂਠ
ਨਹੀਂ ਆਖਦੇ, ਤੂੰ ਅੱਜ ਕਲੁ ਤਾਰੇ ਪਿੱਛੇ ਲਗਿਆ ਹੋਇਆ ਐਂ।
- ਬਚਨਾ** : ਤਾਰੇ ?
- ਨਿਹਾਲੀ** : ਆਹੋ, ਮੈਨੂੰ ਕਈਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਏ।
- ਬਚਨਾ** : ਤਾਰੇ ਵਰਗੀ ਸੁਹਣੀ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਕੁੜੀ ਦਿਖਾ ਦੇ ਕਿਤੇ।
- ਨਿਹਾਲੀ** : ਚਿੱਟ, ਚਮੜੀ ਤੇ ਮਰਿਆ ਫਿਰਦੈ! ਚੱਟ ਲਈ ਉਹਦੀ ਚਿੱਟੀ ਚਮੜੀ ਨੂੰ।
ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਦੇ ਪਾਟੇ ਲੀੜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣੇ। ਤੇ ਇਧਰ
ਬਖਤੌਰੇ ਦੀ ਧੀ ਅੰਤਾਂ ਦਾ ਧੰਨ ਲੈ ਕੇ ਆਉਰੀ। ਗਹਿਣੋ-ਗੱਟੇ ਸਾਂਭੇ ਨਹੀਂ
ਸੰਭਲਣੇ।
- ਬਚਨਾ** : ਜੇ ਬਖਤੌਰੇ ਕੋਲ ਏਨਾ ਈ ਧਨ ਐ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਦੇਵੇ — ਮੈਨੂੰ ਕਾਸੇ
ਜੀ ਲੱਡ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਤਾਰੇ, ਜਦ ਕਦੇ ਉਹ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਐ...ਪਰਸੈ
ਜੁਲਾਹਿਆਂ ਦੇ ਘਰੋਂ ਤੁਰੀ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਕੁੱਛੜ ਕਾਲੀ ਪੱਠ ਸੀ।
ਇਸ ਦੇਖੋ ਕੇ ਖਾਲੇ ਖਤਾ ਗਹੁ ਗਿਆ।
- ਨਿਹਾਲੀ** : ਵੇ ਚੁੱਪ ਕਰ! ਅੱਜ ਵੀ ਉਸੇ ਨੂੰ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਦੇਖ ਆਂਦਿਆ ਹੋਣਗਾ, ਤਦੇ

ਸਾਹ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਐ। ਪੁੱਤ, ਸੁਹਣੀ ਕੁੜੀ ਵੀ ਕਦੇ ਫਲੀ ਐ ਕਿਸੇ
ਨੂੰ ? ਉਸ ਤੈਨੂੰ ਕਬੂਤਰ ਬਣਾ ਕੇ ਨਚਾਉਣਾ ਐ, ਕਬੂਤਰ! ਹੱਸਦੀ ਐ ਜਿਵੇ
ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਭੈਂ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

ਬਚਨਾ : ਜਿਹੜੀ ਕੁੜੀ ਹੱਸਦੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ
ਸਾਰੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਹਾਸਿਆਂ ਉਤੇ ਜੰਦਰੇ ਵੱਜੇ ਹੋਏ ਨੇ।

ਨਿਹਾਲੀ : ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਰਮ-ਹਯਾ ਮੁੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਐ, ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਜਾਤ ਉਹਨਾਂ
ਤੇ ਹੀ ਮਰਦੀ ਐ। ਤੇਰਾ ਪਿਉ ਵੀ ਕਿਸੇ ਬਾਜ਼ੀਗਰਨੀ ਪਿੱਛੇ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ
ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਸ ਨੇ ਕੀ ਘੋਲ ਕੇ ਪਿਲਾ ਦਿਤਾ ਸੀ ਉਸਨੂੰ।
ਜਿੱਦਣ ਉਸ ਨਿਕਲਣਾ ਸੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੇਰਾ ਮੱਥਾ ਠਣਕਿਆ। ਉਹ ਮੇਲੇ
ਵਿਚ ਚੂੜੀਆਂ ਵੇਚਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਸਾਵੀ ਪੱਗ ਬੰਧੀ ਹੋਈ ਸੀ।
ਬੜਾ ਸੁਹਣਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਹ। ਤਰਕਾਲਾਂ ਢਲ ਗਈਆਂ। ਰਾਤ ਪੈ
ਗਈ। ਫਿਰ ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਡੀਕਦੀ ਰਹੀ...ਅਗਲੇ
ਦਿਨ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਸਦਾ ਲਈ ਵਿਛੜ ਗਿਆ ਸੀ,
ਸਦਾ ਲਈ...ਤੂੰ ਉਦੋਂ ਛੇ ਵਰਿਆਂ ਦਾ ਸੈਂ।

(ਰੋਦੀ ਹੈ।)

ਬਚਨਾ : ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਐ ਬੇਬੇ, ਤੂੰ ਬਾਪੂ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ
ਅੈ।

ਨਿਹਾਲੀ : ਪੁੱਤ, ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਸਭ ਕੁਝ ਤੂੰ ਹੀ ਅੈਂ। ਸਭ ਕੁਝ। ਆਪਣੇ ਬਾਪੂ ਦੀ
ਨਿਸ਼ਾਨੀ। ਉਸੇ ਦੀ ਮੂਰਤ। ਉਹੀ ਮੱਥਾ, ਉਹੀ ਨੱਕ, ਸਾਵੇਂ ਦਾ ਸਾਵਾਂ...ਹਾਏ。
ਕਿਤੇ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਲੱਗ ਜਾਏ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ! ਆ, ਏਧਰ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ।
(ਪਿੱਚ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੌਲ ਕਰਦੀ ਹੈ) ਤੀਵੀਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਛਾਂ ਦੀ
ਲੋੜ ਅੈ। ਕੁੜੀ ਹੁੰਦੀ ਐ; ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਉ ਦੀ ਛਤਰ-ਛਾਇਆ ਹੇਠ
ਪਲਦੀ ਅੈ, ਜਦ ਜਵਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਅੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਖਾਵੰਦ ਉਸ ਦਾ ਮਾਲਕ
ਹੁੰਦੇ; ਤੇ ਜਦ ਸਿਆਣੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦੀ ਅੈ ਤਾਂ ਪੁੱਤ ਉਸ ਦੀ ਰਾਖੀ
ਕਰਦਾ ਅੈ। ਪੁੱਤਾ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਆਖੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੇਰੀ ਗੱਲ
ਉਤੇ ਨੰਨਾ ਨਹੀਂ ਫੇਰ ਸਕਦਾ।

ਬਚਨਾ : ਹਾ ਬੇਬੇ, ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਕਦੋਂ ਟਾਲੀ ਅੈ। ਤੂੰ ਐਵੇਂ ਗੁਸੇ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ
ਅੈ। ਐਵੇਂ ਸੰਸੇ ਲਾ ਬੈਠਦੀ ਅੈ।

ਨਿਹਾਲੀ : ਮੈਂ ਸਦਕੇ ਜਾਵਾਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ ਦੇ! ਬੱਗੇ ਸ਼ੇਰ ਦੇ! ਸੁਹਣੇ ਲਾਲ ਦੇ! (ਗੱਲ
ਬਦਲ ਕੇ) ਮੇਲੇ ਚੌਂ ਕੀ ਲਿਆਂਦਾ ਏ ਮੇਰੇ ਲਈ ?

ਬਚਨਾ : ਆਹ ਦੇਖ, ਚੁੰਨੀ।

ਨਿਹਾਲੀ : ਹਾਏ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਕੋਈ ਕੁੜੀ ਕੱਤਰੀ ਆ ਜੋ ਚੰਗਿਆੜੇ-ਰੇਰੀ ਚੁੰਨੀ
ਲਵਾਰੀ ? ਵੇ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਪੈਲਾ ਭਾਟਾ ਅੈ। ਭੁੱਢੀ ਘੋੜੀ ਤੇ ਲਾਲ ਲਗਾਮ!

ਬਚਨਾ : (ਚੁੰਨੀ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਦੇ ਕੇ) ਬੇਬੇ, ਤੂੰ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਅੈ।

ਨਿਹਾਲੀ : ਨਹੀਂ ਪੁੱਤ, ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਹੁ ਲਈ ਅੈ। ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਊਰੀ ਪਰਹੱਤੀ
ਵਾਲੇ ਪਟਿਆਰ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਨੂੰਹ ਲਈ।

ਬਚਨਾ : ਤੈਨੂੰ ਸਜਦੀ ਅੈ। ਸਗੋਂ ਚਿੱਟੇ ਵਾਲਾ ਉਤੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਫਬਦੀ ਅੈ।

ਨਿਹਾਲੀ : ਚਹੇਡਾਂ ਕਰਦਾ ਅੈ? ਫਿਟੇ ਮੂੰਹ! ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਚੁਲਾਹ, ਮਾਂ ਨਾਲ ਮਸ਼ਕਰੀਆਂ (ਚੁੰਨੀ

ਦੀ ਤਹਿ ਕਰਦੀ ਹੈ) ਇਹ ਰਖੂੰਗੀ ਤੇਰੀ ਬਹੁ ਲਈ। ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਉਹੀ ਲਉ।
ਮੇਰਾ ਸੁਹਣਾ ਪੁੱਤ! ਕੇਡੇ ਸੁਹਣੇ ਹੱਥ ਨੇ ਤੇਰੇ! ਕੇਡਾ ਡੀਲ ਡੈਲ! ਸਾਵਾਂ ਪਿਉ
ਵਰਗਾ।

(ਬਾਹਰੋਂ ਟੱਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ।)

- ਬਚਨਾ : (ਸੁਣ ਕੇ) ਮੇਲਾ ਹਾਲੇ ਛਿੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ। ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ
ਸੁਣਾਈ ਦੇਂਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਘੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਝਾੜਗਰਾਂ। ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਕੈਲੋਂ
ਏਨੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਚੂੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਵਾ ਕੇ ਲੈ ਗਈਆਂ, ਪਰ ਤਾਰੇ ਨਾ ਆਈ।
- ਨਿਹਾਲੀ : ਉਸ ਬੈਤਲ ਦਾ ਕੀ ਬਹੁ!
- ਬਚਨਾ : ਤੂੰ ਐਨਾ ਕਿਉਂ ਬੋਲਦੀ ਐਂ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ? ਤੂੰ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦੀ
ਵੀ ਨਹੀਂ।
- ਨਿਹਾਲੀ : ਵੇ ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਆਂ। ਉਸ ਦੇ ਪੇਤੜਿਆਂ ਤੋਂ ਵਾਕਿਫ਼ ਆਂ। ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਤੇ
ਉਸ ਦੀ ਨਾਨੀ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਣਦੀ ਆਂ। ਗਏ ਘਰ ਦੀ! ਮਾਮੇ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦੀ
ਐ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਨਸੇ 'ਚ ਗੁੱਟ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦੈ। ਉਹ ਠੇਕੇ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜਦੈ
ਤੇ ਉਹ ਪਿਛੋਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੰਧਾਂ ਕੇਠੇ ਟੱਪ ਕੇ ਕਿਥੇ ਕਿਥੇ ਜਾਂਦੀ ਐ।
ਅਜਿਹੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ ਮੌਲਿਆਂ ਠੇਲਿਆਂ 'ਚ ਈ ਘੁਮਣਾ ਹੋਇਆ ਨਾ। ਬੂਹ!
- (ਤਾਬਾਂ ਦਾਖਿਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।)
- ਤਾਬਾਂ : ਕਿਉਂ ਫੇਰ ਮਾਂ-ਪੁੱਤ ਰੁਸੇ ਹੋਏ ਓ ?
- ਨਿਹਾਲੀ : ਹੋਰ, ਪੇਹ ਦੇ ਜੰਮੇ ਨੇ ਮਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਖਹਿਣਾ ਹੋਇਆ ਨਾ।
- ਤਾਬਾਂ : ਅੱਜ ਸੰਗਰਾਂਦ ਐ। ਮਾਂ ਪੁੱਤ ਦੀ ਲੜਾਈ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ। ਵਿਆਹ ਖਾਤਰ
ਲੜਦੈ।
- ਨਿਹਾਲੀ : ਵਿਆਹ ਵੀ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਹੀ ਸਹਾਰੇ ਐ। ਹੁਣ ਬਚਨੇ ਦਾ ਕਿਤੇ ਤੋਪਾ ਭਰ ਦੇ।
(ਬਚਨਾ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।)
- ਤਾਬਾਂ : ਰੁਸ ਗਿਆ ?
- ਨਿਹਾਲੀ : ਨੀ ਜਾਣ ਦੇ, ਐਵੇਂ ਕਿੱਲੇ ਤੁੜਾਉਂਦਾ ਫਿਰਦੈ।
- ਤਾਬਾਂ : ਵਿਆਹ ਦੀ ਲੋੜ ਐ ਇਸ ਨੂੰ।
- ਨਿਹਾਲੀ : ਤੂੰ ਗੱਲ ਤੇਰੀ ਸੀ ਕਿਤੇ ?
- ਤਾਬਾਂ : ਬਖਤੌਰੇ ਦੇ ਘਰ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਸੁਖ ਨਾਲ ਬਚਨੇ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਨਾ
ਕਰਦੀ ? ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਨਰੜ ਦਿਤੀ, ਸਭ ਕੁਝ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ
ਕੁਆਂ ਨੇ ਭਾਨੀ ਮਾਰ ਦਿਤੀ। ਤੇ ਗੱਲ ਛੋਕੜਲੇ ਟੰਬੇ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਡਿਗ ਪਈ।
- ਨਿਹਾਲੀ : ਕਿਵੇਂ ?
- ਤਾਬਾਂ : ਉਸ ਦੀ ਕੁਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਬਚਨੇ ਕੋਲ ਹੈ ਹੀ ਕੀ ? ਇਕ ਝੱਗਾ ਕੁੜਤਾ
ਤੇ ਟੌਰੇ ਵਾਲੀ ਪੱਗ। ਨਾ ਘਰ ਨਾ ਬਾਰ। ਨਾ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾ ਜਾਇਦਾਦ। ਚੂੜੀਆਂ
ਦਾ ਇਕ ਟੋਕਰਾ। ਕੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਟੋਕਰੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦੇਈਏ ਕੁੜੀ
ਦਾ ?'
- (ਨਿਹਾਲੀ ਰੁਪਿਆ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਉਤੇ ਧਰਦੀ ਹੈ।)
- ਤਾਬਾਂ : ਪਰ—
- ਨਿਹਾਲੀ : ਪਰ ਕੀ ?
- ਤਾਬਾਂ : ਪਰ ਮੈਂ ਗੱਲ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਪੱਟੀ ਬੰਨੀ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਖਤੌਰੇ

ਆਮਿਆ, ਕੁੜੀ ਪਰਾਇਆ ਧਨ ਐ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਰਾਖਾ ਹਾਂ। ਆਪਣੇ ਘਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੁਖਾਲਾ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਚੰਗੀ ਆਦਮੀ ਦੇ ਘਰ। ਬੇਬੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਚੰਗ ਮੰਦ ਹੀ ਹੁੰਦੈ। ਜੇ ਹੱਡਾਂ ਦਾ ਤਗੜਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅੱਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ। ਰੁਪਈਏ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਇਉਂ ਡਿਗਾਰੇ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਬੇਰੀ ਨੂੰ ਹਲੂਣਨ ਨਾਲ ਪੱਕੇ ਪੱਕੇ ਬੇਰ।

(ਨਿਹਾਲੀ ਉਸ ਨੂੰ ਰੁਪਈਆ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।)

- ਨਿਹਾਲੀ : ਲੈ ਫੜ ਤੇਰੇ ਭਾਗਾਂ ਦਾ, ਚਿੜੇ ਦੀ ਜੀਭ ਵਰਗਾ!
(ਰੁਪਈਆ ਡਿਗ ਪੈਦਾ ਹੈ ਤੇ ਰਿੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।)
- ਤਾਬਾ : ਉਹੂ, ਨਖਸਮੇ ਦਾ! ਮੇਰੇ ਹਥੋਂ ਤਿਲ੍ਹੁਕ ਗਿਆ, ਰੁੜ੍ਹ ਜਾਣਾ! ਚਲ, ਜਾਵੇਂਗਾ ਕਿਥੋਂ? ਮੈਂ ਵੀ ਤੇਰੇ ਮਗਰੇ ਮਗਰ ਆਂ।
(ਉਹ ਰੁਪਈਆ ਚੁੱਕ ਕੇ ਨੇਢੇ ਵਿਚ ਟੁੰਗ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।)
- ਨਿਹਾਲੀ : ਰਕਾਣ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਬਸ ਜੀਭ ਦਾ ਦਿਤਾ ਖਾਨੀ ਏ।
- ਤਾਬਾ : ਹਾਂ ਪਰਭਾਣੀ, ਜੀਭ ਮਿੱਠੀ ਚਾਹੀਦੀ ਏ। ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਛੱਟ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਏ, ਜੀਭ ਦਾ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਜੀਭ ਦਾ ਬੋਲਿਆ ਖਾਨਦਾਨ ਨੂੰ ਪਾਟ ਦੇਵੇ ਤੇ ਪਾਟਿਆਂ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਾ ਦੇਵੇ। ਅੱਜ ਕਲੂ ਤੇ ਜੀਪ ਦਾ ਈ ਰਾਜ ਏ, ਤੇ ਜੀਭ ਤੋਂ ਵਧ ਰਾਜ ਏ ਮਾਇਆ ਦਾ।
- ਨਿਹਾਲੀ : ਫੇਰ ਪੈਸਿਆਂ ਦਾ ਰਾਗ ਛੇੜ ਬੈਠੀ। ਇਸ ਦਾ ਢਿੱਡ ਐ ਕਿ ਖੂਹ ? ਕਿੰਨੇ ਪੈਸੇ ਦੇ ਦਿਉ, ਭਰਨ ਵਿਚ ਈ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਲੈ ਫੜ।
- ਤਾਬਾ : ਕੀ ?
- ਨਿਹਾਲੀ : ਗੁੜ ਦੀ ਡਲੀ।
- ਤਾਬਾ : ਜਿਉਂਦੀ ਰਹੋ। ਤੇਰੀ ਵੇਲ ਵਧੋ।
(ਨਿਹਾਲੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਚਨਾ ਦਾਖਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਾਬਾ ਉਸ ਵਲ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਦੋ ਨਟੀਆਂ ਮੰਚ ਉੱਤੇ ਚੂੜੀਆਂ ਦੇ ਟੰਗਣੇ ਲਿਆ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ।)
- ਤਾਬਾ : ਤੂੰ ਦੰੜ ਗਿਆ ਸੈਂ ਜਦ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਬਹੁ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਮਾਸੀ ਦੇ ਲੱਡੂ ਦੱਬਣ ਦੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ ਕਰਦੇ ?
- ਬਚਨਾ : ਤੈਨੂੰ ਲੱਡੂਆਂ ਦੀ ਪਈ ਏ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਵਿਆਹ ਕਰਾਣਾ ਉਸ ਉਠਣੀ ਨਾਲ।
- ਤਾਬਾ : ਹਾ ਹਾ ਹਾ...ਜਦੋਂ ਜਵਾਨ ਮੁੰਡਾ ਨਾਂਹ ਨਾਂਹ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸਮਝੇ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਲੱਡੂ ਛੁੱਟ ਰਹੇ ਨੇ। ਘੋੜੀ ਚੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਤਰਸ ਰਿਹਾ ਏ। ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਆਂ। ਦਾਈ ਕੋਲੋਂ ਢਿੱਡ ਲੁਕਾਣਾ ਏ? ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਨਾਂਹ ਨਾਂਹ ਕਰਦੇ ਮੈਂ ਕਈ ਸੌ ਵਿਆਹੇ ਹੋਣਗੇ...ਹਾ ਹਾ ਹਾ...।
(ਉਹ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।)
- ਬਚਨਾ : ਟੱਲੀਆਂ ਖੜਕਦੀਆਂ ਸੁਣਦੀਆਂ ਨੇ। ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੱਸ ਰਿਹਾ ਐ। ਤਾਰੇ ਐ। ਰੱਬ ਕਰੇ ਉਹ ਇਥੇ ਆ ਜਾਵੇ।
(ਤਾਰੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਕੋਲ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਪੇਟਲੀ ਹੈ ਤੇ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ ਤੇਤਾ। ਪਿੰਜਰਾ ਇਕ ਪਸੇ ਟਿਕਾ ਕੇ — ਉਹ ਬਚਨੇ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਉੱਤੇ ਆ ਖਲੋਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤੱਕਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।) ਕੀ ਲੈਣੇ ? ਚੂੜੀਆਂ ?

- ਤਾਰੇ : ਹਾਂ, ਸਾਰੇ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਚੂੜੀਆਂ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀਆਂ।
- ਬਚਨਾ : ਪਸੰਦ ਕਰ, ਕਿਹੜੀਆਂ ?
- ਤਾਰੇ : ਉਹ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀਆਂ। ਭਲਾ ਇਹ ਦਿਖਾਈਂ ਸ਼ਰਬਤੀ।
- ਬਚਨਾ : ਲੈ ਦੇਖ ਲੈ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।
- ਤਾਰੇ : ਤੇ ਉਹ ਅਸਮਾਨੀ ਗਜਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਾਰੇ ਜੜੇ ਹੋਏ ਨੇ।
- ਬਚਨਾ : ਆਹ ਲੈ।
- ਤਾਰੇ : ਮੈਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਰੰਗ ਚੰਗਾ ਲਗੂ ?
- ਬਚਨਾ : ਚੰਗੇ ਰੰਗ ਉਤੇ ਹਰ ਚੂੜੀ ਫਬਦੀ ਐ।
- ਤਾਰੇ : ਚੰਗਾ ਫੇਰ, ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਰੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਚੜ੍ਹਾ ਦੇ।
(ਚੂੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ)
- ਤਾਰੇ : ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨਾਲ ਚੱਕਰ-ਚੂੜਾ ਝੂਟਣ ਆਈ ਸਾਂ। ਲੱਕੜ ਦੇ ਘੜੇ ਤੇ ਬੈਠੀ ਗੋੜੇ ਖਾਂਦੀ ਰਹੀ। ਮੈਨੂੰ ਘੁਮੇਰ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਤੇ ਉਧਾਲੇ ਆਗਈ, ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਦਾਰੂ ਪੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਐ।
- ਬਚਨਾ : ਉਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਗਲੀ ਚੌ ਜਾਂਦੀ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। ਤੂੰ ਮੇਢੇ ਤੇ ਪੱਠ ਚੁੱਕੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਤੇਰੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਮਸ਼ਕਰੀਆਂ ਕਰਦੀਆਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਸਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਮੇਰੀ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਮੈਥੇ ਚੂੜੀਆਂ ਲੈਣ ਆਈਆਂ, ਪਰ ਤੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਆਈ।
- ਤਾਰੇ : ਮੇਰਾ ਮਾਮਾ ਆਖਦੇ, ਚੂੜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਲੈਂਦੇ ਨੇ।
- ਬਚਨਾ : ਹੱਥ ਫੜੇ ਬਾਂਝੋਂ ਚੂੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਾਵਾਂ ਵੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ?
- ਤਾਰੇ : ਹਾਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਠੀਕ ਐ...ਪਰ ਮੇਰਾ ਮਾਮਾ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਘਟ ਹੀ ਨਿਕਲਣ ਦੇਂਦਾ ਐ ਘਰੋਂ।
- ਬਚਨਾ : ਕਿਉਂ ?
- ਤਾਰੇ : ਮੇਰਾ ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਏ। ਮੇਲੇ ਵਿਚੋਂ ਮੈਂ ਲਾਲ ਪਰਾਂਦੀ, ਦੰਦਾਸਾ ਤੇ ਮਹਿੰਦੀ ਲਿਆਂਦੀ ਏ। ਆਹ ਦੇਖ।
- ਬਚਨਾ : ਕਦੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਏ ਤੇਰਾ ਵਿਆਹ ?
- ਤਾਰੇ : ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ, ਜਦ ਪੂਰਾ ਚੰਦ ਚਮਕੂਗਾ।
- ਬਚਨਾ : ਕਿਹੜੇ ਨਾਲ ?
- ਤਾਰੇ : ਇਹ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ।
- ਬਚਨਾ : ਕੈਣ ਐ ਉਹ ?
- ਤਾਰੇ : ਮੇਰੇ ਮਾਮੇ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਏ।
- ਬਚਨਾ : ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਏ ਉਹ ?
- ਤਾਰੇ : ਚੰਗਾ ਹੀ ਹੋਊ। ਦੇ ਵੇਲੇ ਰੋਟੀ ਤਾਂ ਦੇਊ। ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੀ ਚਾਹੀਦੈ - ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਘਰ, ਤੇ ਖਾਣ ਨੂੰ ਰੋਟੀ।
- ਬਚਨਾ : ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ?
- ਤਾਰੇ : ਹੂੰ...ਪਹਿਨਣ ਨੂੰ ਕਪੜੇ।
- ਬਚਨਾ : ਹੋਰ ?
- ਤਾਰੇ : ਹੋਰ... (ਸੋਚ ਕੇ, ਇਕਦਮ) ਚੂੜੀਆਂ। (ਹੱਸਦੀ ਹੈ) ਇਹ ਚੂੜੀਆਂ ਵੀ ਚੜ੍ਹਾ ਦੇ ?

- ਬਚਨਾ : ਕਿਹੜੀਆਂ ?
 ਤਾਰੇ : ਆਹ ਸਾਵੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਟੁਕੜੀਆਂ ਜੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ।
- ਬਚਨਾ : ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਬੜੇ ਮੌਕਲੇ ਨੇ।
 ਤਾਰੇ : ਮੈਂ ਕੰਮ ਜੁ ਐਨਾ ਕਰਦੀ ਅਂ, ਦੁੱਧ ਰਿੜ੍ਹਕਣ ਗੁਤਾਵਾ ਕਰਨ ਤੇ ਰੋਟੀਆਂ ਬੱਪਣ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ। ਏਸੇ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਨਰੋਏ ਨੇ-
- ਬਚਨਾ : ਉਛ...ਛ...!
 ਤਾਰੇ : ਕਿਉਂ ?
 ਬਚਨਾ : ਚੂੜੀ ਤਿੜਕ ਗਈ।
 ਤਾਰੇ : ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਈ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਐ।
 ਬਚਨਾ : ਆਹ ਦੇਖ!
 ਤਾਰੇ : ਕੀ ?
 ਬਚਨਾ : ਕੱਚ ਦੇ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਟੋਟੇ।
 ਤਾਰੇ : ਤੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬਰੀਕ ਤੇ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਟੋਟਾ।
 ਬਚਨਾ : ਕੱਚ ਜਿੰਨਾ ਬਰੀਕ ਹੋਵੇ, ਪਿਆਰ ਓਨਾ ਹੀ ਫੂੰਘਾ।
 ਤਾਰੇ : ਇਹ ਚੂੜੀਆਂ ਤੂੰ ਆਪ ਬਨਾਉਣੈ ?
 ਬਚਨਾ : ਹਾਂ ਲਾਖ ਢਾਲ ਕੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਟੁਕੜੀਆਂ ਜੜ ਦਿਨਾਂ। ਪਰ ਕੱਚ ਦੀਆਂ ਚੂੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦਾ।
 ਤਾਰੇ : ਜੇ ਕੱਚ ਇਕ ਵਾਰ ਟੁੱਟ ਜਾਏ ਤਾਂ ਜੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ?
 ਬਚਨਾ : ਕੱਚ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਜੜ ਜਾਏ, ਪਰ ਜੇ ਦਿਲ ਟੁੱਟ ਜਾਏ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜੜ ਸਕਦਾ।
 ਤਾਰੇ : (ਹੱਸ ਕੇ) ਦਿਲ ਵੀ ਕਿਤੇ ਕੱਚ ਹੈ ਜੋ ਟੁੱਟ ਜਾਏਗਾ ?
 ਬਚਨਾ : ਕੱਚ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧ!
 (ਦੂਰੋਂ ਗੀਤ ਸੁਣਾਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।)
- ਬੱਲੀਏ ਕਣਕ ਦੀਏ
 ਤੈਨੂੰ ਖਾਣਗੇ ਨਸੀਬਾਂ ਵਾਲੇ।
 ਤਾਰੇ : ਜੱਟ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਗੀਤ ਕਿਉਂ ਗਾਂਦੇ ਨੇ ?
 ਬਚਨਾ : ਹੋਰ ਕੀ ਗਾਣ ? ਵਾਢੀ ਪਿੱਛੋਂ ਕਣਕ ਦੇ ਬੋਹਲ ਤੱਕ ਕੇ ਜੱਟਾਂ ਨੇ ਇਹੋ ਗੀਤ ਗਾਣਾ ਹੋਇਆ ਨਾ। ਨਸੀਬਾਂ ਵਾਲੇ ਈ ਬੱਲੀ ਨੂੰ ਖਾਂਦੇ ਨੇ। ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਲਾ ਖਿੰਡ ਗਿਆਂ। ਜੱਟ ਬਾਘੀਆਂ ਪਾਂਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ! ਵੰਭਲੀ ਦੀ ਵਾਜ ਸੁਣਦੀ ਐ ?
- ਤਾਰੇ : ਮੈਨੂੰ ਵੰਭਲੀ ਦੀ ਵਾਜ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਏ। ਜਦੋਂ ਨਿੱਕੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਬਾਪੂ ਨਾਲ ਖੂਹ ਉਤੇ ਜਾਂਦੀ ਸਾਂ ਤਾਂ ਸਿਆਲ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਵਾਰੀ ਨੂੰ ਭੇਡਾਂ ਹਿੱਕੀ ਜਾਂਦੇ ਦੇਖਦੀ। ਮੈਨੂੰ ਭੇਡਾਂ ਚੋ ਆਉਂਦੀ ਥੋ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਸੀ... ਵਾੜੇ ਚੋ ਉਠਦੀ ਹੋਈ ਚਿੱਟੀ ਭਾਫ ਵਰਗੀ ਭੇਡਾਂ ਦੀ ਉੱਨ!
- ਬਚਨਾ : ਤੇਰਾ ਪਿਉ ਵਾਰੀ ਸੀ ?
 ਤਾਰੇ : ਨਹੀਂ ਮੇਰਾ ਪਿਉ ਝੀਉਰ ਸੀ। ਤੂੰ ਮੁੱਖੇ ਝੀਉਰ ਦਾ ਨਾ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ? ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਅੱਧਾ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਸਾਹ ਘੁੱਟ ਕੇ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਕਿਸੇ ਤਲਾਅ, ਡਿੱਗੀ, ਨਹਿਰ ਜਾਂ ਖੂਹ 'ਚ ਡੈਲ ਡਿਗ ਪੈਂਦਾ ਤਾਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਉਸੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਵਾਰ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਮੁੰਦਰੀ ਖੂਹ ਵਿਚ

ਡਿਗ ਪਈ, ਉਸ ਚੁੱਬੀ ਮਾਰ ਕੇ ਝਟ ਕੱਢ ਲਿਆਈ। ਇਸ ਬਦਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਮੀਨ ਦਾ ਇਕ ਟੋਟਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਚਾਰ ਸੌ ਦਰੱਖਤ ਸਨ। ਪਰ ਬਾਪੂ ਨੇ ਕਦੇ ਵਾਹੀ ਖੇਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਖੂਹਾਂ ਤਲਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਵੀ ਖੂਹ ਦੇ ਕੰਢੇ ਹੀ ਜੰਮੀ ਸਾਂ। ਏਸੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਡਿੱਗ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ।

- ਬਚਨਾ : ਉਛਵੇਂ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ?
- ਤਾਰੋ : ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਦਾ ਜ਼ਰੀ ਦਾ ਚੁੱਤਾ ਡਿਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਖੂਹ ਵਿਚ ਲੱਖਾ। ਬੇਦਾ ਰੱਸਾ ਟੁੱਟਣ ਨਾਲ ਉਹ ਸਿਰ ਪਰਨੇ ਡਿੱਗਣ ਸਾਰ ਮਰ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚੋਂ ਐਨਾ ਲਹੂ ਵਰਿਆ ਕਿ ਪਾਣੀ ਲਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਮੈਂ ਕਦੇ ਖੂਹ ਤੇ ਨਾ ਗਈ। ਮੈਨੂੰ ਖੂਹ ਤੋਂ ਡਰ ਆਉਣ ਲੱਗਾ। ਹਾਏ, ਮੈਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਆ ਏ। ਬਸ, ਦੋ ਚੂੜੀਆਂ ਹੋਰ ਚੜ੍ਹਾ ਦੇ।
- ਬਚਨਾ : ਮੈਂ ਤੇਰੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਜੋ ਤੀਵੀਆਂ ਤੇਰੀਆਂ ਚੁਗਾਈਆਂ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ, ਉਹ ਸਭ ਤੈਬੋਂ ਖਾਰ ਖਾਂਦੀਆਂ ਨੇ।
- ਤਾਰੋ : ਆਹ, ਇਕ ਚੂੜੀ ਹੋਰ ਤਿੜਕ ਗਈ ? ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਖਿੰਡ ਗਏ ਨੇ ਨਿੱਕੇ ਟੇਟੇ...ਕੱਚ ਦੇ ਚਮਕਦੇ ਦਾਣੇ, ਜਿਵੇਂ ਹੀਰੇ ਦੀਆਂ ਕਣੀਆਂ ਹੋਣ।
- ਬਚਨਾ : ਇਹ ਸਭ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਨੇ। ਤੇਰੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿਚ ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਲਿਖਿਆ ਏ।
- ਤਾਰੋ : ਪਿਆਰ ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ।
- ਬਚਨਾ : ਕਿਉਂ ?
- ਤਾਰੋ : ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਡਰ ਲਗਦੇ।
- ਬਚਨਾ : ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਡਰਦੀ ਐ ?
- ਤਾਰੋ : ਇਕ ਵਾਰ ਮੈਂ ਇਕ ਰੁੱਖ ਦੀ ਖੁੱਡ ਦੇਖੀ। ਉਸ ਉਤੇ ਇਕ ਜਾਲਾ ਸੀ। ਇਕ ਤਿਤਲੀ ਉਸ ਵਿਚ ਫਸ ਗਈ। ਮੱਕੜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਜੱਫੀ ਪਾ ਲਈ ਤੇ ਉਹ ਮਰ ਗਈ। ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਏ।
- ਬਚਨਾ : ਝੱਲੀਏ, ਪਿਆਰ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਦਾ ਏ। ਜਿਵੇਂ ਬੰਦ ਕਲੀ ਵਿਚੋਂ ਖੁਸ਼ਬੂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਨੱਸਦੀ ਏ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰ ਏ।
- ਤਾਰੋ : ਨਹੀਂ, ਮੇਰੀ ਮਾ ਪਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਮਰ ਗਈ ਸੀ।
- ਬਚਨਾ : ਕਿਵੇਂ ?
- ਤਾਰੋ : ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਯਾਦ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਸਾਂ। ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਨੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਘਰੋਂ ਗਈ ਤਾਂ ਮੀਂਹ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਰਖਾ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਮਾ ਇਕ ਰੁੱਖ ਹੇਠ ਖਲੋ ਗਈ। ਬਿਜਲੀ ਡਿੱਗੀ ਤੇ ਰੁੱਖ ਨੂੰ ਪਾੜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਡੱਸ ਗਈ ਤੇ ਉਹ ਮਰ ਗਈ। ਮੈਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤਕ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਏ। ਏਸੇ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਸੈਣ ਭਾਦੋਂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਤੇਲ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੀ। ਤੇਲ ਲਾਣ ਨਾਲ ਵਾਲ ਲਿਸ਼ਕਣ ਲੱਗਦੇ ਨੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਬਿਜਲੀ ਡਿੱਗਣ ਦਾ ਡਰ ਏ। (ਸੋਚਦੀ ਹੋਈ) ਮੇਰੀ ਮਾ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀ ਸੀ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਉੱਗਲਾਂ ਫਲੀਆਂ ਵਰਰੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਠੋੜੀ ਉਤੇ ਤਿਲ ਸੀ...।

- ਬਚਨਾ : ਜਿਵੇਂ ਤੇਰੇ ਐ ?
 ਤਾਰੋ : ਉਸ ਦੀ ਠੇਡੀ ਉਤੇ ਤਿਲ ਇਸ ਪਾਸੇ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਐ।
- ਬਚਨਾ : ਤਿਲ ਗੱਲ੍ਹ ਦੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਪਾਸੇ, ਸੋਹਣਾ ਲੱਗਦਾ ਏ।
- ਤਾਰੋ : ਲੋਕ ਮੇਰੇ ਵਲ ਝਾਕਦੇ ਨੇ, ਬੁੱਢੇ, ਜਵਾਨ, ਮੁੰਡੇ, ਖੂਹ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਕਰਦੀਆਂ ਤੀਵੀਆਂ। ਮੈਂ ਗਲੀ ਵਿਚ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਸਾਂ ਤੇ ਇਕ ਉਠ ਮੇਰੇ ਵਲ ਝਾਕਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਹ ਜੁਗਾਲੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੇਰਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਕਈ ਵਾਰ ਮੇਰਾ ਤੇਤਾ ਵੀ ਮੇਰੇ ਵਲ ਝਾਕਣ ਲੱਗਦੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ!
- ਬਚਨਾ : ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਤੂੰ ਸੁਹਣੀ ਐ।
 ਤਾਰੋ : ਹਰ ਕੋਈ ਮੇਰੇ ਵਲ ਝਾਕਦੈ। ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਲਗਦੈ। ਜੀ ਕਰਦੈ ਮੈਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੁੰਦੀ।
- ਬਚਨਾ : ਕੀ ?
 ਤਾਰੁ : ਜੇ ਮੈਂ ਟਾਹਲੀ ਹੁੰਦੀ...ਤਾਂ ਮੌਜਾਂ ਕਰਦੀ। ਕੁੜੀਆਂ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਪੀਂਘਾਂ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਤੇ ਮੈਂ ਝੂਲਦੀ ਤੇ ਹੱਸਦੀ। ਮੇਰੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤੇ ਬਾਹਾਂ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ।
- ਬਚਨਾ : ਪਰ ਜਦੋਂ ਕੁਹਾੜੀ ਵਜਦੀ ਐ ਤਾਂ ਦਰੱਖਤ ਵੀ ਰੋਦੇ ਨੇ।
 ਤਾਰੋ : ਹਾਂ! ਕਈ ਵਾਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦਰੱਖਤਾਂ ਨੂੰ ਰੋਦੇ ਸੁਣਿਆ ਏ। ਹਵਾ ਸ਼ਾਂ ਸ਼ਾਂ ਕਰਦੀ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਲੰਘਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਦਰੱਖਤ ਨਾਲ ਖੜੀ ਹੋ ਕੇ ਕੰਨ ਲਾ ਕੇ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ।
- ਬਚਨਾ : ਕੀ ?
 ਤਾਰੋ : ਜਿਵੇਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਮੈਨੂੰ ਵਾਜਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹੋਣ; ਤਾਰੇ, ਤਾਰੇ, ਤਾਰੇ...
- ਬਚਨਾ : ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਨੇ ਤੇਰਾ ਨਾ ਤਾਰੇ ਕਿਉਂ ਰਖਿਐ ?
 ਤਾਰੋ : ਜਿਸ ਰਾਤ ਮੈਂ ਜੰਮੀ, ਬੱਦਲ ਘਰੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਇਕੋ ਤਾਰਾ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜੋਤਸ਼ੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਕੱਲੇ ਜਾਰੇ ਹੇਠ ਜੰਮੀ ਕੁੜੀ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਐ।
- ਬਚਨਾ : ਤੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਨਾ ਰਖਿਆ ਬਚਨਾ।
 ਤਾਰੋ : ਕਾਹਦਾ ਬਚਨ ?
- ਬਚਨਾ : ਬਚਨ...ਸਿਰ ਪੜ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਬਚਨ।
 ਤਾਰੋ : (ਹੱਸਦੀ ਹੈ) ਤੂੰ ਮਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ?
- ਬਚਨਾ : ਕਈ ਵਾਰ ਜੀ ਕਰਦਾ ਏ ਕਿ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਪੱਕੇ ਪੁਲ ਉਤੇ, ਤੇ ਮੇਰੀ ਛੜ੍ਹੀ ਚੌਂ ਚੰਗਿਆਤੇ ਨਿਕਲਣ...ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿਆ—
- ਤਾਰੋ : ਕਿਸ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ?
 ਬਚਨਾ : ਇਹ ਤਾਂ ਹਾਲੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਇਉਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਘੋੜੀ ਉਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਭਜਾਈ ਲੈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵਾਂ ਤੇ ਡਾਕੂ ਮੇਰਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਇਕਦਮ ਮੈਂ ਵਾਗਾਂ ਖਿੱਚ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਇਕ ਇਕ ਕਰ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਉੜਾ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਬਚਨ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ...ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਬਚਨ, ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਜਾਂ

- ਮਰ ਜਾਣ ਦਾ ਬਚਨ...ਮੇਰੀ ਹਿੱਕ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਬਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ
ਲਹੁ ਦੇ ਡੰਗ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਝ ਖੁਣ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ।
- ਤਾਰੇ : ਮੈਂ ਅਜੇਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀਆਂ।
(ਰੀਤ ਦੀ ਧੁਨ ਸੁਣਾਈ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਵੈਣ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।)
- ਕਿਨੇ ਪੈਸੇ ਹੋ ਗਏ ਚੂੜੀਆਂ ਦੇ ?
- ਬਚਨਾ : ਤੇਰੀ ਹਾਸੀ ਦਾ ਇਕ ਫੌਕਾ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਬੁੱਕ ਭਰ ਜਾਓ।
- ਤਾਰੇ : ਹਾਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਕਦੇ ਬੁੱਕ ਭਰਿਆ ਹੈ ? ਬੁੱਕ ਭਰਦਾ ਹੈ ਰੁਪਿਆਂ ਨਾਲ।
- ਬਚਨਾ : ਤੇਰਾ ਹਾਸਾ ਝੱਗ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ, ਭਰਨੇ ਵਾਂਗ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਬੁੱਕ ਭਰ ਸਕਦਾ
ਹਾਂ ਤੇ ਪੀ ਵੀ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।
- ਤਾਰੇ : (ਹੱਸਦੀ ਹੈ)।
- ਬਚਨਾ : ਤੂੰ ਹੱਸਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਟੱਲੀਆਂ ਖੜਕ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ। ਤੈਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਇਉਂ
ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰਾ ਮਨ ਸਾਬਤ ਹੈ, ਚੂੜੀ ਵਾਂਗ ਤਿੜਕਿਆ ਨਹੀਂ। ਤਾਰੇ!
- ਤਾਰੇ : ਕੀ ?
- ਬਚਨਾ : ਇਉਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਬੱਲੀ ਦਾ ਰੀਤ ਇਹ ਜੱਟ ਗਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ
ਤੂੰ ਹੀ ਹੈ।
- ਤਾਰੇ : ਮੈਂ ?
- ਬਚਨਾ : ਹਾਂ। ਜੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਉੱਗੀ ਤੇ ਖੂਹਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਪਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹੀ।
(ਮੱਘਰ ਤੇ ਝੰਡੂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਝੰਡੂ ਮੱਘਰ ਦੇ ਸੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ
ਕੁੜਤੇ ਨਾਲ ਸਾਫ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।)
- ਮੱਘਰ : ਬਸ ਬਸ ਰਹਿਣ ਦੇ, ਉਪਰ ਈ ਨਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ਆ !
- ਝੰਡੂ : ਮੇਡੀਆਂ ਵਾਲਿਓ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਆਂ।
- ਮੱਘਰ : ਰਤਾ ਪਰਾਂ ਹੋ ਕੇ ਮਰ। ਇਉਂ ਲੱਗਦਾ ਏ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਤੇਰੀ ਚੰਡਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।
ਜੇ ਚੂੜੀਆਂ ਚੰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁੱਟੋਂ ਨਾ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਦਮਾਗ ਉਤੇ ਚਰਬੀ ਚੜ੍ਹ
ਜਾਂਦੀ ਏ। ਢੇਲ, ਕਣਕ, ਡੰਗਰ ਤੇ ਤੀਵੀਂ — ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਕੁੱਟਣਾ
ਚਾਹੀਦਾ ਏ ਤਦੇ ਇਹ ਸਿਧੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਤੇਰੀ ਤੀਵੀਂ ਕਿਥੇ ਐ ਉਦਿ ?
- ਝੰਡੂ : ਜੀ ਚਲੀ ਗਈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਥੇ।
- ਮੱਘਰ : ਕੰਜਗ, ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਕੁਟਿਆਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ?
- ਝੰਡੂ : ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ, ਤੀਵੀਂ ਉਤੇ ਹੱਥ ਕਿਵੇਂ ਚੁਕਾਂ।
- ਮੱਘਰ : ਤਦੇ ਉਹ ਨੱਸ ਗਈ।
- ਝੰਡੂ : ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਉਹ ਗੋਹਾ ਚੁਗਣ ਗਈ ਸੀ।
- ਮੱਘਰ : ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ, ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਰਮਾਨ ਨਾਲ ਰਹੁ। ਦੇਖ ਮੈਂ ਤਿੰਨ ਵਿਆਹ ਕੀਤੇ,
ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਰਖਿਆ। ਹੁਣ ਚੌਥੀ ਸਰਦਾਰਨੀ ਏ, ਮਜਾਲ ਏ ਉੱਚਾ
ਨੀਵਾਂ ਥੋਲ ਜਾਏ।
- ਝੰਡੂ : ਮਹਾਰਾਜ, ਤੁਸੀਂ ਭਾਵੇਂ ਬਾਰਾਂ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਓ। ਵੱਡੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀਆਂ
ਵੱਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ। ਸੁਣਿਆਂ ਏ, ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਰਾਣੀਆਂ ਰਖੀਆਂ ਸਨ
ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਮਹਾਰਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਟਹਿਲੀਆਂ ਵੀ ਸੋਹਣੀਆਂ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ
ਦੇ ਮੂੰਹ ਇਉਂ ਚਮਕਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡੀ ਜਗੀ ਦੀ ਜੁੱਤੀ।
- ਮੱਘਰ : ਪਰਾਂ ਹਟ, ਪਰਾਂ! ਮੇਰੀਆਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਨਾ ਕਰ ਕੁੱਤਿਆ। ਤੁਸੀਂ ਲੋਕ

ਜਹਾਨ ਭਰ ਦਾ ਕੂੜਾ ਚੁਕਦੇ ਓ, ਤਬੇਲਿਆਂ ਤੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਰਖਦੇ ਓ
ਆਪੂ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ?

ਭੜ੍ਹੂ : ਜੀ ਚਮਿਆਰ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਸਦਾ ਟੁੱਟੀ, ਮਲਾਹ ਦਾ ਹੁੱਕਾ ਸਦਾ ਸੁੱਕਾ। ਮੇਡੀਆਂ
ਵਾਲਿਓ, ਇਕ ਅਰਜ ਕਰਨੀ ਸੀ...
ਮੱਘਰ : (ਬਚਨੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ) ਐਹ ਚੂੜੀਆਂ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮੈਜ ਏ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਹ
ਸਦਾ ਕੂੜੀਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਏ। ਉਂਗਲਾਂ ਤੇ ਵੀਣੀਆਂ ਨਾਲ, ਹੱਥਾਂ ਤੇ
ਬਾਹਵਾਂ ਨਾਲ। ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਸ਼ਗਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਤੇ ਕੂੜੀ ਨੂੰ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਪਛਾਣ
ਲੈਂਦੀ ਏ।

ਭੜ੍ਹੂ : ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਰਾਜਾ ਲੇਕ। ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪੁਰਾਣੇ ਮਹਾਰਾਜ਼ ਦੇ ਡਿੱਤੀ
ਅਫਸਰ ਸਨ, ਮਹਾਰਾਜ਼ ਦੀ ਮੁੱਛ ਦਾ ਵਾਲ। ਨੱਕ ਉਤੇ ਮੱਖੀ ਕਿਹੜਾ ਬੈਠਣ
ਦੇਂਦੇ ਸਨ। ਸਾਰੀ ਖਲਕਤ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਮਾਂ ਕਰਦੀ ਸੀ!

ਮੱਘਰ : ਬਚਨਿਆਂ, ਕੀ ਗੱਲਾਂ ਮਾਰਦਾ ਏ।

ਬਚਨਾ : ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਚੂੜੀਆਂ ਲੈਣ ਆਈ ਸੀ।
ਮੱਘਰ : ਮੈਂ ਜਾਣਦੈਂ ਇਸ ਨੂੰ। ਮਾੜ੍ਹ ਦੀ ਭਾਜੀ ਏ। ਇਸ ਦਾ ਪਿਓ ਮੇਰੇ ਖੇਤ ਵਿਚ
ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਖੂਹ ਵਿਚ ਢਾਲ ਮਾਰਨ ਦੇ ਬਦਲੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੋਰੀ ਕਣਕ
ਦੀ ਦੇਂਦਾ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉੱਦ-ਬਲਾਓ ਆਖਦੇ। ਉੱਦ ਬਲਾਓ ਸੀ ਚੁੱਕੀ
ਮਾਰਨ ਵਿਚ (ਤਾਰੇ ਨੂੰ) ਤੂੰ ਕਦੇ ਖੇਤ ਨਹੀਂ ਆਈ? ਤੇਰਾ ਮਾਮਾ ਤਾਂ ਕਈ
ਵਾਰ ਆਇਆ ਏ। ਵਿਚਾਰਾ ਚੰਗਾ ਆਦਮੀ ਏ... ਅੰਦਰੋਂ ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ
ਏ, ਪਰ ਸੁਭਾ ਦਾ ਚੰਗਾ ਏ। ਕਿਥੇ ਐ ਉਹ? ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਸੀ।
ਹੈ, ਬਸ ਚਲੀ? ਕਿਉਂ, ਮੇਰੇ ਆਏ ਤੂੰ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਤੀਰ ਹੋ ਗਈ? ਨੀ ਉਸ
ਨੂੰ ਆਖੀਂ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਏ।

ਤਾਰੇ : (ਬਚਨੇ ਨੂੰ) ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਚਲੀ ਆਂ।
(ਤਾਰੇ ਪਿੰਜਰਾ ਚੁਕ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਬਚਨਾ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਨਰਾਇਣਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਮੇਢੇ ਉਤੇ ਬੰਦੂਕ ਹੈ ਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ
ਮੇਲੇ ਤੋਂ ਮੁੱਲ ਲੀਤੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ।)

ਨਰਾਇਣਾ : ਮੈਨੂੰ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਐ।

ਮੱਘਰ : ਏਥੇ ਜਿਹੜਾ ਆਉਂਦਾ ਏ ਓਹਨੂੰ ਕਾਹਲੀ ਹੁੰਦੀ ਏ। ਬਸ ਨੱਸ ਕੱਜ। ਤੂੰ
ਕਿਧਰ ਚਲਿਆ ਏ?

ਨਰਾਇਣਾ : ਘਰ ਨੂੰ।

ਮੱਘਰ : ਘਰ ਤੇਰੇ ਕੌਣ ਬੈਠਾ ਏ, ਨਾ ਰੰਨ ਨਾ ਕੰਨ। ਤੈਨੂੰ ਏਡੀ ਕੀ, ਕਾਹਲੀ ਏ?
ਅਹਿ ਖਡਾਉਣੇ ਕਾਹਦੇ ਲਈ ਚਕੇ ਨੇ?

ਨਰਾਇਣਾ : ਗਲੀ ਦਿਆਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਕੂੜੀਆਂ ਲਈ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਉਡੀਕਦੇ ਹੋਣਗੇ। (ਤਾਰੇ
ਨੂੰ) ਤੂੰ ਕੀ ਲਈ ਫਿਰਦੀ ਏ? ਤੇਤੇ ਨੂੰ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਡੱਕ ਰਖਿਆ
ਏ?

ਤਾਰੇ : ਜੇ ਨਾ ਡੱਕਾਂ ਤਾਂ ਉੱਡ ਜਾਓ। (ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚੋਂ ਤੇਤਾ ਕੱਢ ਕੇ) ਇਸ ਦੇ ਖੰਬਾ
ਕਿਨੇ ਕੂਲੇ ਕੂਲੇ ਨੇ, ਜਿਵੇਂ ਸਾਵੀ ਘਾਹ ਹੋਵੇ। ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਚੁੱਭ ਜਿਵੇਂ ਲਾਲ
ਮਿਰਚ। (ਤੇਤੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ) ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜਵਾਰ ਦੇ ਦਾਣੇ ਪਾਵਾਂਗੀ
ਤੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰੇਗਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ। (ਯਕਦਮ) ਉਈ! ਇਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਉਂਗਲ

ਟੁੱਕ ਲਈ। ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਖਦੈ 'ਚੂਰੀ ਖਾਵਾਂਗਾ'।
(ਫਿਰ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ ਰਖ ਰੇਂਦੀ ਹੈ।)

ਨਗਾਇਣਾ : ਤੇਤਾ ਉੱਡਣਾ ਨਹੀਂ ਭੁਲਦਾ। ਪਰ ਆਦਮੀ...
ਝੰਡੂ : ਆਦਮੀ ਉੱਡ ਕੇ ਕਿਥੇ ਜਾਣ ? ਉਹ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਥੋੜਾ ਈ ਉੱਡ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਓਥੇ ਰਹਿਣਗੇ ਕਿਥੇ ? ਆਖਣਗੇ ਕੀ ? ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਭੁਖ ਲੱਗੀ ਏ।
ਜਦ ਤਾਰੇ ਚੂਰੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਚ ਪਾਣੀ ਆ ਗਿਆ।

ਮੱਘਰ : ਚੂਹੜੇ ਤੇ ਬਿੱਲੀ ਦੀ ਨੀਤ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭਰਦੀ।
ਤਾਰੇ : ਮੈਂ ਜਾਣੀ ਆ, ਮੇਰੇ ਮਾਮਾ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਟੇਲ੍ਹੁਦਾ ਫਿਰਦਾ ਏ।
(ਉਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।)

ਮੱਘਰ : ਤੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਇਹ ਬੰਦੂਕ ਕਿਉਂ ਚੁਕੀ ਫਿਰਦਾ ਏ ?
ਨਗਾਇਣਾ : ਪੁਰਾਣੀ ਆਦਤ। ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦੀ ਆਦਤ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਫੀਮ ਖਾਣ ਦੀ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਤੀਵੀਆਂ ਪਿਛੇ ਫਿਰਨ ਦੀ। ਆਦਤ ਬੁਰੀ। ਫੌਜ ਦੀ ਇਹ ਆਦਤ ਪਈ ਹੋਈ ਏ।

ਮੱਘਰ : ਇਸ ਨਾਲ ਕਦੇ ਕੁਝ ਮਾਰਿਆ ਵੀ ਐ ?
ਨਗਾਇਣਾ : ਜਦ ਦਾ ਲਾਮ ਤੋਂ ਮੁੜਿਆਂ ਕਦੇ ਇਕ ਚਿੜੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਾਰੀ।
ਝੰਡੂ : ਜਦ ਆਦਮੀ ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਨਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਏ।
ਮੱਘਰ : ਆਦਮੀ ਕਦੇ ਬੁੱਢਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਘੱਤੇ ਵਾਂਗ ਰਹਿੰਦਾ ਏ, ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ। ਬੱਸ ਤੀਵੀਆਂ ਹੀ ਬੁੱਢੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਗਾਵਾਂ ਮੱਝਾਂ ਵਾਂਗ।
ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਕੁਸਤਾ ਖਾਣ ਤਾਂ ਕਦੀ ਬੁੱਢੀਆਂ ਨਾ ਹੋਣ।
ਝੰਡੂ : ਕੁਸਤਾ ਕੀ ਹੈ, ਮੇਡੀਆ ਵਾਲਿਉ ?

ਮੱਘਰ : ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕੁਸਤੇ ਦਾ ? ਇਸ ਵਿਚ ਮੇਡੀ ਪੈਂਦੇ ਨੇ, ਸੋਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜੜੀਆਂ ਬੂਟੀਆਂ ਤੇ ਮੂੰਗੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕੁਸਤਾ ਖਾਂਦੇ ਸਨ, ਸੌ ਸਾਲ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਮਜਾਲ ਸੀ ਕੋਈ ਕੁਸਕ ਜਾਂਦਾ। ਪਰ ਹੁਣ ਪੁੱਠੇ ਦਿਨ ਆ ਗਏ। ਮੁਜਾਰੇ ਮੇਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੁਆਨੀ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ।

ਨਗਾਇਣਾ : ਜੋ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਵਾਹੇਗਾ, ਉਸੇ ਦੀ ਫਸਲ।

ਮੱਘਰ : ਬਕਵਾਸ!

ਨਗਾਇਣਾ : ਕੰਮ ਦਾ ਮੁੱਲ ਹੈ, ਚੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਉਹ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਕਿਸ਼ਾਮਾ! ਲੱਖਾਂ ਜੰਗਲ ਤੇ ਫੱਲ ਫੁੱਲ ਇਕ ਬੀਜ ਵਿਚ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਹਨ: ਅੰਨ੍ਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਭਰੀ ਪਈ ਹੈ ਇਕ ਇਕ ਦਾਣੇ ਵਿਚ। ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਉਪਜਾਉਣ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਜੰਗ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਦੇਖੀ, ਜਿਵੇਂ ਰੱਬ ਨੇ ਪੁੱਠਾ ਝੰਗਾ ਪਾ ਲਿਆ ਹੋਵੇ।

ਝੰਡੂ : ਮੈਂ ਵੀ ਪੁੱਠਾ ਝੰਗਾ ਪਾਈ ਫਿਰਦਾ ਹਾ। ਸਿਊਣਾ ਵਿਚ ਜੂਆ ਪੈ ਗਈਆ ਹਨ।

(ਮੱਘਰ ਜਾਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।)

ਮੇਡੀਆ ਵਾਲਿਉ, ਇਕ ਅਰਜ ਕਰਨੀ ਸੀ...

ਮੱਘਰ : ਓਇ, ਕੀ ਐ ? ਹਰ ਵੇਲੇ ਅਰਜ। ਵੇਲਾ ਕੁਵੇਲਾ ਤਾਂ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਰ।
ਤੜਕੇ, ਦੁਪਹਿਰੇ, ਆਥਨੇ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਅਰਜ। ਭੈਂਕ।

- ਚੰਡੂ : ਮਹਾਰਾਜ, ਮੇਰੀ ਛੀਆਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।
- ਮੱਘਰ : ਕਿੰਨੀ ?
- ਚੰਡੂ : ਮੈਨੂੰ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਬਖਤਾਵਰੋ। ਪਰ ਛੀਆਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ, ਡੂਢ ਰੁਪਈਏ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨੌ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਬਣਦੀ ਹੈ।
- ਮੱਘਰ : ਕੰਜਗਾ, ਹਾਲੇ ਤੈਨੂੰ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ? ਜਦ ਤਨਖਾਹ ਜੋੜਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆਉਂਦਾ ਏ ਤਾਂ ਲੇਖਾ ਤਾਂ ਬਾਣੀਏ ਵਾਂਗ ਕਰਦਾ ਏਂ। ਬੂਠਿਆ, ਸੰਝ ਸਵੇਰ ਘਰੋਂ ਲੱਸੀ ਦਾ ਗੜਵਾ ਲੈ ਜਾਣਾ ਏਂ। ਬਾਸੀ ਰੋਟੀਆਂ ਦੀ ਬਹੀ ਤੇਰੇ ਢਿੱਡ ਵਿਚ ਰੋਜ਼ ਪੈਂਦੀ ਏ। ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇ ਮਰਗਾ, ਤੇਰੀ ਚਾਂਦੀ। ਕੋਈ ਜੰਮੇ, ਕੋਈ ਮਰੇ ਤੇਰੀ ਲਾਗ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਗਈ। ਫੇਰ ਵੀ ਹੱਥ ਅੱਡਿਆ ਰਹਿੰਦੈ। ਇਹ ਤਨਖਾਹ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਕਮੀਨਾਂ ਦਾ ਵਜੀਫਾ ਲਗਿਆਵੇ। ਜਾਤੇ!
- ਚੰਡੂ : ਮਹਾਰਾਜ, ਏਸ ਬਗੈਰ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਵੀ ਤੇ ਨਹੀਂ।
- ਮੱਘਰ : ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਸਰਦਾਰਨੀ ਕੋਲੋਂ ਮੰਗੀ। ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਨਾ ਖਾਹ।
- ਚੰਡੂ : ਜੀ ਉਹਨਾ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੁਆਬ ਮਿਲਦਾ ਏ ਸਰਦਾਰ ਕੋਲੋਂ ਮੰਗ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਠੋੜ੍ਹੇ ਖਾਂਦਾ ਫਿਰਦੈ।
- ਮੱਘਰ : ਕੁਤਿਆ, ਗਲੀ ਵਿਚ ਵੀ ਤਨਖਾਹ ਮੰਗਦਾ ਏਂ! ਕੱਲ ਨੂੰ ਆਈਂ ਤੜਕੇ।
- ਚੰਡੂ : ਮਹਾਰਾਜ, ਬਸ ਇਸੇ ਕਲ੍ਹੂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਹਾਂ...
- ਮੱਘਰ : ਹਾਂ ਸੁਣ! ਕਲ੍ਹੂ ਨੂੰ ਤੜਕੇ ਸੁਨਿਆਰ ਕੋਲ ਜਾਵੀਂ ਤੇ ਮੇਰੇ ਕੁਕੜ ਲਈ ਝਾੰਜਰਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਵੀਂ। ਝਾੰਜਰਾਂ ਬਿਨਾਂ ਉਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਲੜਦਾ।
- ਚੰਡੂ : ਜੋ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਮੇਤੀਆਂ ਵਾਲਿਓ। ਪਰ ਮੇਰੀ ਅਰਜ ਤਾਂ...
- (ਚੰਡੂ ਝੁੱਕ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਗੋਡਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।)
- ਮੱਘਰ : ਖਬਰਦਾਰ, ਪਰਾਂ ਹੱਟ। ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ, ਪਰਾਂ ਹਟ! ਓ ਸਹੁਰਿਆ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਗੋਡਿਆਂ ਨੂੰ ਭਿਟ ਦੇਵੇਂਗਾ। ਜਾਹ, ਉਥੇ ਮੇਰੀ ਛਾਂ ਦੇ ਗੋਡਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ।
- ਨਰਾਇਣ : ਮੈਂ ਚੱਲਾਂ। ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਹਰ ਸਾਲ ਜਾਂ ਤੇ ਲੜਾਈ ਹੁੰਦੀ ਐ ਜਾਂ ਕੋਈ ਕੁੜੀ ਉਪਲ ਜਾਂਦੀ ਏ। ਆਏ ਸਾਲ ਇਹ ਮੇਲਾ ਭੈਰੋਂ ਵਾਂਗ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬਲੀ ਲੈਂਦਾ ਏ।
- (ਤਾਰੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।)
- ਤੇਰਾ ਮਾਮਾ ਤੈਨੂੰ ਟੇਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ, ਮਿਲਿਆ ਨਹੀਂ ਉਹ ?
(ਬਚਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।)
- ਤਾਰੇ : ਠੇਕੇ ਤੇ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਸ ਤਿੰਨ ਜੱਟ ਬੈਠੇ ਸਨ — ਲਾਲ ਅੱਖਾਂ। ਬਹੁਤੀ ਪੀ ਕੇ ਉਹ ਡਾਂਗਾਂ ਨੂੰ ਨਵਾ ਰਹੇ ਸਨ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਚ। ਆਖਦੇ ਸਨ, ਅਸੀਂ ਪੀਏ ਤੇ ਸਾਡੀ ਡਾਂਗ ਨਾ ਪੀਏ ? ਜੱਟ ਤੇ ਡਾਂਗ ਇਕ ਜਿੰਦ। (ਵਕਫ਼ਾ) ਮੇਰੀਆਂ ਚੂੜੀਆਂ ਕਿੱਥੇ ਨੇ ?
(ਤਾਰੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਾਂਭਦੀ ਹੈ।)
- ਬਚਨਾ : ਇਹ ਸਾਵੀਆਂ ਤੇ ਇਹ ਬਰੀਕ ਕੰਗਣੀ ਵਾਲੀਆਂ। ਇਹੋ ਆਖੀਆਂ ਸਨ ਨਾ ਤੂੰ ?
- ਤਾਰੇ : ਹਾਂ, ਇਹੋ।
(ਨਿਹਾਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।)

* ਨਿਹਾਲੀ : ਉਹ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਚੁੜੀਆਂ ਤੇੜੀਆਂ ਪਈਆਂ ਨੇ। ਹਰ ਥਾਂ ਕੱਚ ਦੇ ਟੋਟੇ।
ਉਛ...ਛ...ਛ!

(ਰੈਲਾ ਸਣਦਾ ਹੈ। ਮਾੜੂ ਤੇ ਤਾਬਾਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਮਾੜੂ ਨੇ ਪੀਤੀ
ਹੋਈ ਹੈ।)

ਮਾੜੂ : ਪਸੂਆਂ ਦੇ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਤੀਵੀਂ ਦਾ ਕੀ ਕੰਮ ? ਤੀਵੀਂਆਂ ਨੂੰ ਭੇਡਾਂ ਦੇ ਮੇਲੇ
ਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੱਟਾਂ ਨੂੰ ਉਠਾਂ ਦੇ ਮੇਲੇ ਚ। ਕਿਧਰ ਗਈ ਤਾਰੇ
?

ਤਾਬਾਂ : ਵੇ ਹੁਣ ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰਖ।

ਮਾੜੂ : ਹਾਂ ਸਾਂਭ ਕੇ ਤਾਂ ਰਖਿਆ ਏ। ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਪੱਗ ਤੇ ਕੁੜੀ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰਖਣੀ
ਚਾਹੀਦੀ ਏ। ਮੇਰੀ ਪੱਗ ਦੇਖੀ ਏ ? ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਢਹਿੰਦੀ।
(ਉਸ ਦੀ ਪੱਗ ਦਾ ਲੜ ਲਮਕ ਰਿਹਾ ਹੈ।)

ਨਰਾਇਣਾ : ਅਮਲੀਆ, ਡਿੱਗਦਾ ਫਿਰਦਾ ਏਂ, ਜਾ ਘਰ।

ਮਾੜੂ : ਕਿਥੈ ਐ ਤਾਰੇ ? ਹੂੰ, ਏਥੇ ਬੈਠੀ ਐਂ! ਕੀ ਕਰਦੀ ਐਂ ਨੀਂ ਤੂੰ ਏਥੇ ?

ਤਾਰੇ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਟੋਲਦੀ ਫਿਰਦੀ ਸਾਂ ਮਾਮਾ।

ਮਾੜੂ : ਮੈਨੂੰ ਟੋਲਦੀ ਫਿਰਦੀ ਸੈਂ ? ਝੂਠੀਏ, ਪਵਾਨਾਂ ਤੈਨੂੰ ਚੁੜੀਆਂ ? ਛੱਡ!

ਤਾਰੇ : ਅਂਹਾਂ...ਮੇਰੀਆਂ ਚੁੜੀਆਂ ਟੁੱਟ ਜਾਣਗੀਆਂ....।
(ਮਾੜੂ ਉਸ ਦੀ ਬਾਹ ਮਰੋੜਦਾ ਹੈ।)

ਨਰਾਇਣਾ : ਕੀ ਕਰਦਾ ਏਂ ? ਕਮਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ?

ਮਾੜੂ : ਚਲ ਘਰ!

(ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਘਸੀਟਦਾ ਹੈ।)

ਤਾਰੇ : ਛੱਡ ਦੇ ਮੈਨੂੰ!

ਨਰਾਇਣਾ : ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤੈਨੂੰ ? ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੁੱਤੇ ਧੂਹਣ ਲੱਗਿਆ
ਏ ?

ਮਾੜੂ : ਤੈਨੂੰ ਕੀ ? ਕੁੜੀ ਮੇਰੀ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੀ ?

ਬਚਨਾ : ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ?
(ਦੌੜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਂਦਾ ਹੈ।)

ਮਾੜੂ : ਜਾਹ, ਜਾਹ!

ਨਿਹਾਲੀ : (ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ) ਵੇ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ? ਲੈ ਜਾਏ ਆਪਣੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ। ਤੂੰ ਵਿਚ
ਕਿਉਂ ਪੈਂਦਾ ਏ ?

ਤਾਰੇ : ਛੱਡ ਦੇ ਮੈਨੂੰ, ਛੱਡ ਦੇ!

(ਮਾੜੂ ਉਸ ਨੂੰ ਧੂਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।)

ਹਾਏ ਮੇਰੀਆਂ ਚੁੜੀਆਂ! ਮੇਰੀਆਂ ਵੰਗਾਂ...ਹਾਏ...!

ਨਰਾਇਣਾ : ਵਿਚਾਰੀ! ਆਪਣਾ ਤੇਤਾ ਵੀ ਇਥੇ ਹੀ ਭੁੱਲ ਗਈ। ਮੈਂ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ
ਆਵਾ।

(ਉਹ ਪਿੰਜਰਾ ਚੱਕ ਕੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।)

ਦੂਜਾ ਐਕਟ

ਪਹਿਲੀ ਝਾਕੀ

ਮੱਘਰ ਤੇ ਤਾਬਾਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

- ਮੱਘਰ : ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ?
- ਤਾਬਾਂ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਵਾ ਨੂੰ ਰੰਢ ਮਾਰ ਦਿਆਂ! ਬੱਦਲਾਂ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਕਰ ਦਿਆਂ। ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਟਾਕੀ ਲਾ ਦਿਆਂ!
- ਮੱਘਰ : ਫੇਰ ਮੇਰੀ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਟਾਕੀ ਲਾਈ ? ਅੱਗੇ ਗੱਲ ਤੋਰੀ ?
- ਤਾਬਾਂ : ਪੈਸਿਆਂ ਬਾਝੇਂ ਗੱਲ ਕਿਵੇਂ ਤੇਰਾ ? ਤੇਲ ਬਿਨਾਂ ਚਰਬੇ ਦੀ ਲੱਠ ਫਿਰਦੀ ਐਕਦੇ ?
- ਮੱਘਰ : ਰੁਪਏ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ ਤੈਨੂੰ ? ਕੋਈ ਭੱਜੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿਤੇ ?
- ਤਾਬਾਂ : ਹੂੰ ... ਸੂਠੇ ਲਾਰੇ!
- ਮੱਘਰ : ਮੇਰਾ ਇਤਥਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ?
- ਤਾਬਾਂ : ਬਥੇਰਾ ਇਤਥਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇਰਾ। ਐਨਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਖਸਮ ਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਇਨਾਮ ਕੀ ਮਿਲਿਆ ? ਮਿੱਟੀ! ਤੇਰੀ ਖਾਤਰ ਮੈਂ ਕਿਥੇ ਕਿਥੇ ਨਹੀਂ ਫੇਰੇ ਪਾਏ ? ਨਾਈਆਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਤੈਨੂੰ ਫਾਹ ਕੇ ਦਿਤੀ — ਖਖੜੀ ਵਰਗੀ ਕੁੜੀ। ਰਣੀਏ ਲੁਹਾਰ ਦੀ ਭਤੀਜੀ ਲਿਆਂਦੀ। ਸਭ ਨੂੰ ਛਕ ਗਿਆ : ਛੇਕੜ ਮੈਨੂੰ ਠੁੱਠ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ। ਦੋ ਸੌ ਰੁਪਏ ਦੇਣ ਦਾ ਕੌਲ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਦੋ ਸੌ ਰੀਠੇ ਵੀ ਨਾ ਦਿਤੇ ਤੂੰ।
- ਮੱਘਰ : ਨੀ ਠਹਿਰ! ਗੱਲ ਸੁਣ! ਲੈ ਫੜ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਪੰਜਾਹ ਤਾਂ ਫੜ।
- ਤਾਬਾਂ : (ਰੁਪਏ ਛਣਕਾ ਕੇ) ਕਿੰਨੇ ਆਖੇ ਨੇ ? ਪੰਜਾਹ। ਪੰਜਾਹ ਠੀਕਰਿਆਂ ਵਿਚ ਕੁੜੀ ਭਾਲਦਾ ਏਂ ?
- ਮੱਘਰ : ਪੰਜਾਹ ਥੇੜੇ ਨੇ ? ਤੂੰ ਕਰਨਾ ਈ ਕੀ ਹੈ ? ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਐਧਰ ਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਓਧਰ। ਜੀਭ ਘਸ ਜਾਉ ਤੇਰੀ ?
- ਤਾਬਾਂ : ਮੈਂ ਜੀਭ ਹਿਲੈਣੀ ਆ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਗੱਲ ਏ। ਕੁਤਾ ਵੀ ਪੁਛ ਹਿਲਾਉਂਦਾ ਏ ਤਾਂ ਰੋਟੀ ਦੇ ਟੁੱਕਰ ਨੂੰ। ਨਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਵੱਡ ਖਾਂਦਾ ਏ। ਕੁੜੀ ਘੇਰ ਕੇ ਲਿਆਉਣੀ ਸੌਖੀ ਐ ਕਿਤੇ ? ਸੱਪ ਦੇ ਸਿਰੋਂ ਕੌਡੀ ਕੱਢਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਏ। ਜੈਲਦਾਰ ਦੀ ਨੂੰਹ ਨਾਲ ਗੱਲ ਪੱਕੀ ਠੱਕੀ ਕਰ ਲਈ। ਉਹ ਵੀ ਮੰਨ ਗਈ। ਆਥਨੇ ਜਦ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤਵੇਲੇ ਨੂੰ ਆਉਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਸੋਟਾ ਚੱਕ ਕੇ ਆਇਆ। ਮੇਰਾ ਖੇਪੜ ਰਾੜ੍ਹ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਮੈਂ, ਤੇਰਾ ਕੀ ਜਾਂਦਾ ?

- ਮੱਘਰ : ਆਹਾ — ਤੂੰ ਤਾਂ ਰੁੱਸ ਗਈ! ਨੀ ਕਮਲੀਏ, ਮੇਰੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਛਿਉਦੀ ਅਫਸਰ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੁੱਢ ਦਾ ਵਾਲ। ਮੇਰੇ ਜੰਮਣ ਉੱਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਿਉਂਨੇ ਦੀਆਂ ਮੁਹਰਾਂ ਵੰਡੀਆਂ ਸਨ।
- ਤਾਬਾਂ : ਪੂਰੇ ਪੈਸੇ ਦੇਵੇਂਗਾ ਤਾਂ ਗੱਲ ਤੁਰ੍ਹ।
- ਮੱਘਰ : ਮੇਰੀ ਸੱਸ ਮੰਜੀ ਮੱਲੀ ਪਈ ਏ। ਮਰਨ ਉੱਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਵਾਰਸ ਆਂ। ਪੰਜਾਹ ਤੈਨੂੰ ਹਣ ਦੇ ਦਿਤੇ, ਬਾਕੀ ਉਸ ਦੇ ਮਰਨ ਤੇ ਦਿਆਂਗਾ।
- ਤਾਬਾਂ : ਹੂੰ, ਬੁੱਢੀ ਬੜੀ ਤਰਾਡੀ ਏ। ਪਿਛਲੇ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਮਰਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਏਡੀ ਛੇਤੀ ਨਹੀਂ ਉਸ ਮੰਜੀ ਛੋੜਣੀ।
- ਮੱਘਰ : ਛੋਕਤਲੇ ਸਾਹ ਤੇ ਐ, ਇਕ ਦਿਨ ਤਾਂ ਮਰੂਰੀ ਨਾ। ਸਾਂਭਣ ਵਾਲਾ ਕੌਣ ਐ?
- ਤਾਬਾਂ : ਤੇਰੀ ਤੀਵੀ ਜੇ ਬੈਠੀ ਏ। ਉਸ ਨੇ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣ ਦੇਣਾ। ਸਾਰਾ ਰੁਪਿਆ ਉਸ ਆਪ ਸਾਂਭਣਾ ਏ।
- ਮੱਘਰ : ਉਹ ਸਾਂਭਦੀ ਏ, ਖਰਚਦੀ ਨਹੀਂ। ਖਰਚਾਂਗਾ ਮੈਂ ਈ। ਸੰਸਾ ਨਾ ਕਰ। ਰੁਪਏ ਕਿਤੇ ਨੱਸੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਬੱਸ ਤਾਰੇ ਦੇ ਮਾਮੇ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਛੂਕ ਮਾਰ ਦੇ — ਜੇ ਕਹੋਂਗੀ, ਮਿਲ ਜਾਓ।
- (ਠਾਕਰੀ ਘਰ ਦੀ ਕੇਧ ਉੱਤੇ ਦੀ ਝਾਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਬੋਲਦੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ।)
- ਠਾਕਰੀ : ਮਾਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਏ ਟੰਗਾਂ? ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ? ਤੂੰ ਏਥੇ ਕੀ ਕਰਦਾ ਏਂ ਬੋਢਲਾ? ਤੀਵੀ ਦੀ ਤਾਂ ਦੂਰੋਂ ਈ ਸੂਹ ਕੱਢ ਲੈਂਦਾ ਏਂ। ਬੱਸ ਘੱਗਰੀ ਦਿਸ ਪਵੇ ਫਿਰ ਸੌ ਖੂਹ ਖਾਈਆਂ ਟੱਪ ਕੇ ਜਾ ਵੜਦਾ ਏਂ ਉਥੇ। ਮੈਂ ਆਖਦੀਆਂ, ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਕਿਸੇ ਖਾਈ ਵਿਚ ਡਿਗ ਪੈਣਾ ਏਂ ਤੂੰ।
- ਮੱਘਰ : ਅੱਛਾ, ਅੱਛਾ, ਘਰ ਚਲ, ਆ ਜਾਨਾ।
- ਠਾਕਰੀ : ਮੁੱਛਾਂ ਨੂੰ ਵੱਟ ਦੇਣ ਲੱਗਿਆ ਏਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਘਰ ਬੈਠ ਕੇ ਰੱਸਾ ਵੱਟੋਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਰੁਪਈਏ ਆਉਣ।
- ਮੱਘਰ : ਤੂੰ ਨਾ ਕਦੇ ਪਿਛੋਂ ਹਟੀ? ਬਸ ਪੁੱਛ ਵਾਂਗ ਪਿਛੇ ਹੀ ਪਿਛੇ।
- ਠਾਕਰੀ : ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਰਿਆ ਸੈਂ, ਗਉ ਮੁੱਲ ਲਿਆਂਦੀ? ਤੇ ਮੇਰੀ ਸੂਫ਼ ਦੀ ਘੱਗਰੀ? ਕੀ ਕੀਤਾ ਉਹਨਾਂ ਰੁਪਈਆਂ ਦਾ?
- ਮੱਘਰ : ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਨਾ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਗਾਂ ਮਿਲੀ ਨਾ ਤੇਰੀ ਸੂਫ਼ ਦੀ ਘੱਗਰੀ?
- ਠਾਕਰੀ : ਤੇ ਰੁਪਏ ਕਿਧਰ ਗਏ? ਲਿਆ ਫੜਾ।
- ਮੱਘਰ : ਉੱਡ ਗਏ — ਫੁਰਰਰ।
- ਠਾਕਰੀ : ਜੇ ਮੈਂ ਨਾ ਹੋਵਾਂ, ਘਰ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਹੇਠਾਂ ਆ ਪਵੇ। ਤੂੰ ਮੇਰੀਆਂ ਟੂਮਾਂ ਵੇਚ ਵੱਟ ਕੇ ਖਾ ਗਿਆ। ਤੀਵੀਆਂ ਦੇ ਢਿੱਡ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤੇ ਪੈਸੇ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦੀ ਵੇਚ ਆਵੇ। ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕੁੱਤਾ ਆਦਮੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ!
- ਮੱਘਰ : ਅੱਛਾ, ਅੱਛਾ, ਭੈਂਕ ਨਾ! ਚਲ ਘਰੋਂ। ਆਦਮੀ ਪੁਲੀਸ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਓ, ਪਲੇਗ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਓ, ਪਰ ਤੇਰੇ ਵਰਗੀ ਤੀਵੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕਦਾ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾਲ ਵਿਚ ਵੀ ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਆਉਣੈ।
- ਠਾਕਰੀ : ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਨੂੰ ਨਰਕ ਵਿਚ ਹੀ ਥਾਂ ਮਿਲ੍ਹੀ, ਹੋਰ ਕਿਥੇ।

ਮੱਘਰ : ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ, ਘਰ ਹੀ ਮਰੂਗਾ — ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ। ਪਰ ਹਾਲੇ ਨਹੀਂ, ਮੇਲੇ ਪਿਛੋਂ।

(ਮੱਘਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।)

ਤਾਬਾ : ਗਲੀ ਵਿਚ ਖੜ ਖੜ ਕੇ ਕਿਉਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ; ਠਾਕਰੀਏ ? ਜਾ ਆਪਣੇ ਘਰ।

ਠਾਕਰੀ : ਮੈਂ ਡਰਦੀ ਐਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ। ਇਕ ਦਿਨ ਤਾਂ ਹੋਣਾ ਹੀ ਹੈ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਦੇਖੂੰਗੀ ਕਿਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਉਤੇਂ ਦੀ ? ਮੇਰੇ ਮਰੀ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਕੋਈ ਰੰਨ ਇਸ ਘਰ ਦੀ ਦੇਹਲੀ ਟੱਪੁ! ਜਿੱਦਣ ਮੇਰਾ ਸਿਵਾ ਬਲਿਆ ਉਸ ਦਿਨ ਇਹ ਕੁੱਤਾ ਜੰਥ ਚੜ੍ਹਗਾ! ਲਿਆਵੇ ਤਾਂ ਸਹੀ ਕਿਸੇ ਨਿਪੁੱਤੀ ਨੂੰ ਜੇ ਨਾ ਬਲਦਾ ਬਲਦਾ ਚੋਆ ਮਾਰਾ ਉਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿਚ!

(ਘੱਗਰੀ ਫੜਕਾਉਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।)

ਤਾਬਾ : ਵੱਡੀ ਮਜਾਜਣ! ਪੁੱਤ ਤਾਂ ਜੰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਰੌਲਾ ਪਾਉਣ ਨੂੰ ਵੀਹਾਂ ਵਰਗੀ। (ਨਸਵਾਰ ਦੀ ਚੂੰਢੀ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।) ਨਾੜਾਂ ਜੰਮ ਗਈਆਂ। ਸੋਚਾਂ ਕੀ ਸੁਆਹ। ਆ-ਾ-ਾ-ਾ-ਛੂ! ਡਮਾਕ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਹੋ ਗਿਆ। ਪੰਜਾਹ ਰੂਪਏ। ਮਾੜੇ ਨਹੀਂ ਪੰਜਾਹ ਰੂਪਏ। ਮੇਰੀ ਨਸਵਾਰ ਦੀ ਡੱਬੀ ਮੁੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਨਸਵਾਰ ਦੀ ਚੂੰਢੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਫੁਰੇ। ਮੱਘਰ ਤਾਰੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਦੇਂ ਦਾ ਲਗਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਣ! ਪੰਜਾਹਾਂ ਤੋਂ ਟੱਪ ਗਿਆ, ਪਰ ਪਿਉ ਦਾਦੇ ਵਾਲੀ ਲਲਕ ਨਹੀਂ ਗਈ। ਅੰਹ ਆਉਂਦੀ ਐ ਤਾਰੇ! ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ, ਜੇ ਮੱਘਰ ਨਾਲ ਕਰਾ ਦਿਆਂ ਤਾਂ ਇਕੋ ਵਾਰ ਚਾਰ ਕੰਮ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਘਰ ਦੀ ਲੋੜ ਐ ਤੇ ਮੱਘਰ ਨੂੰ ਕੁੜੀ ਦੀ। ਮਾੜੂ ਨੂੰ ਸ਼ਗਾਬ ਮਿਲ ਜਾਉ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਰੂਪਏ। ਪਰ ਗੱਲ ਕਿਵੇਂ ਤੇਰਾ ?

(ਤਾਰੇ ਤੇ ਮਾੜੂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।)

ਕੀ ਹਾਲ ਏ ਅਮਲੀਆ ? ਇਸ ਸਾਲ ਤਾਂ ਮੇਲਾ ਬੜਾ ਭਰਵਾਂ ਐ। ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਮਾਲ ਵਿਕਣ ਆਇਆ ਏ। ਤੂੰ ਕੁਝ ਲੀਤਾ ? ਕੁਝ ਵੇਖਿਆ ?

ਮਾੜੂ : ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵੇਚਣ ਨੂੰ ਹੈ ਕੀ ? ਇਕ ਬੇਰੀ।

(ਤਾਰੇ ਖੁੰਢ ਉਤੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।)

ਤਾਬਾ : (ਤਾਰੇ ਵਲ ਦੇਖ ਕੇ) ਮੈਂ ਦੇਖੀ ਏ ਬੇਰੀ ਤੇਰੇ ਵਿਹੜੇ 'ਚ ਪੱਕੇ ਪੱਕੇ ਬੇਰਾਂ ਨਾਲ ਲੱਦੀ ਹੋਈ।

ਮਾੜੂ : ਕੋਈ ਵੇਲਾ ਸੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਖੇਤ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਚਾਰ ਸੌ ਦਰੱਖਤ ਸਨ. ਟਾਹਲੀ, ਕਿੱਕਰ, ਫਲਾਹ ਤੇ ਜੰਡ...ਮੈਂ ਸਭ ਵੇਚ ਦਿਤੇ। ਬਸ ਇਕ ਬੇਤਲ ਪਿਛੇ ਇਕ ਪੱਕੇ ਕੋਲ ਦਰੱਖਤ ਲਾ ਰਖਿਆ ਸੀ। ਚਾਰ ਸੌ ਬੇਤਲਾਂ। ਤੂੰ ਸਮਝ ਲੈ ਮੈਂ ਚਾਰ ਸੌ ਦਰੱਖਤ ਪੱਕੇ ਕੋਲ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਪਰ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਗਾਹਕ ਚਾਹੀਦਾ ਏ।

ਤਾਬਾ : ਕਿਤੇ ਸੌਦਾ ਬਣਿਆ ?

ਮਾੜੂ : ਕਲ੍ਹੁ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਠੇਕੇਦਾਰ ਆਇਆ ਸੀ। ਆਖਣ ਲਗਿਆ, ਉਹ ਬੇਰੀ ਦੇ ਦੇ, ਇਸ ਬਦਲੇ ਤੈਨੂੰ ਬੀੜ ਦੇ ਲਾਗੇ ਖੂਹ ਦੇ ਦਿਆਂਗਾ। ਮੈਂ ਆਖਿਆ, ਉਹ! ਮੈਂ ਕੀ ਖੂਹ ਵਿਚ ਫੁੱਲਣਾ ਏ ? ਹਾ ਕਿਤੇ ਸ਼ਗਾਬ ਦਾ ਖੂਹ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਗੱਲ ਸੀ। ਚੁੱਭੀਆ ਮਾਰ ਮਾਰ ਪੀਂਦਾ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕਸਰਾਂ ਕਢ ਲੈਂਦਾ।

- ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਏ, ਬਰਮਾ ਵਿਚ ਤੇਲ ਦੇ ਖੂਹ ਨੇ — ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਖੂਹ ਨਹੀਂ
ਕਿਤੇ ? (ਕੁਝ ਰੁਕ ਕੇ) ਛੇਕੜ ਬੇਰੀ ਵੇਚ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਪਰ ਚੰਗੇ ਮੁੱਲ ਤੇ।
- ਤਾਰੇ : ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੂੰ ਬੇਰ ਵੇਚਣੇ ਕੀਤੇ ਨੇ ਮਾਮਾ ਕਿ ਬੇਰੀ ?
- ਮਾੜ੍ਹ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਬੇਰੀ ਦਾ ਸੌਦਾ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਬੇਰ ਛਾਂਗ ਕੇ ਲੈ
ਜਾਣ ਭਾਵੇਂ ਬੇਰੀ ਨੂੰ ਵੱਡ ਕੇ, ਇਕੋ ਗੱਲ ਏ। ਮੈਨੂੰ ਕੀ ?
- ਤਾਰੇ : ਮੈਨੂੰ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ ਬੇਰ ਸਵਾਦ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੇ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਬੇਰੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਉੱਚੀ
ਟੀਸੀ ਤੋਂ ਪੱਕੇ ਪੱਕੇ ਬੇਰ ਤੋੜ ਕੇ ਖਾਂਦੀ ਆਂ ਤਾਂ ਸਵਾਦ ਆਉਂਦਾ ਏ।
- ਮਾੜ੍ਹ : ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ ਬੇਰਾਂ ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਵਿਚ ਕੀ ਫਰਕ ਏ ਕੁੜੀਏ ? ਖਾਣੇ ਈ ਨੇ
ਨਾ, ਕੋਈ ਰੱਖਣੇ ਬੇੜਾ ਹੀ ਨੇ। ਉਛ, ਕਿੰਨੀ ਗਰਮੀ ਏ। ਨਾਲ ਦੇ ਪਿੰਡ ਗਿਆ
ਸਾਂ, ਮੜ੍ਹਕੈ-ਮੜ੍ਹਕੀ ਹੋ ਗਿਆ।
- ਤਾਬਾਂ : ਚਲ ਉਸ ਬੇਹੜ ਥੱਲੇ ਬੈਠ ਜਾਈਏ। ਜੇ ਤੂ ਬੇਰੀ ਵੇਚਣੀ ਏਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ
ਵੀ ਗੱਲ ਕਰ ਲਈਏ।
- ਮਾੜ੍ਹ : ਹਾਂ, ਹਾਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਕੋਹ ਦੇ ਭਾਅ ਨਹੀਂ ਲਾਈ। ਤਗੜੇ ਪੇਸੇ ਖਰੇ ਕਰਾਂਗਾ।
- ਤਾਬਾਂ : ਸਿਆਣਾ ਆਦਮੀ ਸੁਆਹ ਵੀ ਸੋਨੇ ਦੇ ਭਾਅ ਵੇਚਦਾ ਏ, ਤੇ ਕਮਲਾ ਸੋਨਾ
ਸੁਆਹ ਦੇ ਭਾਅ ਸੁੱਟ ਦੇਂਦਾ ਏ। ਪਰ ਚੰਗੀ ਰਕਮ ਖਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਚੋਲੇ
ਦੀ ਲੋੜ ਏ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਧੀਆਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ ਸਾਕ ਕਰਵਾਉਂਦਿਆਂ ਉਮਰ ਬੀਤ
ਗਈ। ਇਹ ਵਾਲ ਧੁੱਪੇ ਨਹੀਂ ਚਿੱਟੇ ਹੋਏ। ਏਸ ਘਰੋਂ ਉਸ ਘਰ, ਤੇ ਉਸ
ਘਰੋਂ ਇਸ ਘਰ। ਜੁੜੀਆਂ ਘਸ ਗਈਆਂ ਤੁਰਦੀ ਫਿਰਦੀ ਦੀਆਂ। ਤੂ (ਸੋਚ
ਕੇ) ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਉਂਗਲੀ ਲਾਈ ਫਿਰਦਾ ਏਂ। ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਹੁਣ ਮੁਟਿਆਰ ਹੋ
ਗਈ। ਇਸ ਦਾ ਕੁਝ ਸੋਚਿਆ ?
- ਤਾਰੇ : ਤੈਨੂੰ ਕੀ ?
- ਤਾਬਾਂ : ਲੈ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਹੋਊ ਫਿਕਰ। ਕਦੋਂ ਤੀਕ ਮਾਮੇ ਉਤੇ ਬੇਝ
ਬਣ ਬੈਠੀ ਰਹੋਗੀ ? ਭਲਾ ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਮੇਲਿਆਂ ਠੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕੀ ਕੰਮ।
ਘੋੜੀ ਆਪਣੇ ਥਾਨ ਉਤੇ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਐ, ਗਾਂ ਖੁਰਲੀ ਉਤੇ, ਤੇ ਜੁਆਨ
ਕੁੜੀ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ।
- ਮਾੜ੍ਹ : ਲੈ ਗਠੜੀ ਫੜੀਂ ਤਾਰੇ, ਤੇ ਲੱਛੂ ਬਜਾਜ ਦੀ ਹੱਟੀ ਉਤੇ ਉਡੀਕੀ ਮੈਨੂੰ।
ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਆਇਆ।
- (ਮਾੜ੍ਹ ਤੇ ਤਾਬਾਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਟੇਲਾ ਚੁਹਲਾ ਕਰਦਾ ਮੇਲੇ
ਵਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।)

ਪਹਿਲੀ

- ਕੁੜੀ : ਨੀ ਛੇਤੀ ਕਰ, ਸੂਰਜ ਸਿਰ ਤੇ ਆ ਗਿਆ।
- ਦੂਜੀ
- ਕੁੜੀ : ਮੈਨੂੰ ਧਾਰ ਕੱਢਦੀ ਨੂੰ ਕੁਵੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਗਾਂ ਲੇਵਾ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਸੀ।
- ਤੀਜੀ
- ਕੁੜੀ : ਛਾਬੜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਆਪਾ ਵੀ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਚੱਲੀਏ।
- ਚੌਥੀ
- ਕੁੜੀ : ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ, ਪਾਥੀਆਂ ਪੱਥ ਕੇ ਜਾਈ ਮੇਲੇ। ਪਰ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ
ਗੱਲ ਉਤੇ ਕੰਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਧਰਿਆ।
(ਸਭ ਹੱਸਦੀਆਂ ਹਨ।)

ਪਹਿਲੀ

ਕੁੜੀ : ਨੀ ਤਾਰੇ, ਤੂ ਇਥੇ ਬੈਠੀ ਕੀ ਕਰਦੀ ਏ? ਮੇਲੇ ਨਹੀਂ ਚੱਲਣਾ।

ਤਾਰੇ : ਮੈਂ ਕਲ੍ਹੁ ਹੀ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਖਰੀਦ ਲਿਆ ਸੀ।

ਤੀਜੀ

ਕੁੜੀ : ਨੀ ਅਸੀਂ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮੱਤਾ ਖਰੀਦਣ ਜਾਣਾ ਏ। ਮੇਲਾ ਤਾਂ ਬਸ ਘੜੀ ਬਿੰਦ ਦਾ ਹਾਸਾ ਮਖੌਲ ਹੁੰਦਾ ਏ। ਚੱਲ ਸਾਡੇ ਨਾਲ।

ਚੌਥੀ

ਕੁੜੀ : ਨੀ ਇਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਡੀਕਦੀ ਐ। ਚਲੋ ਆਪਾਂ ਚਲੀਏ।

(ਹੱਸਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਚਨੇ ਦਾ ਹੋਕਾ ਸੁਣਾਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।)

ਬਚਨਾ : (ਦਾਖਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਗਲੀ ਗਲੀ ਵਣਜਾਰਾ ਫਿਰਦਾ,

ਕੋਈ ਵੰਡੜੀਆਂ ਲਉ ਨੀ ਚੜ੍ਹਾ।

(ਤਾਰੇ ਬਚਨੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਠਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਭੇਦਾ ਭਰੀ ਚੁੱਪ। ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਲਈ ਅਗੇ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਜਕ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਾੜੂ ਤੇ ਤਾਬਾਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਦੂਰੋਂ ਆਉਂਦੇ ਸੁਣਾਈ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਤਾਰੇ ਛੇਤੀ ਦੇਣੇ ਗਠੜੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਚਨਾ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹੋਕਾ ਲਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਗੁਆਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਾਬਾਂ ਤੇ ਮਾੜੂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।)

ਮਾੜੂ : ਦਰੱਖਤ ਵੇਚਣਾ ਸੌਖਾ, ਪਰ ਕੁੜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ ਬੜਾ ਔਖਾ ਏ।

ਤਾਬਾਂ : ਫੇਰ ਮੈਂ ਕਾਹਦੇ ਲਈ ਆ? ਕਦੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਆਪ ਵੀ ਰੁਦਿਆ ਗਿਆ? ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਅੱਧੇ ਸਾਕ ਮੈਂ ਕਰਾਏ ਨੇ। ਤਾਰੇ ਲਈ ਵਰ ਨਾ ਟੋਲ੍ਹੇ?

ਮਾੜੂ : ਫੇਰ ਹੈ ਕੋਈ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ?

ਤਾਬਾਂ : ਇਕ ਛੱਡ ਦੱਸ!

ਮਾੜੂ : ਨੀ, ਇਹ ਵੀ ਕੋਈ ਮੁੰਡਾ ਏ? ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਕੋ ਵਰ ਨਹੀਂ ਮੱਕਦਾ, ਪਰ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ।

ਤਾਬਾਂ : ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ। ਇਹਦੇ ਹੱਥ ਮੈਂ ਹੀ ਪੀਲੇ ਕਰੂੰ। ਅਜਿਹਾ ਘਰ ਟੇਲਾਂਗੀ, ਅਜਿਹਾ ਘਰ ਟੇਲਾਂਗੀ ਕਿ ਤੂ ਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਜਾਏਗਾ। ਇਹਦੇ ਵਿਆਹ ਉਤੇ ਸੁੱਕੇ ਲੱਡੂ ਜਲੇਬੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਅਮਰਤੀਆਂ ਤੇ ਬਾਲੂਸ਼ਾਹੀ ਪੱਕਣਗੇ। ਪਾਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਜਰਨੈਲੀ ਬਾਜਾ ਆਉ। ਇਹਦੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਤਰਸਣਗੀਆਂ ਅਜਿਹੇ ਘਰ ਨੂੰ।

ਮਾੜੂ : ਕਿਹੜਾ ਘਰ ਦੇਖਿਆ ਤੂ?

ਤਾਬਾਂ : ਲੈ ਤੂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਹਾਲੇ? ਮੱਘਰ, ਹੋਰ ਕਿਹੜਾ? ਦੇ ਸੌ ਪਿੰਡਾਂ ਚ ਜਾਣਦੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲੋਕ। ਸੁਖ ਨਾਲ ਸਭ ਕੁਝ ਐ। ਖਾਣ ਪੀਣ ਨੂੰ ਚੰਗਾ। ਕਪੜੇ ਜੇੜੇ ਦਾ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ। ਟੂਮਾਂ ਨਾਲ ਲੱਦ ਦੇਉ ਮੇਰੀ ਪੀ ਨੂੰ।

ਮਾੜੂ : ਉਸ ਦਾ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਵਿਆਹ ਹੋ ਚੁਕਿਐ, ਹੁਣ ਚੌਥੀ ਏ।

ਤਾਬਾਂ : ਉਹ, ਉਸ ਦੇ ਕਿਹੜਾ ਕੋਈ ਮੁੰਡਾ ਕੁੜੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਤੀਵੀਂ ਤਾਂ ਇਕ ਬਲੂਗੜਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜੰਮ ਸਕਦੀ। ਖਾਲੀ ਡਿੱਬਗਾ ਏ। ਇਸੇ ਲਈ ਤਾਂ ਮੱਘਰ

ਵਿਆਹ ਕਰਾਣ ਨੂੰ ਫਿਰਦਾ ਏ। ਛੇਕੜ ਜਾਇਦਾਦ ਤੇ ਹਾਤੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਛੱਡੋ।
ਉਹ ਕੁੜੀ ਤਰ ਜਾਓ ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਜਾਓ। (ਰਾਜ਼ ਨਾਲ) ਮੱਘਰ ਇਹੋ
ਜਿਹਾ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਦਾਤ ਦਹੇਜ ਮੰਗੋ। ਉਚੇ ਘਰ ਦਾ ਆਦਮੀ ਏ।
ਰੁਪਏ ਦੇ ਭਾਵੇਂ ਦੇਵੇ, ਲੈਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਮਾੜ੍ਹ ਮਾੜ੍ਹ : ਪੰਜਾਹਾਂ ਤੋਂ ਟੱਪ ਗਿਆ ਏ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਕੁੜੀ ਉਸ ਨੂੰ ।
ਤਾਬਾਂ ਤਾਬਾਂ : ਮੱਘਰ ਦਾ ਬਾਪੂ ਸੁਖ ਨਾਲ ਸੱਤਰ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ, ਤਿੰਨ ਪੁੱਤ ਹੋਏ ਉਸ
ਦੇ — ਮੱਘਰ ਤਾਂ ਹਾਲੇ ਜਵਾਨ ਏ।

ਮਾੜ੍ਹ ਮਾੜ੍ਹ : ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਧੀ ਨੂੰ ਵੇਚਣਾ ਨਹੀਂ।
ਤਾਬਾਂ : ਵੇ ਜਾਹ, ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਆਂ ਤੈਨੂੰ। ਦਾਰੂ ਦੇ ਘੁੱਟ ਬਦਲੇ ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਚ ਆਵੇ।
ਪਰ ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਘਰ ਕੁੜੀ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੂੰਹ ਵਿੰਗਾ। ਪਿੰਡ
ਵਿਚ ਲੋਕ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਘੋੜੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਕੋਈ
ਜੋੜੀ। ਸਾਰੇ ਵੇਚਦੇ ਨੇ ਮੁੰਡੇ। ਜ਼ਿਲੇਦਾਰ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਾਉਣ ਦੀ ਵੱਢੀ
ਲੈਂਦਾ ਏ। ਤਸੀਲਦਾਰ ਭਾਵੇਂ ਰੁਪਈਆ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁੜੀਆਂ
ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਨੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਇਨਸਾਫ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਬਾਣੇਦਾਰ
ਐਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾਲ ਭਿੱਜੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ
ਆਂ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਅਸ਼ਰਾਫ਼ ਨੇ, ਇੱਜਤਾਂ ਵਾਲੇ। ਤੇ ਤੂੰ ਕੀ
ਏ ? ਸਿਆਣਦੈ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ? ਜੇ ਤਾਰੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ਮੱਘਰ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਏ
ਤਾਂ ਇਹੋ ਲੋਕ ਤੈਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ ਦੇਣ ਆਉਣਗੇ। ਸੱਤ ਗਤਾਂ ਗਿੱਧਾ ਮੱਚੂ
ਤੇ ਭੰਗਤਾ ਪਉ। ਤੂੰ ਭਾਵੇਂ ਘੜੇ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਲਾ ਕੇ ਪੀਵੀ।

(ਉਹ ਭੋਲੇ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਕਢਦੀ ਹੈ।)

ਮਾੜ੍ਹ : ਫਲਾਕੁੱਟਣੀਏ, ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤੈਨੂੰ ਉਸ ਬੁੱਢੇ ਸਾਨੂ ਦੀ ਦਲਾਲੀ
ਕਰਦਿਆਂ ? ਦਫ਼ਾ ਹੋ ਏਥੋ। ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਤੇਰੇ ਕਾਰੇ। ਨੀ ਸੱਤ ਘਰ ਤਾਂ
ਡੈਣ ਵੀ ਛੱਡ ਦੇਂਦੀ ਐ। ਨਾ ਖਸਮ, ਨਾ ਧੀ, ਨਾ ਪੁੱਤ — ਰਿਸ਼ਤੇ ਗੰਢਦੀ
ਫਿਰਦੀ ਐ!

ਤਾਬਾਂ : ਵੇ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਮੈਨੂੰ ਮਾਸੀ ਆਖਦੈ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਮੇਰੇ ਧੀਆਂ ਪੁੱਤ। ਸੁਣ, ਜਿਹਨਾਂ
ਦੇ ਮੈਂ ਪੇਤੜੇ ਬਦਲੇ ਉਹ ਹੁਣ ਤਸੀਲਦਾਰੀ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਜਿਹਨਾਂ
ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਮੈਂ ਕੰਨ ਵਿੰਨੇ ਉਹ ਝੁਮਕੇ ਛਣਕਾਉਂਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਨੇ ਜਿਸ
ਘਰ ਮੈਂ ਗਈ ਉਸੇ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲੱਗੇ।

(ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਅੱਗੇ ਕਰਦੀ ਹੈ।)

ਮਾੜ੍ਹ : ਪਰਾਂ ਹਟ! ਰੱਬ ਬਚਾਏ ਤੇਰੇ ਪੁੱਠੇ ਪੈੜੇ ਤੋਂ ਚੁੜੇਲੇ, ਖਬਰਦਾਰ ਜੇ ਮੇਰੀ ਦੇਹਲੀ
ਉਤੇ ਪੈਰ ਪਾਇਆ।

ਤਾਬਾਂ : ਵੇ ਖਸਮਾਂ ਨੂੰ ਖਾਹ! ਮੈਂ ਭਲੇ ਦੀ ਕਰਦੀ ਆਂ ਤੇ ਇਹ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹਦਾ ਆਉਂਦਾ
ਐ। ਭੁੱਲ ਗਿਆਂ ਉਹ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਬੇਗੀ ਤੋਂ ਡਿੱਗ ਕੇ ਮਹੀਨਾ ਭਰ ਮੰਜੀ
ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਿਹਾ ਸੈ ? ਮੈਂ ਮਿੱਠੇ ਤੇਲ ਨਾਲ ਤੇਰੀਆਂ ਮਾਲਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ
ਤੇ ਕਾੜ੍ਹੇ ਪਿਲਾਏ ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਸੁਖੀਆਂ। ਤਾਂ ਮਸਾਂ ਕਿਤੇ ਤੁਰਨ ਜੋਗਾ ਹੋਇਆ
ਸੈ। ਜਦੋਂ ਕੱਤੇ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਪਈ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਵੀ ਮੈਂ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਬਚਾਇਆ
ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਚਿੱਤ ਚੇਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੈਨੂੰ ਪੁੱਤਾ ਵਾਂਗ
ਜਾਣਿਐ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਭਲੇ ਵੇਲੇ ਤਾਰੇ ਦੀ ਮਾ ਨੂੰ ਵਚਨ ਦਿਤਾ ਸੀ ਪਈ

ਤਾਰੇ ਲਈ ਮੁੜਾ ਮੈਂ ਟੋਲ੍ਹੀ। ਪਰ ਤੂੰ ਕਿਤੇ ਗੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਣਨ ਦੇਂਦਾ। ਖੋਰੇ ਕੀ ਭਾਲਦੈਂ ਵਿਚੋਂ? ਬਸ ਝੱਜੂ ਪਾਈ ਬੈਠਾ ਏਂ। ਤੇਰਾ ਡਮਾਕ ਸੁਨ ਹੋਇਆ ਪਿਆ, ਲੈ ਘੁਟ ਭਰ ਕੇ ਦੇਖ ਜੇ ਨਾ ਅੰਦਰ ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਜਾਵੇ.....(ਬੇਤਲ ਅੱਗੀ ਕਰਦੀ ਹੈ) ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਦੱਬੀ ਰਹੀ ਸੀ ਖੇਤ ਵਿਚ। ਲੈਚੀਆਂ, ਦਾਖਾਂ, ਮੇਵੇ, ਸੈਂ ਪਦਾਰਥ ਪਏ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ। ਸਿੱਧੀ ਉਤਾਹਾਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਐ। ਉਤਾਹਾਂ ਨੂੰ! (ਕਾਰਕ ਖੇਲ੍ਹਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬੇਤਲ ਨੂੰ ਸਿਰ ਉਤੇ ਦੀ ਵਾਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ) ਸਾਰੇ ਫਿਕਰ ਮਿਟ ਜਾਣਗੇ। ਵੇ ਖੋਹਦਾ ਕਿਉਂ ਆਏ? ਸਬਰ ਕਰ। ਲੈ ਪੀ ਲੈ ਰੱਜ ਕੇ, ਤੇ ਦੇਹ ਅਸੀਸਾਂ ਮਾਸੀ ਨੂੰ।

ਮਾੜ੍ਹ : (ਬੇਤਲ ਫੜ ਕੇ ਘੁੱਟਾਂ ਭਰਦਾ ਹੈ) ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੁਸੇ ਨਾ ਹੋ ਮਾਸੀ। ਮੇਰਾ ਡਮਾਕ ਜੀਮਿਆ ਪਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਮੈਂ ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਸਵਾਰ ਹਾਂ। ਸਿੱਧੀ ਕਾਲਜਾ ਚੀਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਐ। ਨਿਰੀ ਬਚੂਦ ਐ। (ਪੀਂਦਾ ਹੈ) ਮੈਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਪੀਤੀ.....ਬਸ ਇਕ ਵਾਰ ਪੀਤੀ ਸੀ.....ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੇ। ਆਹ ਸਹੁਰੀ ਛੁਲ੍ਹੀ ਹੀ ਗਈ। (ਚੱਟਦਾ ਹੈ).....ਹਾਂ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ.....ਇਕ ਵਾਰ ਪੀਤੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੱਘਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਸੀ.....ਉਸਦੇ ਪਿਉ ਨੇ ਛਥੀਲਾਂ ਲਾ ਦਿਤੀਆਂ ਸਨ.....ਗਿੱਧੇ ਪੈਂਦੇ.....ਤੇ ਘੋੜੇ ਨੱਚਦੇ.....ਤੇ ਬਾਜ਼ੀਗਾਰਨੀਆਂ ਦੇ ਘੱਗਰੇ.....ਵਡੇ ਵਡੇ ਘੱਗਰੇ.....ਤੇਰੇ ਏਸ ਘੱਗਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵਡੇ.....।

ਤਾਬਾ : ਮੈਂ ਜਿਉਂਦੀ ਰਹੀ ਤਾਂ ਤਾਰੇ ਦੇ ਵਿਆਹ ਉਤੇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਊ।

ਮਾੜ੍ਹ : (ਲੋਰ ਵਿਚ) ਫੇਰ ਤੂੰ ਕੀਤੀ ਗੱਲ ?

ਤਾਬਾ : ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਸੀ ਨਾ। ਸ਼ੁਭ ਕੰਮ ਵਿਚ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਛਨਿਛਰ ਦਾ ਘਰ ਖਾਲੀ ਐ। ਸਭ ਨਛੱਤਰ ਠੀਕ ਨੇ, ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਘਨ ਪੈਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਹੁਣ ਮੱਘਰ ਕੋਲ ਜਾਵਾਂ ਤੇ ਗੱਲ ਤੇਰਾਂ। ਜੇ ਰੁਪਿਆ ਫੜਾ ਆਵਾਂ ਤਾਂ ਗੱਲ ਪੱਕੀ!

(ਉਹ ਰੁਪਿਆ ਉਛਾਲਦੀ ਹੈ। ਰੁਪਿਆ ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤਾਬਾ ਉਸ ਉਤੇ ਪੈਰ ਰੱਖ ਕੇ ਮਾੜ੍ਹ ਨੂੰ ਥਾਪੀ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਤਾਰੇ ਦਾਖਿਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।)

ਤਾਰੇ ਦੇ ਭਾਗ ਚੰਗੀ। ਅਜਿਹੇ ਘਰ ਜਾਉ ਜਿਸ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਏਡਾ ਉੱਚਾ ਐ ਭਾਵੇਂ ਹਾਥੀ ਲੰਘ ਜਾਏ!

ਤਾਰੇ : ਮਾਮਾ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਉਥੇ ਬੈਠੀ ਉਡੀਕਦੀ ਰਹੀ। ਹੈ? ਫੇਰ ਪੀਣ ਲਗ ਪਿਆ?

(ਦੌੜ ਕੇ ਮਾੜ੍ਹ ਕੋਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬੇਤਲ ਖੋਹਦੀ ਹੈ।)

ਨਾ ਪੀ! ਨਾ ਪੀ! ਤੂੰ ਮਰ ਜਾਏਗਾ।

ਮਾੜ੍ਹ : ਮੇਰੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਮਰ ਗਈ, ਉਹ ਕੋਈ ਪੀਂਦੀ ਸੀ? ਬੱਚੇ, ਕੁੱਤੇ, ਪਸੂ ਸਭ ਮਰਦੇ ਨੇ—ਉਹ ਕੋਈ ਪੀਂਦੇ ਨੇ? ਛੱਡ ਮੇਰੀ ਬੇਤਲ!

(ਖੋਹਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਚ ਗੁੱਟ ਬੇਤਲ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਤਾਰੇ ਛੁਸਕਣ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਤਾਬਾ ਛਖਰ ਨਾਲ ਖੜੀ ਹੈ।)

ਦੂਜੀ ਝਾਕੀ

ਮੱਘਰ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਵਿਹੜਾ। ਠਾਕਰੀ ਮੰਜੀ ਉਤੇ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਝੰਡੂ
ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਖੜਾ ਟੱਕ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ
ਰਿਹਾ ਹੈ।

- ਠਾਕਰੀ : ਵੇ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਉਹ ਨਿਕਲ ਕਿਵੇਂ ਗਈ ?
- ਝੰਡੂ : ਜੀ ਤੀਵੀ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਕੀ ਪਤਾ ? ਮੈਂ ਏਧਰ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸਾਂ ਤੇ ਉਹ
ਬਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਘਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।
- ਠਾਕਰੀ : ਉਸ ਬਾਹਮਣ ਨੂੰ ਸ਼ਗਮ ਨਹੀਂ ਆਈ ?
- ਝੰਡੂ : ਜੀ ਛਰਮ ਕਾਹਦੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਸਰਗੋਂ ਮੇਰੇ ਦਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ। ਆਖਣ ਲੱਗੇ,
'ਦਸ ਓਇ ਕੁੱਤਿਆ, ਕਿਥੇ ਦੇ ਉਹ ?' ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਥੇਡੇ ਤਬੇਲੇ 'ਚੋਂ ਕੂੜਾ
ਹੂੰਝ ਰਿਹਾ ਸਾਂ। ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ, 'ਕੈਣ' ? ਉਹਨਾਂ ਆਖਿਆ, 'ਕੈਣ ? ਸਾਲਿਆ
ਨਸਾ ਕੇ ਪੁੱਛਦਾ ਏਂ ਕੈਣ। ਤੂੰ ਵਿਚੋਂ ਰੁਪਈਏ ਖਾਧੇ ਨੇ ?' ਭਲਾ ਜੀ ਦਸੇ,
ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਤੀਵੀ ਨੂੰ ਬੇਚੂ ? ਮੈਂ ਆਖਿਆ 'ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ।' ਉਹ ਮੈਨੂੰ
ਛਿਤਰੀ ਡਹਿ ਪਏ। ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਕਿਤੇ ਉਹ ਬਾਹਮਣ ਕੱਲਾ ਮਿਲ ਗਿਆ
ਤਾਂ ਗੰਡਾਸੇ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਢ ਸਿਟੂੰ (ਰੁਕ ਕੇ) ਹੋਰ ਹੈ ਕੁਸ਼ ? ਜੇ ਹੋਵੇ
ਤਾਂ ਮਾਸਾ ਦੇ ਦਿਓ।
- ਠਾਕਰੀ : ਲੈ ਭੇਗ ਕੜਾਹ, ਬੇਹਾ ਏ।
- ਝੰਡੂ : ਬਸ ਜੀ ਮੌਜ ਬਣ ਗੀ, ਬਹੇ ਕੜਾਹ ਦੀ ਰੀਸ ਸੱਜਰਾ ਕੀ ਕਰੂ ?
- ਠਾਕਰੀ : ਲੈ ਕੋਈ ਪੱਤਾ ਲੈ ਆ।
- ਝੰਡੂ : ਬਸ ਜੀ, ਹੱਥ ਉਤੇ ਈ ਧਰ ਦਿਓ। ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਹੱਥ ਈ ਪੱਤੇ ਨੇ ਤੇ ਹੱਥ ਈ
ਬਾਲੀ। ਚਾਹੇ ਉਪਰ ਲੈ ਲਈਏ, ਚਾਹੇ ਹੇਠਾਂ ਬਛਾ ਲਈਏ। ਅਸੀਂ ਕਰਨਾ
ਜੇ ਸਭ ਕੁਸ਼ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। (ਕੜਾਹ ਲੈ ਕੇ) ਗਰੀਬ ਕੋਲ ਅਕਲ
ਬੇਫਕ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਹੱਥ ਜਰੂਰ ਹੋਣ। ਰੱਖ ਨੇ ਹੱਥ ਵੀ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਬਣਾਏ
ਨੇ! (ਖਾਂਦੇ ਹੋਏ) ਉਸ ਬਾਹਮਣ ਦਾ ਕੋਈ ਦੋਸ ਨਹੀਂ। ਸਾਰਾ ਦੋਸ ਮੇਰਾ ਜਾਂ
ਮੇਰੀ ਤੀਵੀ ਦਾ।
- ਠਾਕਰੀ : ਵੇ ਕੀ ਸੀ ਤੇਰੀ ਤੀਵੀ 'ਚ ? ਮਰਦ ਦੀ ਜਾਤ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਗੱਲ ਉਤੇ
ਮਰਦੀ ਏ। ਦਫਾ ਹੋਣ ਦੇ! ਜੇ ਦੈੜ ਗਈ ਤਾਂ ਜਾਣ ਦੇ।
- ਝੰਡੂ : ਏਦਾਂ ਨਾ ਆਖੋ ਸਰਦਾਰਨੀ ਜੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਈ ਦਿਨ ਮੰਜੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ
ਉਠਿਆ। ਉਹ ਦੈੜ ਗਈ। ਜੇ ਹੁਣ ਆ ਜੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਵੀ ਰਖ ਲਾਂ। ਜੀ,
ਘਰ ਦੀ ਬੱਕਰੀ ਬਿੱਲੀ ਨਾਲ ਵੀ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਏ, ਤੇ ਫੇਰ ਉਸ ਨਾਲ
ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਿਆਹ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪੂਰੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਖਰਚੇ ਸਨ। ਤਿੰਨ ਸੌ ਇਕ ਰਕਮ
ਹੁੰਦੀ ਏ, ਭਾਵੇਂ ਦੇ ਬਿਧੇ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈ ਲਓ, ਭਾਵੇਂ ਦੇ ਗਉਆਂ, ਸਾਰੀ ਉਮਰ
ਰੱਜ ਕੇ ਦੁੱਧ ਪੀਓ ਤੇ ਬੇਚੋ — ਤੇ ਮੈਂ ਇਕ ਤੀਵੀ ਲੀਤੀ ਜੇ ਨੱਸ ਗਈ!
ਹਾਏ ਹਾਏ (ਰੈਂਦਾ ਹੈ) ਇਕ ਬਾਰੀ ਬਾਹਮਣ ਦੇ ਨਿੱਕੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਝੱਗਾ
ਲਗ ਗਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੌ ਸੌ ਗਾਲ੍ਪੀਆਂ ਕੱਢੀਆਂ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ
ਨੁਹਾਇਆ, ਗੰਗਾ-ਜਲ ਦਾ ਛੱਟਾ ਦਿਤਾ। ਜੇ ਮੇਰਾ ਰਤਾ ਪੱਲਾ ਲਗ ਜਾਣ
ਨਾਲ ਉਹ ਭਿੱਟੇ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਫੇਰ ਉਹ ਮੇਰੀ ਤੀਵੀ ਨੂੰ ਰਖਣ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ
ਬਚੂਗਾ ?

ਠਾਕਰੀ : ਵੇਂਤੂ ਤਾ ਕਮਲਾ ਏਂ। ਉਹ ਗੰਗਾ-ਜਲ ਦਾ ਤੁਪਕਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਹਰਿ ਕੀ ਪੈੜੀ ਨਵਾ ਲਿਆਉਣਗੇ। ਬਾਹਮਣ ਸੁੱਚੇ ਦਾ ਸੁੱਚਾ। ਆਦਮੀ ਤਾਂ ਨਹਾਤਾ ਪੈਤਾ ਘੋੜਾ ਏ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਤੀਵੀਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਬਣੀ ਏ ਰੱਬ ਦੇ ਘਰੋਂ ਕਿ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦਾ ਰੋਗ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਏ, ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦਾ ਕਲੰਕ।

ਝੰਡੂ : ਜੀ ਪੱਲੇ ਪੈਸਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੌਣ ਪੁਛਦੈ ਕਲੰਕ ਨੂੰ। ਪੈਸੇ ਦੀ ਖੇਡ ਐ, ਸਰਦਾਰਨੀ ਜੀ। ਮੇਰੀ ਵੀ ਕੋਈ ਜੂਨ ਏ ? ਖੇਤੇ ਵਾਂਗ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਆਂ। ਸੁੱਧ ਮਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਏ। (ਖਾਂਦੇ ਹੋਏ) ਬਸ ਜੇ ਢਿੱਡ ਰੋਟੀ ਨਾ ਮੰਗੋ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਨਾ ਹੁੰਦੀ। ਮੈਂ ਵੀ ਬੰਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਜੇ ਬਾਹਮਣ ਮੇਰੇ ਅਤਿੱਕੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਰ ਬੁਲਾ ਦਉਂ। ਗੰਡਾਸੀ ਇਸੇ ਲਈ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਰੱਖੀ ਆ।

(ਝੱਗੇ ਦੇ ਲੜ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਪੂੰਝਦਾ ਹੈ।)

ਢਿੱਡ ਚ ਠੰਢ ਪੈ ਗਈ। ਕੜਾਹ ਖਾਪਿਆਂ ਜੁਗ ਬੀਤ ਗਏ ਸਨ, ਰੱਬ ਬੋਂਹੂੰ ਪੁੱਤ ਦੇਵੇ!

ਠਾਕਰੀ : ਹੁਣ ਤੂੰ ਟੁੱਕ ਖਾ ਲਿਆ, ਜਾਹ, ਜਾ ਕੇ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਆਖ ਗਿਆ ਸੀ ਹੁਣੇ ਆਉਨਾਂ। ਪਹਿਰ ਹੋ ਗਿਆ ਗਏ ਨੂੰ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਟਾਂ ਚ ਅੰਡ ਪੈੜ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਏ। ਕਿਥੇ ਐ ਉਹ ?

ਝੰਡੂ : ਤਬੇਲੇ 'ਚ।

ਠਾਕਰੀ : ਕੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤਬੇਲੇ 'ਚ ?

ਝੰਡੂ : ਕੁੱਕੜਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੇਖਦੇ ਸਨ।

ਠਾਕਰੀ : ਇਹ ਜਾਏ-ਖਾਣੇ ਦੇ ਕੁੱਕੜ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗੇ ਹੋ ਗਏ। ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਗਰਦਨ ਮਰੋੜ ਦੇਣੀ ਏਂ। (ਸੋਚ ਕੇ) ਕੀ ਆਖਿਆ ਸੀ ਤੂੰ ?

ਝੰਡੂ : ਇਹੋ ਕਿ ਸਰਦਾਰਨੀ ਜੀ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਨੇ।

ਠਾਕਰੀ : ਫੇਰ ?

ਝੰਡੂ : ਉਹਨਾਂ ਆਖਿਐ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਏ ਜੋ ਉਸ ਆਖਣਾ ਏ। ਤੂੰ ਚਲ, ਆਖ ਦੇ ਮੇਲਿਉ ਹੋ ਕੇ ਆਉਂਗਾ।

ਠਾਕਰੀ : ਹੋਰ ਕੌਣ ਸੀ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ?

ਝੰਡੂ : ਸ਼ੇਰਾ ਤੇ ਕਿਰਪਾ।

ਠਾਕਰੀ : ਇਹ ਦੇਵੇਂ ਅੰਤ ਜਾਣੇ ਦੇ ਨਾਲ ਈ ਲਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਹਨਾਂ ਦੇਹਾਂ ਈ ਨਾਈਆਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਲਿਆਂਦੀ ਸੀ ਚੱਕ ਕੇ। ਹੂੰ, ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਏ ਮਸਾਂ ਦੇਣੀ ਤਰਬੂਜੀ ਪੱਗ ਤੇ ਲੂੰਬੜ ਵਾਂਗ ਪੂਛ ਮਾਰਦਾ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਏ ਮੇਲੇ ਚ। ਰਤਾ ਕੁੜੀ ਦੇਖ ਲਏ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਅੱਖਾਂ ਫੇਰ ਲੈਂਦਾ ਏ। ਇਹ ਫਿੜਕ ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਧੁਰੋਂ ਦੀ ਐ। ਇਸ ਦਾ ਬਾਬਾ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸੀ। ਵੇਂਤੂ ਉਸ ਕੋਲ ਨਾ ਲੈ ਬੈਠੀ ਇਹ ਗੱਲਾ!

ਝੰਡੂ : ਜੀ ਮੈਂ ਮਰਨਾ ਏਂ ਭੇਟਿਆਂ ਦੇ ਭੇੜ ਚ। ਮੈਂ ਦੋਆਂ ਦਾ ਨੌਕਰ। ਦੋਆਂ ਦਾ ਲੂਣ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਮੈਂ ਨਾ ਓਧਰ, ਨਾ ਏਧਰ। ਜੀ ਨੌਕਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੰਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਜੀਭ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਨੌਕਰ ਤਾਂ ਚੁੱਪ ਰਹੇ ਤਾਂ ਹੀ ਚੰਗਾ।

(ਤਾਬਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।)

- ਤਾਬਾ : ਜੜ੍ਹੁ ਹਰੀ ਰਹੇ ਤੇਰੇ ਭਰਮਾਣੀ! ਬੁੱਢ ਸੁਹਾਗਣ, ਦੁੱਧ ਪੁੱਤ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ।
- ਠਾਕਰੀ : ਆ ਕੁੜੇ ਤਾਬਾ, ਆ। ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਕਿਧਰ ਰਹਿਨੀ ਏਂ ?
ਬਸ ਹਰ ਵੇਲੇ ਬੁੱਢੀ ਦੇ ਚਰਬੇ ਵਾਂਗ ਘੁੰਮਦੀ ਹੀ ਰਹਿਨੀ ਏਂ।
- ਤਾਬਾ : ਹੁਣ ਤੇਰੀਆਂ ਦਰਦਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਏ ? ਪੁੜਪੁੜੀਆਂ ਵੱਜਦੀਆਂ
ਨੇ ? ਵੱਖੀ ਦੁਖਦੀ ਏ ? ਆਹ ਲੈ ਸਿਲਾਜੀਤ ਦੀ ਫੱਕੀ।
- ਠਾਕਰੀ : ਹੁਣ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਠੀਕ ਆਂ।
(ਤਾਬਾਂ ਆਪਣਾ ਤੇਲਾ ਫੌਲਦੀ ਹੈ।)
(ਝੰਡੂ ਨੂੰ) ਵੇ ਤੂੰ ਖਾ ਚੁਲਸ ਲਿਆ, ਹੁਣ ਦਫ਼ਾ ਹੋ ਜਾ। ਜਾ ਕੇ ਸਰਦਾਰ
ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲਿਆ।
(ਝੰਡੂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।)
- ਕਲਜੁੱਗ ਆ ਗਿਆ। ਜਾਤਾਂ ਕੁਜਾਤਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।
ਮੇਰੀ ਦੀ ਇੱਟ ਚੁਬਾਰੇ ਵਿਚ ਲਗਣ ਨੂੰ ਫਿਰਦੀ ਐ। ਮੈਂ ਜਿੰਨੇ ਉਪਾਲੇ ਸੁਣੋ,
ਬਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤ ਚੂਹੜੀਆਂ ਨਾਲ ਤੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤ ਚਮਿਆਰਾਂ ਦੀਆਂ
ਕੁੜੀਆਂ ਨਾਲ —
- ਤਾਬਾਂ : ਤੇ ਸ਼ਾਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤੀਵੀਆਂ ਨੌਕਰਾਂ ਨਾਲ! ਕਾਲੇ ਮੱਲ ਦੀ ਨੂੰਹ ਨੂੰ ਦੰਖਿਆ
ਏ ? ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤ.....ਸਾਰਾ ਨਕਸ਼ਾ ਉਹਦੇ ਰਸੋਈਏ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਏ!
ਉਹੀ ਨੱਕ, ਉਹੀ ਮੱਥਾ, ਉਹੀ ਬੁੱਲ੍ਹ। ਪਰ ਅਥੇ ਕੈਣ ? ਹੁਣ ਉਹੀ ਕਾਲੇ
ਮੱਲ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਮਾਲਕ। ਗਰੀਬਾਂ ਕੋਲੋਂ ਕਿਸੇ ਕੀ ਲੈਣਾ
ਏ ? ਪਰ ਰੱਬ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਢੇਰ ਸਾਰੇ ਪੁੱਤ ਪੀਆਂ ਦੇ ਛੱਡਦਾ ਏ। ਗਰੀਬ
ਰੱਬ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਏ: ਹੋ ਰੱਬਾ, ਹੋਰ ਨਾ ਭੇਜੀਂ। ਇਕ ਜੰਮਦਾ ਏ ਤਾਂ ਸਮਝੋ
ਇਕ ਮੂੰਹ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਹੋਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਨਾ ਖਾਣ ਦਾ ਘਾਟਾ
ਨਾ ਪਹਿਨਣ ਦਾ, ਪਰ ਕੋਈ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਰੱਬ ਕਰੇ ਤੇਰੀ ਚੌਗਾਠ
ਉਤੇ ਵੀ ਨਿੰਮ ਹਰੀ ਹੋਵੇ।
- ਠਾਕਰੀ : ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਚਾਹੀਦੀ ਐ।
- ਤਾਬਾਂ : ਮੇਰੀ ਮੰਨੇ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਹਕੀਮਾਂ ਵੈਦਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਛੱਡ। ਅੰਹ ਭਾਗਪੁਰੇ ਦੀ
ਸਰਦਾਰਨੀ ਦੇ ਵੀ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਸੈਂ ਦਵਾਈਆਂ ਕੀਤੀਆਂ,
ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਉਤੇ ਦੀਵਾ ਬਾਲਿਆ, ਕਾਲੇ ਬੱਕਰੇ ਦੀ ਬਲੀ ਦਿਤੀ। ਟੂਣੇ ਕੀਤੇ,
ਚਿੱਲੇ ਕੱਟੇ, ਬਰਤ ਰਖੇ, ਪਰ ਕੁਝ ਨਾ ਬਣਿਆ।
- ਠਾਕਰੀ : ਫੇਰ ?
- ਤਾਬਾਂ : ਬੱਸ ਕਾਲੇ ਖੂੰਡੇ ਵਾਲੇ ਸਾਧ ਨੇ ਇਹੋ ਜੀ ਬੂਟੀ ਦਿਤੀ, ਦੂਜੇ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਗੁਰੂ
ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋ ਗਈ।
- ਠਾਕਰੀ : ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਧਾਂ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ?
- ਤਾਬਾਂ : ਖੂੰਡੇ ਵਾਲੇ ਸਾਧ ਦੀ ਤਾਂ ਬੜੀ ਮਨਤਾ ਏ। ਕੀ ਛੋਟੇ ਕੀ ਵੱਡੇ, ਸਭ ਉਸ
ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਦੀ ਸਵਾਹ ਦੀ ਚੂੰਢੀ ਤੇ ਚਮਟੇ ਚ ਬੜਾ ਬਲ ਏ।
- ਠਾਕਰੀ : ਉਹਦੀ ਸੋਭਾ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਂ ਵੀ ਸਵਾਹ ਦੀ ਚੂੰਢੀ ਲੈ ਤਾਂ ਆਈ ਆਂ, ਦੇਖਾਂ।
- ਤਾਬਾਂ : ਸਾਧਾਂ ਦੀ ਸਵਾਹ ਦੀ ਚੂੰਢੀ ਚ ਬੜੀ ਤਾਕਤ ਹੁੰਦੀ ਏ। ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਰਾਜਿਆਂ
ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਜਾ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ
ਇਹਨਾਂ ਅਗੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਨੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੀਵੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਧ ਦੇ ਡੇਰੇ ਲੈ ਕੇ ਗਈ

ਆ, ਕੋਈ ਬੇਮੁਗਾਦ ਨਹੀਂ ਮੁੜੀ। ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਗੋਦੀ ਹਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਹਾ-ਹਾ-ਹਾ—ਮੈਂ ਦੇਖਦੀ ਆਂ, ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਫਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਏ। ਹਾ-ਹਾ-ਹਾ—ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਾਲੀਆਂ ਰਾਤਾਂ 'ਚ ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਦੀਵੇ ਬਾਲਣ ਦੀ। ਮੈਥੇ ਕੀ ਲੁਕੈਣੀ ਏਂ? ਛੇਤੀ ਈ ਸੁਖ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਵਿਹੜੇ 'ਚ ਨਿਆਣਾ ਖੜ੍ਹਗਾ...ਹੀ... ਹੀ...ਹੀ... (ਤੇਲੇ ਨੂੰ ਖੱਲ੍ਹ ਕੇ) ਆਹ ਲੈ ਤਰੀਫਲ ਤੇ ਕੇਸਰ ਦੀਆਂ ਤੁਰੀਆਂ ਜੇ ਮੈਂ ਸ਼ਹਿਦ ਤੇ ਦੁੱਧ 'ਚ ਉਬਾਲੀਆਂ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਤੀਵੀ ਨੂੰ ਆਸ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। (ਨਸਵਾਰ ਦੀ ਚੂੰਢੀ ਲੈ ਕੇ) ਮੈਨੂੰ ਝੰਡੂ ਦਾ ਇਤਥਾਰ ਨਹੀਂ। ਇਹਨੂੰ ਨਾ ਬਹੁਤਾ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹਾਈਂ। ਇਹ ਤੇਰਾ ਵੀ ਭੇਤੀ ਤੇ ਮੱਘਰ ਦਾ ਵੀ। ਵੇਲਾ ਆਉਣ ਉਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਬੰਦਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਪੱਖ ਨਹੀਂ ਪੂਰਦਾ। (ਨਸਵਾਰ ਦੀ ਚੂੰਢੀ ਲੈ ਕੇ) ਆਾਛੂਹ! ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਭੰਬੂਤਾਰੇ ਨੱਚਦੇ ਸਨ; ਹੁਣ ਨਜ਼ਰ ਟਿਕੀ ਐ। ਰੱਬ ਨੇ ਤੇਰੀ ਚੁਗਾਠ ਤੇ ਹਰਾ ਪੱਤਾ ਸੁਟਿਆ, ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਮਖਮਲ ਦਾ ਸੂਟ ਨਾ ਭੁੱਲ ਜਾਈਂ। ਹੀ...ਹੀ...ਹੀ।

(ਉਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੱਘਰ ਕੁੱਕੜ ਫੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਦਾਖਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।)

ਮੱਘਰ : ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ! ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ! ਪਰ ਇਹ ਕਾਰਾ ਹੋ ਹੀ ਗਿਆ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਾਡਾ ਖਾਨਦਾਨ ਮੇਰਚਾ ਛੱਡ ਕੇ ਦੌੜ ਆਇਆ! ਜ਼ਰੂਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਬੇਈਮਾਨੀ ਕੀਤੀ ਐ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਝਾੰਜਰਾਂ ਵਾਲਾ ਕੁੱਕੜ ਲੜਾਈ ਕਿਵੇਂ ਹਾਰ ਜਾਂਦਾ? ਲਾਲ ਕਲਰੀ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਰ। ਇਸ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਬਦਾਮ ਖਵਾਏ, ਕੁਕੜੀਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਖਿਆ ਤੇ ਰੱਜ ਕੇ ਟਹਿਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਅੱਜ ਉਸ ਮਰਾਸੀ ਦੇ ਸੁਕੜੂ ਜਿਹੇ ਕੁੱਕੜ ਤੋਂ ਹਾਰ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਹੱਸਦਾ ਐ।

(ਝੰਡੂ ਦੌੜਦਾ ਹੋਇਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।)

ਝੰਡੂ : ਮੇਤੀਆਂ ਵਾਲਿਉ, ਹੋਇਆ ਕੀ?

ਮੱਘਰ : ਕੁਤਿਆ, ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਜਾਣਦੇ, ਪਰ ਇਹ ਥੇਤੇ ਦਾ ਖੁਰ ਪੁੱਛਦਾ ਐ: 'ਹੋਇਆ ਕੀ?'

ਝੰਡੂ : ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਘੜੇ ਨੂੰ ਖਰਖਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾ—

ਮੱਘਰ : ਸਵੇਰ ਦਾ ਦਸ ਵਾਰ ਸੁਣ ਚੁਕਿਆਂ ਇਕੇ ਬਕਵਾਸ। ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਪੈਸੇ ਮੰਗਣੈ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਗੱਲ ਘੜੇ ਦੇ ਖਰਖਰੇ ਦੀ ਕਰਦੇ।

ਝੰਡੂ : ਬਖਤਾਵਰੇ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਘੜੇ ਨੂੰ ਖਰਖਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾ—

ਮੱਘਰ : ਅੱਗੇ ਭੈਂਕ!

ਝੰਡੂ : ਮੇਤੀਆਂ ਵਾਲਿਉ, ਘੜੇ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਦੁਲੱਤੀ ਮਾਰੀ ਕਿ ਗੋਡਾ ਰਾੜ੍ਹ ਦਿਤਾ। ਬਸ ਲੰਛ ਮਾਰਦਾ ਮਸਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਤੀਕ—

ਮੱਘਰ : ਬਕ ਨਾ! ਮੈਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਐ।

ਝੰਡੂ : ਮੇਤੀਆਂ ਵਾਲਿਉ, ਹੋਇਆ ਕੀ?

ਮੱਘਰ : ਥੇਤਿਆਂ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪੈਂਦੇ ਮੇਰਾ। ਜੇ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਪਲੇਗ ਨਾਲ ਮਰ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਹੜ੍ਹ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਏਸ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਣਾ। ਮੇਰਾ ਲਾਲ ਕਲਰੀ ਵਾਲਾ ਸ਼ਾਹੀ ਕੁੱਕੜ ਹਾਰ ਗਿਐ, ਤੇ ਇਹ ਮੂੰਹ ਅੱਡ ਕੇ ਪੁੱਛਦੈ:

ਹੋਇਆ ਕੀ ?' (ਝੰਡੂ ਨੂੰ) ਦੱਸ ਓਏ ਕੁੱਤਿਆ, ਬਦਾਮ ਇਸ ਨੂੰ ਖਵਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਹੀ ਖਾਂਦਾ ਰਿਹਾਂ। ਇਸ ਨੂੰ ਖੁੱਡੇ ਵਿਚ ਤਾੜ ਕੇ ਰਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੁਕੜੀਆਂ ਪਿਛੇ ਖੁਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਸੀ ? ਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਭਾਂਜਰਾਂ — ਗਿਆ ਸੀ ਸੁਨਿਆਰੇ ਕੋਲ ?

ਝੰਡੂ : ਮਹਾਰਾਜ਼, ਕੱਲ੍ਹੁ ਸੁਨਿਆਰੇ ਕੋਲ ਹੀ ਚਲਿਆ ਸਾਂ ਕਿ ਠਾਣੇ ਤੋਂ ਬੁਲਾਵਾ ਆ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਠਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਬਿਠਾਈ ਰਖਿਆ ਤੇ ਫੇਰ ਮੈਂ ਭੁੱਲ ਗਿਆ —

ਮੱਘਰ : ਹਰਾਮੀਆਂ, ਜੇ ਪੇਸੇ ਮੰਗਣੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ। ਬਾਕੀ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਭੁੱਲ ਜਾਨੈਂ। ਜਾਹ ਤੇ ਹੁਣੇ ਜਾ ਕੇ ਭਾਂਜਰਾਂ ਲੈ ਆ! ਉਏ ਠਹਿਰ ਕਮਜਾਤੇ, ਕੁੱਕੜ ਤਾਂ ਲੈ ਜਾ ਨਾਲ। (ਝੰਡੂ ਕੁੱਕੜ ਫੜ ਕੇ ਬਾਹਰ ਵਲ ਦੰਤਦਾ ਹੈ) ਓਏ ਉੱਲ੍ਹਾਅ! ਪਹਿਲਾਂ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਖਰਖਰਾ ਤਾਂ ਕਰ, ਫੇਰ ਜਾਈਂ ਭਾਂਜਰਾਂ ਲੈਣ। (ਮੱਘਰ ਮੱਬਾ ਪੂੰਡਦਾ ਤੇ ਬੁੜਬੁੜਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਦਾਖਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਠਾਕਰੀ ਭਰੀ ਪੀਤੀ ਬੈਠੀ ਹੈ।)

ਠਾਕਰੀ : ਮਿਲ ਗਈ ਵਿਹਲ ਘਰ ਆਉਣ ਦੀ ? ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਏ ਜਿਥੇ ਤੂੰ ਗਿਆ ਸੈਂ।

ਮੱਘਰ : ਜੇ ਪਤਾ ਏ ਤਾਂ ਪੁੱਛਦੀ ਕਿਉਂ ਐ ?

ਠਾਕਰੀ : ਕੀ ਕਰਾਂ, ਜਦ ਤੀਕ ਇਸ ਘਰ 'ਚ ਹਾਂ ਤਦ ਤੀਕ ਤਾਂ ਪੁੱਛਾਂਗੀ। ਪਹਿਰ ਹੋ ਗਿਆ ਉਡੀਕਦੀ ਨੂੰ। ਭੁੱਲੀ ਆਂ ਤੈਨੂੰ ? ਤੀਵੀਆਂ ਦੇਖ ਲਈਆ ਜਾਂ ਕੁੱਕੜਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ।

ਮੱਘਰ : ਕੁੱਕੜਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਤੇਰੀ ਲੜਾਈ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗੀ ਏ।

ਠਾਕਰੀ : ਮੈਂ ਹੋਈ ਜੇ ਲੜਾਕੀ, ਏਸੇ ਕਰ ਕੇ ਘਰ ਵੜਦਿਆਂ ਤੈਨੂੰ ਡਰ ਲਗਦਾ ਏ। ਹੁਣ ਏਡਾ ਬੋਢਲ ਹੋ ਗਿਆ ਏਂ, ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ? ਲਗਾ ਏਂ ਸਿੰਗ ਕਟਾ ਕੇ ਵੱਛੀਆਂ 'ਚ ਰਲਣ। ਰੰਨਾਂ ਵਿਚ ਧੰਨਾ ਬਣ ਕੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਠਰਕ ਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹਾਲੇ।

ਮੱਘਰ : ਤੈਨੂੰ ਹੋਇਆ ਕੀ ਏ ?

ਠਾਕਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਤੇ ਜੇ ਤੇਰੇ ਇਹੋ ਚਾਲੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਹੋਣਾ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।

ਮੱਘਰ : ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ।

ਠਾਕਰੀ : ਤੂੰ ਤਾਂ ਖੇਰੇ ਇਹੋ ਚਾਹੁਨੈਂ ਪਈ ਕੁਝ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਦੇ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਂਦਾ।

ਮੱਘਰ : ਨੀ ਇਲਾਜ ਮੇਰੀ ਮੁੱਠੀ 'ਚ ਤਾਂ ਨਹੀਂ।

ਠਾਕਰੀ : ਤੈਨੂੰ ਵਿਹਲ ਕਿੱਥੇ ? ਮੇਰਾ ਬਾਪੂ ਤੇਰੇ ਲੜ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਭੁੱਲਿਆ। ਮੈਂ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਕਮਲੀ, ਹੱਥ ਕੰਨ ਦਾ ਸਾਰਾ ਗਹਿਣਾ ਗੱਟਾ ਤੈਨੂੰ ਖਵਾ ਦਿਤਾ। ਹੁਣ ਜਮੀਨ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਅੱਡੀ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਮਰੇ ਤੇ ਤੂੰ ਸਾਡੇ। ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਅੱਡ ਵਾਢਾਂ। ਇਸ ਵਾਰ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਕਰਾਉਂਗੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਥੋਂ ਟੇਲ ਲਿਆਂਦਾ ਏ ਖਾਣ-ਕੁੱਤੀਆਂ। ਜਦ ਤੇਰਿਆਂ ਹੱਡਾਂ 'ਚ ਪਾਣੀ ਪੈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਲਗਣਾ ਤੇਰੇ ਨੇੜੇ। ਉਦੋਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਘਸੁੰਨ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਰੋਏਂਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੇਂਗਾ, ਪਰ ਉਦੋਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ।

ਮੱਘਰ : ਬਹੁਤੀ ਚਰ ਚਰ ਨਾ ਲਾ। ਜਦੋਂ ਗੱਲ ਕਰੋ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਚਰ ਚਰ। ਇਹ ਤੀਵੀਆਂ ਦੀ ਆਦਤ ਏ। ਹਾਡੀ ਵਾਗ ਰਿਝਦੀਆਂ ਰਹਿਣਰੀਆਂ, ਬੁੜ ਬੁੜ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿਣਰੀਆਂ।

ਠਾਕਰੀ : ਵੇ ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਪਤਾ ਏ ਤੇਰਿਆ ਕਾਰਿਆ ਦਾ। ਤਥੇਲੇ ਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੂੰ ਨਾਈਆਂ ਦੀ ਧੀ ਨੂੰ ਫਤਿਆ, ਫਿਰ ਧੀਨੇ ਦੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਰਖਿਆ, ਫਿਰ ਚਮਿਆਰਾਂ ਦੀ ਨੂੰਹ ਨੂੰ। ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਬਹੁ ਏ ਮੈਨੂੰ।

ਮੱਘਰ : ਤੈਨੂੰ ਕਿਸ ਆਖਿਆ ?

ਠਾਕਰੀ : ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਚ ਉੱਡੀ ਹੋਈ ਏ। ਪਤਾ ਏ ਲੋਕ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਆਖਦੇ ਨੇ, ਸਰਕਾਰੀ ਸਾਹਣ!

ਮੱਘਰ : ਚੰਗਾ ਚੰਗੀ, ਭੌਂਕ ਨਾ। ਮੈਂ ਕੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ। ਠੋਕਾ ਲੀਤਾ ਏ ਮੈਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ। ਮੇਰੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਡਿਊਦੀ ਅਫਸਰ ਸਨ, ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਮੁੱਛ ਦਾ ਵਾਲ। ਇਕੋ ਪਿਆਲੇ ਚ ਪੀਂਦੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਤਿੰਨ ਵਿਆਹ ਕੀਤੇ ਤੇ .....

ਠਾਕਰੀ : ਉਸ ਤਿੰਨ ਕੀਤੇ ਸਨ ਤਾਂ ਤੂੰ ਚਾਰ ਕੀਤੇ ਨੇ। ਇਕ ਕਰਮ ਅਗੇ ਈ ਏਂ। ਵਿਆਹ ਤਾਂ ਤੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਬਥੇਰੇ ਕਰ ਲਵੇ, ਪਰ ਕੋਈ ਦੇਵੇ ਵੀ। ਜਾਣਦੇ ਨੇ ਸਭ ਤੇਰੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ। ਹਾਂ, ਮੁੱਲ ਦੀ ਭਾਵੇਂ ਫੜ ਲਿਆਵੇਂ।

ਮੱਘਰ : ਜੇ ਤੇਰਾ ਇਹੋ ਹਾਲ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਢੂਜਾ ਵਿਆਹ ਵੀ ਕਰਨਾ ਪਉ।

ਠਾਕਰੀ : ਢੂਜਾ ਨਹੀਂ, ਪੰਜਵਾਂ ਆਖ ਪੰਜਵਾਂ ! ਮੈਥੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਖਾ ਗਿਆ ਏਂ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੈ ਲਵੇਂਗਾ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਰ ਗਈਆਂ। ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਨੇ ਤੂੰ ਪਈਆਂ ਪਈਆਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਸੁਕਾ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿਤਾ।

ਮੱਘਰ : (ਗ੍ਰੌਮੇ ਵਿਚ) ਹਾਂ, ਹਾਂ, ਮਾਰ ਦਿਤਾ। ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਨਾਲ ਕੀ ? ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐ ਤਾਂ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹੀ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੈਥੋਂ ਕੁਝ ਲੁਕੇ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰਖਣਾ। ਜੇ ਕੁਝ ਤੂੰ ਸੁਣਿਐ, ਉਹੀ ਠੀਕ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਵਰਗੀ ਬਾਂਝ ਤੀਵੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਇਹੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ।

ਠਾਕਰੀ : ਚੁੱਪ ਕਰ!

ਮੱਘਰ : ਕਿਉਂ ਨਾ ਆਖਾ ? ਤੂੰ ਬਾਂਝ ਏਂ! ਬੰਜਰ! ਸੁੰਝੀ!

ਠਾਕਰੀ : ਨਹੀਂ! ਨਹੀਂ!!

ਮੱਘਰ : ਬਾਂਝ! ਉੱਕੀ ਬਾਂਝ!! ਤਦੇ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਚ ਵੀ ਪੁੱਤ ਨਹੀਂ ਜੰਮ ਹੋਇਆ। ਬਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਪਿਛੋਂ ਤਾਂ ਬੰਜਰ ਪਰਤੀ ਵੀ ਹਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਏ, ਪਰ ਤੂੰ.....

ਠਾਕਰੀ : ਨਾ ਬੋਲ...ਨਾ ਬੋਲ!!

ਮੱਘਰ : ਬੋਲਾਂਗਾ। ਆਖਾਂਗਾ...ਬੰਜਰ! ਸੁੰਝੀ!

ਠਾਕਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇ, ਗਲ ਗੁਠਾ ਦੇ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਢਰਸੀਸਾਂ ਨਾ ਦੇ। ਹਾਏ.....

ਮੱਘਰ : ਬਾਂਝ!

ਠਾਕਰੀ : ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਬਾਂਝ ਨਹੀਂ!

ਮੱਘਰ : ਝੂਠ! ਝੂਠ!!

ਠਾਕਰੀ : ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਝੂਠ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਮੈਂ ਇਸੇ

ਦਿਨ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਸਾਂ ਤੈਨੂੰ ਆਖਣ ਲਈ ਕਿ ਮੈਂ ਬਾਂਝ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੀ ਕੁੱਖ ਹਰੀ ਏ।

ਮੱਘਰ : ਕੀ.....ਆਖਿਆ ?
 ਠਾਕਰੀ : ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਬੱਚਾ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦੀ ਆਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਲੁਕੇ ਰਖਿਆ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮਤਾਂ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਲਗ ਜਾਏ। ਡੇਰੇ ਦੇ ਸਾਧ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ, ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੂਹ ਨਾ ਕਢੀ, ਮੱਸਿਆ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੁਗਾਹੇ ਤੇ ਦੀਵਾ ਬਾਲੀ। ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਧੂਣੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਲੈ ਕੇ ਸਹੁੰ ਖਾਪੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੱਸਾਂਗੀ। ਅੱਜ ਮੇਰਾ ਬਰਤ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਏ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਉਡੀਕ ਰਹੀ ਸਾਂ, ਪਰ ਤੂੰ ਘਰ ਆਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮੇਲੇ ਜਾ ਵਤਿਆ, ਦੂਜੀਆਂ ਤੀਵੀਆਂ ਮਗਰ...(ਰੌਦੀ ਹੈ)।

(ਮੱਘਰ ਸਕਤੇ ਵਿਚ ਉਥੇ ਹੀ ਬੜਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਹੈਸਲਾ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਕੋਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਧਾ ਪੜ੍ਹੇਮਾਨ ਤੇ ਅੱਧਾ, ਖੁਸ਼।)

ਮੱਘਰ : ਮੈਂ.....ਮੈਂ ਬੜਾ ਪਾਪੀ ਆ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ — ਰੱਬਾ.....ਮੇਰੇ ਗੁਨਾਹ ਬਖਸ਼ੀ! (ਠਾਕਰੀ ਨੂੰ) ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਅਪਰਾਧੀ ਆ, ਤੈਨੂੰ ਬੜਾ ਦੁਖ ਦਿਤਾ। ਕੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਮੈਂ? ਤੈਨੂੰ ਝੂਠ ਮਾਰਦਾ ਰਿਆਂ। ਦੂਜੀਆਂ ਤੀਵੀਆਂ ਪਿਛੇ ਦੌੜਦਾ ਰਿਆਂ, ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਰੂਪਏ ਰੋੜ੍ਹਦਾ ਰਿਆਂ। ਸਾਰਾ ਘਰ ਉਜਾੜ ਦਿਤਾ। ਤੈਨੂੰ ਆਖ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਬੈਲਦ ਲੈਣ ਚਲਿਆਂ, ਉਠ ਲੈਣ ਚਲਿਆਂ, ਤੇਰੇ ਰੂਪਈਏ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਐਸਾਂ ਵਿਚ ਉਜਾੜ ਦੇਂਦਾ। ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ੇਂ ਤਾਂ ਰੱਬ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦੇਵੇ.....

ਠਾਕਰੀ : ਸ਼ੁਕਰ ਏ ਜੇ ਤੂੰ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚਦਾ ਏ।

ਮੱਘਰ : ਰੱਬ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਂਦਾ, ਪਰ ਉਹ ਦਿਆਲ ਏ। ਤੇਰੇ ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਕੰਮ ਆ ਗਏ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲੈਣਾ ਆਂ, ਅਗੇ ਤੋਂ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲਾਂਗਾ, ਕਦੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੋਹ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾ ਕੇ ਟੋਕਰੀ ਚੁੱਕਾਂਗਾ। ਸੱਤ ਦਿਨ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗਾ। ਸਾਧ ਦੇ ਡੇਰੇ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਖੂਹ ਬਣਵਾ ਕੇ ਦਿਆਂਗਾ ਤੇ ਜਦੋਂ ਤੇਰੇ ਬੱਚਾ ਹੋ ਗਿਆ.....

ਠਾਕਰੀ : ਤੇਰਾ ਕਿਉਂ ਆਖਦਾ ਏ.....ਆਖ ਮੇਰਾ।

ਮੱਘਰ : ਹਾਂ ਜਦ ਮੇਰਾ ਬੱਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸੰਸੀ ਮੰਗਤਿਆਂ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਖਵਾਵਾਂਗਾ। (ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਏ।)

ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਸਭ ਸੁਖਣਾ ਲਾਵਾਂਗੇ। ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰੋਗੀ ਨਾ ?

ਠਾਕਰੀ : ਮੈਨੂੰ ਠਿੱਠ ਨਾ ਕਰ। ਮੈਂ ਵੀ ਚੰਦਰੀ ਭੈੜੀ ਆਂ। ਤੈਨੂੰ ਕੌੜੇ ਬੋਲ ਬੋਲੇ, ਤੈਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦੀ ਰਹੀ।

ਮੱਘਰ : ਮੈਂ ਇਸ ਲਾਇਕ ਹਾਂ।

ਠਾਕਰੀ : ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਲੜਦੀ ਰਹੀ, ਤੈਥੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੁਕੇ ਲੁਕੇ ਰਖਦੀ। ਮੈਂ ਕੇਹੜਾ ਚੰਗੀ ਆਂ, ਮੇਰੀ ਜੀਭ ਵਿਚ ਵੀ ਤਾਂ ਜਲਦੇ ਜਲਦੇ ਅੰਗਿਆਰ ਨੇ। ਪਰ ਤੀਵੀ ਕਰੇ ਵੀ ਕੀ। ਜਦ ਉਸ ਦੇ ਉਤੇਂ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਮਰਦ ਕੋਈ ਦੂਜੀ ਸਹੇਤੇ ਤਾਂ ਤੀਵੀ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਏ। ਕਲੁ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਰੂਪਈਏ ਮੰਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਲੜ ਪਈ। ਭਲਾ ਮੈਂ ਰੂਪਈਆ ਨੂੰ ਚੱਘਣਾ

ਏ ? ਰੁਪਈਏ ਤਾਂ ਹੱਬਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਏ, ਸੁਖ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਜੀਉਂਦਾ ਰਹੇ,
ਉਸ ਦਾ ਹੱਬ ਸਿਰ ਉਤੇ ਰਹੇ।

ਮੱਘਰ : ਮੈਂ ਕਿੰਨਾ ਖੁਸ਼ ਆਂ, ਨਾਰਾਇਣੇ ਨੂੰ ਆਖਾਂਗਾ ਕਿ ਏਸੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਇਕ ਬੰਦੂਕ
ਛੱਡੇ—ਠਾਹ ਠਾਹ।

ਠਾਕਰੀ : ਨਹੀਂ ਮੁੰਡਾ ਜੰਮਨ ਉਤੇ ਬੰਦੂਕ ਚਲਾਏ ਤਾਂ ਚਲਾਏ — ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਦੂਕ ਦਾ
ਖੜਾਕਾ ਮਾੜਾ ਹੁੰਦਾ ਏ।

ਮੱਘਰ : ਹਾ...ਹਾ...ਹਾ ਮੈਂ ਅਜ ਕਿੰਨਾ ਖੁਸ਼ ਆਂ!

ਠਾਕਰੀ : ਜਾ, ਡੇਰੇ ਜਾ ਕੇ ਸਾਧ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਆ। ਖੂਹ ਲਵਾ ਕੇ ਦੇਣ ਦਾ ਇਕਰਾਰ
ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜਾ ਕੇ ਰੁਪਈਏ ਦੇ ਆ, ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਬੜਾ ਬੋਝ ਏ। ਮੈਂ ਰੁਪਈਏ
ਲਿਆਨੀ ਆਂ।

(ਉਹ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।)

ਮੱਘਰ : ਓਏ ਝੰਡੂ, ਮੇਰਾ ਘੋੜਾ ਤਿਆਰ ਏ ?
(ਝੰਡੂ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।)

ਝੰਡੂ : ਤਿਆਰ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜਾ।

ਮੱਘਰ : ਖਰਖਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ?

ਝੰਡੂ : ਮੇਤੀਆਂ ਵਾਲਿਓ ਦੇ ਘੰਟੇ ਲਾਏ ਨੇ ਪੂਛ ਦਾ ਇਕ ਇਕ ਵਾਲ ਗਿਣ ਲੋਂ।
ਪਰ ਹੈ ਬੜਾ ਅੜ੍ਹਬ। ਖੁਚਾਂ ਉਤੇ ਬੁਰਛ ਫੇਰਨ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਦੁਲੱਤੀ ਕੱਢ
ਮਾਰੀ— ਆਹ ਦੇਖੋ, ਮੇਰਾ ਗੋੜਾ ਰਾੜ੍ਹ ਦਿਤਾ।
(ਠਾਕਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।)

ਠਾਕਰੀ : ਲੈ ਮੂੰਹ ਮਿੱਠਾ ਕਰ ਲੈ।

ਮੱਘਰ : (ਖਾਂਦਾ ਹੈ) ਲੈ ਉਏ ਕੁੱਤਿਆ ਤੂੰ ਵੀ ਮੂੰਹ ਮਿੱਠਾ ਕਰ ਲੈ।
(ਝੰਡੂ ਭੇਲੀ ਅੱਡਦਾ ਹੈ।)

ਠਾਕਰੀ : ਲੈ ਫੜ ਰੁਪਈਏ। ਸੰਦੂਕ ਵਿਚ ਪਏ ਪਏ ਕੀ ਸੂਂਦੇ ਹਨ। ਲੈ ਫੜ ਸਾਧ
ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖ ਆ ਤੇ ਜਲਦੀ ਮੁੜੀਂ।

ਮੱਘਰ : (ਰੁਪਈਏ ਫੜ ਕੇ) ਤੂੰ ਬੜੇ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰਖੋ।

ਠਾਕਰੀ : ਤੀਵੀਂ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਕਸ਼ ਨ ਕਸ਼ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰਖਦੀ ਏ—ਹੁਣ ਆ ਗਏ ਨਾ ਕੰਮ।

ਮੱਘਰ : ਹਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਮੌਕੇ ਤੇ ਕੰਮ ਆਏ ਨੇ। ਮੈਂ ਚਲਦਾਂ ਹੁਣ।

ਠਾਕਰੀ : ਸਾਧ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਇਕ ਫਲਕਾਰੀ ਦੇ ਆਵੀਂ। ਫਲਕਾਰੀ ਮੇਰੇ ਦਾਜ ਦੀ
ਏ — ਨਵੀਂ ਨਕੈਰ।

ਮੱਘਰ : ਅੱਛਾ।

(ਮੱਘਰ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।)

ਠਾਕਰੀ : ਰੱਬ ਅੱਗੇ ਤੇਲੀ ਅੱਡਦੀ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਲਾਈਂ!
(ਘੋੜੇ ਦੀ ਟਾਪ ਸੁਣਾਈ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਚੌਕ ਕੇ ਖਿੜਕੀ ਵਿਚੋਂ
ਤੱਕਦੀ ਹੈ।)

ਵੇ ਝੰਡੂ, ਉਹ ਕਿਧਰ ਗਿਆ ਏ ?

ਝੰਡੂ : (ਦੇਖ ਕੇ) ਓਧਰ।

ਠਾਕਰੀ : ਪਰ ਸਾਧ ਦਾ ਡੇਰਾ ਤਾਂ ਏਸ ਪਾਸੇ ਐ।

ਝੰਡੂ : ਉਹ ਸਾਧ ਦੇ ਡੇਰੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ।

ਠਾਕਰੀ : ਹੋਰ ?

ਝੰਡੂ : ਤਾਰੇ ਦੇ ਮਾਮੇ ਕੋਲ।

ਠਾਕਰੀ : ਕਿਉ ?

ਝੰਡੂ : ਤਾਰੇ ਦਾ ਸੈਦਾ ਕਰਨ।

(ਘੋੜੇ ਦੀ ਟਾਪ ਮੱਧਮ ਸੁਣਦੀ ਹੈ। ਠਾਕਰੀ ਖਿੜਕੀ ਵਿਚੋਂ ਤੱਕਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।)

ਠਾਕਰੀ : ਰੱਬ ਕਰੇ ਤੇਰਾ ਕੱਖ ਨਾ ਰਹੇ ! ਧੋਖਾ ਦੇ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆਏ ਰੂਪਈਏ। ਰੱਬ ਇਸ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲਉ।

(ਉਹ ਢਿੱਡ ਫੜੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਪਈ ਮੇਲ੍ਹਦੀ ਹੈ।)

ਹਨੇਰਾ

ਐਕਟ ਤੀਜਾ

ਪਹਿਲੀ ਝਾਕੀ

ਮਾੜੂ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਵਿਹੜਾ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਬੇਰੀ ਦਾ ਦਰੱਖਤ। ਮਾੜੂ
ਮੰਜੀ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਤਾਬਾਂ ਤਾਰੇ ਦੇ ਵਾਲ ਗੁੰਦ ਰਹੀ ਹੈ।

- ਮਾੜੂ : ਮੇਰੇ ਹੱਡਾਂ ਵਿਚ ਦਰਦਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ।
 ਤਾਬਾਂ : ਇਹ ਸਭ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਕਸੂਰ ਹੈ।
 ਮਾੜੂ : ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਮੇਰਾ ਹੀ ਕਸੂਰ ਹੈ।
 ਤਾਬਾਂ : ਹਾਂ ਤੇਰਾ, ਤੂੰ ਪੀਂਦਾ ਜੁ ਬਹੁਤੀ ਐ।
 ਮਾੜੂ : ਕਮਲੀਏ, ਸਰੋਂ ਦਰਦਾਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਘੱਟ ਪੀਵਾਂ। ਘੱਟ ਪੀਵਾਂ
 ਤਾਂ ਅੱਧਾ ਡਮਾਕ ਸੁੰਨ ਹੈ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਅੱਧੇ ਡਮਾਕ ਨੂੰ ਅੰਗ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਐ।
 ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੁੱਭਦਾ। ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇਚਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਸ਼ਰਾਬ ਚਾਹੀਦੀ
 ਐ।
 ਤਾਰੇ : ਉਈ। ਮੇਰੇ ਵਾਲ!
 ਤਾਬਾਂ : ਤੇਰੇ ਵਾਲ ਜੁ ਸੰਘਣੇ ਨੇ। ਕੰਘੀ ਕਿਹੜਾ ਲੰਘਦੀ ਏ।
 ਤਾਰੇ : ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਗੁੰਦਦੀ ਏਂ ਤਾਂ ਇਉਂ ਲੱਗਦੇ ਜਿਵੇਂ ਮੇਰੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਨੂੰ ਮਰੋੜ
 ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੁੱਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੋਵੇਂ।
 ਤਾਬਾਂ : ਤੂੰ ਹੁਣ ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਮੁਟਿਆਰ ਹੋ ਗਈ ਏਂ। ਇਸੇ ਲਈ ਤੇਰੇ ਅੰਗ ਦੁਖਦੇ
 ਨੇ। ਵੇ ਮਾੜੂ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਵੀ ਤਾਂ ਸੇਚ! ਸੁਹਣੀ ਕੁੜੀ
 ਤੂਤ ਦੀ ਛਟੀ ਐ, ਉਸ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਕੀਝਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ। ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਛੰਨੇ ਵਿਚ
 ਰੱਖੋ ਤਾਂ ਫਿੱਟ ਜਾਂਦੇ। ਕਣਕ ਨੂੰ ਭੜਲੀ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਉ ਤਾਂ ਢੇਰਾ
 ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ। ਕੁੜੀ ਦਾ ਉਦੋਂ ਹੀ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦੇਈਏ ਜਦੋਂ ਉਹ ਜਵਾਨ
 ਹੋ ਜਾਏ।
 ਮਾੜੂ : ਤੂੰ ਮੀਢੀਆਂ ਗੁੰਦ ਲਈਆਂ ਤਾਰੇ ? ਆ ਮੇਰੇ ਕੋਲ। ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਸਿਰ ਵਾਹ
 ਲੈਂਦੀ ਐਂ ਤਾਂ ਸੁਹਣੀ ਲੱਗਦੀ ਐਂ। ਜਾਹ, ਆਲੇ ਵਿਚੋਂ ਦਾਰੂ ਲੈ ਆ।
 ਤਾਰੇ : ਦਾਰੂ ਦੀ ਬੋਤਲ ਤਾਂ ਤੂੰ ਰਾਤ ਹੀ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਸੀ।
 ਮਾੜੂ : ਨਹੀਂ, ਦਾਰੂ ਦੀ ਬੋਤਲ ਨਹੀਂ, ਗੋਡਿਆ ਉਤੇ ਮਲਣ ਵਾਲੀ ਦਾਰੂ। ਦੇਖ ਉਥੇ
 ਹੀ ਕਿਤੇ ਪਈ ਹੋਣੀ ਐਂ। ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਂ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ ਇਸੇ
 ਲਈ ਹੱਡ ਦੁਖਦੇ ਨੇ।
 (ਤਾਰੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਝੰਡੂ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਘੜਾ ਚੁੱਕੀ ਦਾਖਿਲ ਹੁੰਦਾ
 ਹੈ।)
 ਤਾਬਾਂ : (ਝੰਡੂ ਨੂੰ) ਵੇ ਉਥੇ ਹੀ ਕਿਉਂ ਗੱਡਿਆ ਗਿਆ ? ਘੜੇ ਨੂੰ ਖੂੰਜੇ ਵਿਚ ਰੱਖ
 ਦੇ। ਉਥੇ! ਵੇ ਉਲੂਆ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖ, ਕਿਤੇ ਭੁੱਲ੍ਹ ਨਾ ਜਾਵੇ! ਹਾ, ਉਥੇ।

ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਟਿਕਾਈ। ਠੀਕ। ਹੁਣ ਜਾਹ। ਬਿੱਜੂਆਂ ਵਾਂਗੂ ਕੀ ਭਾਕਦੈ ?
ਜਾਹ ਤੇ ਮੱਘਰ ਨੂੰ ਆਈ ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਆਈ। ਉਹ ਵਿਆਹ ਦੇ ਵਾਜੇ-ਗਾਜੇ
ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੇ।

(ਝੰਡੂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।)

- ਮਾੜੂ : ਤੂੰ ਤਾਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਪੱਕੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ?
ਤਾਬਾਂ : ਪੱਕੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਨੱਕੀ ਵੀ। ਉਹ ਕਲੁ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਘੋੜੇ
ਉਤੇ, ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਪੰਜ ਸੀ। ਤੂੰ ਹਾਲੀ ਕੁਝ ਵੀ ਤਿਆਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।
ਵਿਆਹ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਗੱਲ, ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਇਥੇ। ਉਹੀ ਸੁੰਦਰ ਵੇਹੜਾ,
ਉਹੀ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਪੀੜ੍ਹੀ।
- ਮਾੜੂ : ਮੈਂ ਹਾਲੇ ਤਾਰੇ ਨੂੰ ਦਸਿਆਂ ਨਹੀਂ। ਕਲੁ ਸ਼ਾਮੀਂ ਤਰਖਾਣਾ ਦੀ ਕੁੜੀ ਦਾ
ਵਿਆਹ ਸੀ। ਜਦ ਫੇਰੇ ਹੋਣ ਲਗੇ ਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ ਸੁਹਾਗ ਦੇ ਰੀਤ ਗਾਏ
ਤਾਂ ਤਾਹੇ ਉਥੇ ਵਿਹੜੇ ਚ ਬੈਠੀ ਰੇਣ ਲਗ ਪਈ। ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕੀ ਗੱਲ,
ਰੇਨੀ ਕਿਉਂ ਏ, ਤਾਂ ਉਹ ਚੁਪ। ਮੈਂ ਫੇਰ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਫਿਰ ਚੁਪ।
- ਤਾਬਾਂ : ਰੱਬ ਦੀ ਮਿਹਰ ਐ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਮਾੜੂ। ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੇ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।
ਚੰਗੇ ਘਰ ਜਾਉ ਤੇਰੀ ਕੁੜੀ। ਮੱਘਰ ਤਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆਦਮੀ ਐ। ਪੈਸੇ ਜਿੰਨੇ
ਕਹੋ। (ਸੁਣ ਕੇ) ਇਹ ਢੋਲਕੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਿਥੋਂ ਆਉਂਦੀ ਐ। ਹਾਂ
ਮਰਾਸਣਾਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਮੱਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਘਰ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਗਿੱਧਾ ਮੱਚ
ਹ-ਹ-ਹ-ਹ, ਮੈਂ ਵੀ ਜਾਵਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਨੱਚਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਵਾਂ। ਇਹ
ਕੋਈ ਗੁੜੇ-ਗੁੜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ। ਮੱਘਰ ਨੂੰ ਦੇ ਸੌ ਪਿੰਡ ਜਾਣਦੈ।
- ਮਾੜੂ : ਇਸ ਕੁੜੀ ਦਾ ਬੜਾ ਭਾਰ ਸੀ ਸੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ। ਆਪਣੇ ਘਰ ਜਾਵੇ ਤੇ ਵਸੇ
ਰਸੇ।

(ਤਾਰੇ ਦਾਰੂ ਦੀ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਮਾੜੂ ਗੋਡਿਆਂ ਉਤੇ
ਦਵਾਈ ਮਲਦਾ ਹੈ। ਨਰਾਇਣਾ ਮੇਦੇ ਉਤੇ ਸੰਦੂਕ ਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤੇਤੇ
ਦਾ ਪਿੰਜਗਾ ਫੜੀ ਦਾਖਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।)

- ਤਾਬਾਂ : ਕਲੁ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਐ। ਪੂਰਾ ਚੰਦ ਚਮਕੂਗਾ। ਸਾਰੇ ਗ੍ਰਹਿ ਠੀਕ ਨੇ। ਤਾਰੇ
ਸੁਖੀ ਰਹੇਰੀ!
(ਉਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।)

- ਨਰਾਇਣਾ : ਆਹ ਫੜ ਤੇਤਾ। ਤੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਭੁੱਲ ਆਈ ਸੈਂ।
- ਤਾਰੇ : (ਪਿੰਜਗਾ ਫੜ ਕੇ) ਵਿਚਾਰਾ ਕਿਵੇਂ ਦੇਖਦੈ ਬਿਟਰ ਬਿਟਰ। ਤੇਰੀ ਬੰਦੂਖ ਤੋਂ
ਛਰਦੈ, ਤਾਇਆ।
- ਨਰਾਇਣਾ : ਬੰਦੂਕ ਜਨੌਰਾਂ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਬਸ ਲਟਕਾਉਣੇ ਲਈ ਹੀ ਐ। ਹੁਣ
ਤਾਂ ਬੰਦੂਕ ਚੁੱਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਮੇਢਾ ਦੁਖਣ ਲਗਦੈ। (ਬੰਦੂਕ ਲਾਹ ਕੇ) ਬੁੱਚਾ
ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ।

(ਤਾਰੇ ਤੇਤੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪਿੰਜਗਾ ਖਿੜਕੀ ਵਿਚ ਲਟਕਾ
ਕੇ ਅੰਦਰ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।)

- ਨਰਾਇਣਾ : ਹਾਲੇ ਤੀਕ ਆਰਾਮ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਤੇਰੇ ਗੋਡਿਆਂ ਨੂੰ ?
- ਮਾੜੂ : ਨਾਹ। ਜਦੋਂ ਦੀਆਂ ਮੇਰੀਆਂ ਦੇਵੇਂ ਮੱਤਾਂ ਵਿਕੀਆਂ ਨੇ, ਦੁੱਧ ਦਹੀ ਨਹੀਂ
ਦੇਖਿਆ। ਸ਼ਰਾਬ ਖੂਨ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਦੀ ਐ। ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਪਚਾਉਣੇ ਲਈ
ਘਿਉ ਖਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਐ।

ਨਗਾਇਣਾ : ਤੂੰ ਤਾਂ ਕਮਲਾ ਏਂ। ਸਾਰੇ ਦਰੱਖਤ ਵੇਚ ਦਿਤੇ।

ਮਾੜ੍ਹ : ਦਰੱਖਤ ਮੇਰੇ ਕਿਸ ਕੰਮ ? ਦਰੱਖਤ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੇ ਕੰਮ ਆ ਗਏ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਮੇਰੇ। ਸੁਕਰ ਐ ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਸਿਆਣੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਮਜਾਲ ਐ ਫੇਰ ਕੋਈ ਦਰੱਖਤ ਕੱਟ ਜਾਂਦਾ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਲੱਕੜ ਨਾ ਬਲਦੀ। ਤੂੰ ਇਸ ਬੀੜ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ, ਛੇਕੜ ਦਰੱਖਤ ਬਾਲਣ ਲਈ ਹੀ ਤਾਂ ਉਗਾਈਦੇ ਨੇ। ਬੰਦੂਕ ਦਿਖਾਈਂ ਰਤਾ।

ਨਗਾਇਣਾ : ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਨਾਲੀ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਜੰਗਾਲ ਲੱਗ ਗਿਆਏ।

ਮਾੜ੍ਹ : (ਬੰਦੂਕ ਫੜ ਕੇ) ਜੇ ਮੈਂ ਫੌਜ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਨੂੰ ਸੂਬੇਦਾਰ ਹੁੰਦਾ...ਮੇਡਿਆਂ ਉਤੇ ਫੁੱਲ, ਪੇਟੀ, ਪਟੀਆਂ ਵਾਲੇ ਬੂਟ...ਤੇ ਮੇਢੇ ਤੇ ਬੰਦੂਕ। ਥਾਂ ਥਾਂ ਸਲੂਟ ਵਜਦੇ। ਠਾਣੇਦਾਰ ਵੀ ਥਰ ਥਰ ਕੰਬਦਾ...

ਨਗਾਇਣਾ : (ਬੰਦੂਕ ਲੈ ਕੇ) ਫੌਜ ਵਿਚ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪਿਆ। ਨਿਰੀ ਠਾਹ ਠਾਹ ਹੀ ਐ।

ਮਾੜ੍ਹ : (ਬੰਦੂਕ ਫੜ ਕੇ) ਥਰ ਥਰ ਕੰਬਦਾ! ਕੀ ਠਾਣੇਦਾਰ ਤੇ ਕੀ ਡਿਪਟੀ। ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਕਰ ਦੇਂਦਾ। ਹੱਥ ਵਿਚ ਬੰਦੂਕ...ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਵੀ ਉਲਟਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇਂਦਾ...ਠਾਹ! ਠਾਹ! ਠਾਹ!

(ਹਰ 'ਠਾਹ' ਉਤੇ ਤੁਭਕ ਤੁਭਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।)

ਨਗਾਇਣਾ : (ਬੰਦੂਕ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ) ਪੁੱਠੀ ਫੜੀ ਫਿਰਦੈਂ।

ਮਾੜ੍ਹ : ਮੈਂ ਕਦੇ ਬੰਦੂਕ ਨਹੀਂ ਫੜੀ! ਜੇ ਮੈਂ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣੀ ਸਿੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਵਾਂਗ ਇਸ ਨੂੰ ਮੇਢੇ ਤੇ ਐਵੇਂ ਨਾ ਲਟਕਾਈ ਫਿਰਦਾ। ਸ਼ਸਤਰ ਨੂੰ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਪੁੱਠਾ ਪੈ ਜਾਂਦੇ। ਜੇ ਮੈਂ ਫੌਜ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ....

ਨਗਾਇਣਾ : ਜੇ ਤੂੰ ਫੌਜ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਨੂੰ ਭੱਠਾ ਬੈਠਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਕਮਲਿਆ, ਫੌਜ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪਿਆ।

ਮਾੜ੍ਹ : ਬੇਤੀ ਵਿਚ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪਿਆ।

ਨਗਾਇਣਾ : ਕੁਝ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ? ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦਾ ਏਂ, ਇਹ ਵੀ ਖੇਤ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਐ। ਤੇਰੀ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬੇਤਲ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਤੂੰ ਬੇਤਲ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਰਖਿਆ ਏ। ਇਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਜੋੜ ਦਿਤਾ ਕਿਤੇ ?

ਮਾੜ੍ਹ : ਜੋੜ ਦਿਤਾ ਸਮਝ।

ਨਗਾਇਣਾ : ਕਿਥੇ ?

ਮਾੜ੍ਹ : ਮੱਘਰ ਗੱਲ ਕਰ ਗਿਆ ਸੀ।

ਨਗਾਇਣਾ : ਮੱਘਰ ?

ਮਾੜ੍ਹ : ਹਾਂ, ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ ਤਾਰੇ ਦਾ। ਤਾਬਾਂ ਆਈ ਸੀ, ਪੱਕੀ ਗੱਲ ਕਰ ਗਈ ਐ।

ਨਗਾਇਣਾ : ਹੀ, ਸਮਝ ਗਿਆ। ਛੇਕੜ ਤੂੰ ਉਸ ਨਾਲ ਸੌਂਦਾ ਕਰ ਹੀ ਲਿਆ। ਤੇਰੀ ਜ਼ਮੀਰ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ? ਤੂੰ ਜ਼ਮੀਰ ਵੇਚ ਰਿਹਾ ਏਂ।

ਮਾੜ੍ਹ : ਜੇ ਮੇਰੀ ਜ਼ਮੀਰ ਵਿਕ ਸਕੇ, ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਵੇਚ ਦੇਵਾਂ। ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਇਕ ਬੇਤਲ ਕਿ ਜ਼ਮੀਰ ? ਤੂੰ ਲੈ ਲੈ ਮੇਰੀ ਜ਼ਮੀਰ। ਕਿੰਨੇ ਵਿਚ ਲਵੇਂਗਾ ? ਸਸਤੀ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ ਤੈਨੂੰ।

ਨਗਾਇਣਾ : ਮੈਂ ਨਾ ਜ਼ਮੀਰ ਖਰੀਦਾਂ, ਨਾ ਵੇਚਾਂ।

ਮਾੜ੍ਹ : ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦਸ ਦੇਵਾਂ, ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਨਾਲੋਂ ਕੁੜੀ ਦਾ ਪਾਲਣਾ ਸੈਂ ਗੁਣ ਮਸ਼ਕਲ ਏ।

ਨਗਾਇਣਾ : ਤੂੰ ਤਾਰੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਜੁਆਨ ਕੁੜੀ ਦਾ ਦਿਲ ਬੂਟਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਨਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੱਛ ਵਿਚ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਤੜ੍ਹਡ ਰਹੀ ਏ। ਬੇਰਾਂ ਨਾਲ ਲੱਦੀ ਹੋਈ ਬੇਰੀ, ਫੁੱਲਾਂ ਵਿਚ ਡਕੀ ਹੋਈ ਭੁਸ਼ਬੂ, ਦੂਰ ਜਾਂਦੇ ਕਿਸੇ ਵਣਜਾਰੇ ਦੇ ਟੱਪੇ—ਸਭ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਹਾਕਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਨੇ, "ਮੈਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦਿਓ" "ਮੈਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦਿਓ।" ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿਤਾ। ਗਾਂ ਮੱਝ ਨੂੰ ਵੀ ਝੱਟ ਬਿੰਦ ਲਈ ਭੁਲਾ ਛੱਡ ਦੇਈਦਾ ਏ।

ਮਾੜ੍ਹ : ਗਾਂ ਮੱਝ ਖੇਤਾਂ ਚ ਚਰ ਕੇ ਘਰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਏ, ਪਰ ਕੁੜੀ ਜੇ ਇਕ ਵਾਰ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮੁਝਦੀ।

ਤਾਰੇ : (ਬਾਹਰੋਂ) ਮੇਰਾ ਤੌਤਾ! ਮੇਰਾ ਤੌਤਾ! ਮੇਰਾ ਤੌਤਾ ਉੱਡ ਗਿਆ।
(ਦੌੜ ਕੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।)

ਮਾਮਾ, ਆਈਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ!

ਮਾੜ੍ਹ : ਮੈਥੋਂ ਨਹੀਂ ਤੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਭਕਾਈ ਹੁੰਦੀ। ਹਾਏ ਉਏ...ਮੇਰੇ ਗੋਡੇ! ਉਹ ਦਾਰੂ ਦੀ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਸਹੁਰੇ ਹਕੀਮ ਨੇ ਠੱਗ ਲਿਆ। ਕੋਈ ਹੋਰ ਦਾਰੂ ਬੂਟੀ ਕਰਾਂਗਾ।

(ਉਹ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।)

ਤਾਰੇ : ਤਾਇਆ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆਵੀਂ...ਆਵੀਂ ਰਤਾ। ਉੱਡ ਕੇ ਉਹ ਬੇਰੀ ਉਤੇ ਜਾ ਬੈਠਾ ਏ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹਾਂ। ਆ ਜਾ ਮੇਰੇ ਸੋਹਣੇ ਨਿਰੰਜੀ ਤੇਤਿਆ। ਤਾਇਆ ਆਵੀਂ, ਉਹ ਹਾਲੇ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਤੇਰੇ ਪੈਰੀਂ ਝਾੜਗਾਂ ਪਾਵਾਂਗੀ, ਤੇਰੀ ਚੁੱਝ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਚ ਮੜ੍ਹਾਵਾਂਗੀ...ਟਾਹਣੇ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਪਰਾਂ ਨੂੰ ਫੜ੍ਹਫੜਾ ਰਿਹਾ ਏਂ। ਬੰਦੂਕ ਤਾਂ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਡਰਾ ਦੇਵੇਂਗਾ।

ਨਗਾਇਣਾ : ਉੱਡ ਗਿਆ।

ਤਾਰੇ : ਮੈਂ ਪਿੱਜਰੇ ਨੂੰ ਬੇਰੀ ਹੇਠਾਂ ਲਟਕਾ ਦੇਂਦੀ ਹਾਂ ਇਸ ਦੀ ਖਿੜਕੀ ਖੇਹਲ ਕੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੱਚੇ ਅਮਰੂਦ ਰੱਖ ਦੇਂਦੀ ਹਾਂ। ਸ਼ਾਇਦ ਆਪੇ ਆ ਜਾਵੇ।

ਨਗਾਇਣਾ : ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਉਸ। ਤੌਤਾ ਇਕ ਵਾਰ ਉੱਡ ਜਾਵੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮੁੜਦਾ। ਔਹ ਘੜੇ ਵਿਚ ਕੀ ਐ? ਕੈਣ ਛੱਡ ਗਿਐ?

ਤਾਰੇ : ਬੇਰੀ ਦੀ ਸਾਈ। ਮਾਮਾ ਬੇਰੀ ਵੇਚ ਰਿਹੈ। ਕਲ੍ਹੁ ਮੱਘਰ ਦੇਖਣ ਆਇਆ ਸੀ।

ਨਗਾਇਣਾ : ਹੂੰ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਉਹ ਕਿਉਂ ਇਥੇ ਗੋੜੇ ਮਾਰਦੇ। ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਤਾਰੇ ਨੂੰ ਤਾੜਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਬੜੇ ਚਿਰ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਐ ਇਸ ਕੁੜੀ ਉਤੇ। ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਵੀ ਇਹ ਬਦਮਾਸ਼ ਫਿਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰ ਖੇਤ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਇਸ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਤਾਰੇ ਦੀ ਮਾਂ ਪਿੱਛੇ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਭੁਨ ਕਰ ਦੇਂਦਾ। ਉਦੋਂ ਦਾ ਡਰਦੈ। ਹੁਣ ਹਨੇਰੇ ਸਵੇਰੇ ਇਕੱਲਾ ਘੱਟ ਹੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੈ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਦੇ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਨਾਂ।

ਤਾਰੇ : (ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ) ਆ ਵੀ ਤਾਇਆ। ਕੀ ਸੋਚਾ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਐ? ਬੰਦੂਕ ਛੱਡ

ਆ ਪਿੱਛੇ। ਆ ਮੇਰੇ ਨਾਲ। ਦੇਖ, ਐਹ ਬੈਠਾ ਐ...ਬੇਰੀ ਉਤੇ।

(ਬੇਰੀ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਖੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।)

ਨਰਾਇਣਾ : ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮਿੰਜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਏ, ਤੇ ਜੁਆਨ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ। ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਪਿਆਰ ਉਠਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਏ। ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਵੇਲਾ ਆ ਗਿਆ ਏ। ਲੋਕ ਕੁੜੀ ਨੂੰ, ਤੀਵੀ ਨੂੰ, ਪਿਆਰ ਨੂੰ, ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਦੱਬੀ ਰੱਖਣਗੇ, ਉਸ ਦਾ ਸਾਹ ਘੁੱਟ ਦੇਣਗੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਬੰਜਰ ਬਣਾ ਦੇਣਗੇ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਵੇਲਾ ਆ ਗਿਆ...ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਹਾਸੇ ਤੇ ਫੱਗਣ ਦੀ ਪੀਲੀ ਧੁੱਪ ਦੋਵੇਂ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਤੂੰ ਹੱਸਦੀ ਚੰਰੀ ਲੱਗਦੀ ਏ (ਵਕਵਾ) ਕਿਡੀ ਛੇਤੀ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਏ। ਹਾਲੇ ਕਲੁਚੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਤੂੰ ਛੇਟੀ ਜਹੀ ਸੈ, ਤੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕੰਘਾੜੇ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦਾ ਸਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਹੱਥਾਂ ਬਾਹਵਾਂ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਵੱਡੀ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਵਰਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਤਿਲ ਤੇਰੀ ਠੋੜੀ ਉਤੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉੱਗ ਪਿਆ ਸੀ, ਜਦ ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਮਰੀ ਸੀ। ਉਹ ਤਿਲ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਛੱਡ ਗਈ ਤੈਨੂੰ।

ਤਾਰੇ : ਤਾਇਆ, ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਕਿਹੋ ਜਹੀ ਸੀ ?

ਨਰਾਇਣਾ : (ਹੱਸ ਕੇ) ਇਹ ਵੀ ਕੋਈ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਏ।

ਤਾਰੇ : ਕਿਉਂ ?

ਨਰਾਇਣਾ : ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹਰ ਕੋਈ ਉਹਨੂੰ ਸਲਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਹਰ ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਤੈਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਇਉਂ ਲੱਗਦਾ ਏ ਕਿ ਉਹ ਮਰੀ ਨਹੀਂ, ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਜੀਉਂ ਪਈ ਏ। ਤੇਰੀ ਗੱਲਬਾਤ, ਤੇਰੀ ਉਦਾਸੀ, ਤੇਰਾ ਹਾਸਾ, ਸਭ ਕੁਝ ਉਸੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਏ। ਰੱਬ ਕਰੇ ਤੂੰ ਸੁਖੀ ਰਹੋ। ਸੈਂ ਹੁਣ ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਇਹੋ ਅਸੀਸ ਐ ਕਿ ਤੂੰ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਖੋ ਜੋ ਤੇਰੀ ਮਾਨਾ ਦੇਖ ਸਕੀ। ਏਥੇ ਆ ਇਸ ਬੇਰੀ ਹੇਠ, ਤੇ ਕੁਝ ਮੰਗ। ਇਹ ਬੇਰੀ ਬੜੀ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਏ। ਰੁੱਖਾਂ ਦਾ ਮਨ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਕੋਮਲ ਹੁੰਦਾ ਏ। ਸੈਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਜੰਗ ਵਿਚ ਇਤਨੇ ਲੋਕ ਮਰੇ ਦੇਖੋ ਕਿ ਰੱਬ ਵਿਚ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਫਸਾਦ ਹੋਏ। ਮੇਰਾ ਰੱਬ, ਫਸਾਦਾ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਰੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਏ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਉਹ ਫਲ ਦੇਂਦੇ ਨੇ। ਭੇਲੀ ਅੱਡ ਕੇ ਏਥੇ ਖਲੋ — ਏਥੇ, ਤੇ ਕੁਝ ਮੰਗ।

ਤਾਰੇ : ਕੀ ਮੰਗਾ ? ਜੋ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਦਾਨ ਦੇ ਸਕੇ, ਪੂਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ! (ਉਤੇ ਦੇਖ ਕੇ) ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਹ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤ੍ਰੇੜ ਨਾ ਆਈ ਹੋਵੇ! ਜੋ ਚੁੜੀ ਵਾਂਗ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇ! ਰੱਬਾ, ਸੈਂ ਏਸੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਸੁਫ਼ਨੇ ਦੇਖਦੀ ਰਹੀ ਆਂ! ਹਨੇਰੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਜਾਗਦੀ ਪਈ ਏਸੇ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿੜਕਾਂ ਲੈਂਦੀਆਂ ਆ ਰਹੀ ਆਂ...ਹੋ ਰੱਬਾ!

(ਉਹ ਭੇਲੀ ਅੱਡ ਕੇ ਦੁਆ ਮੰਗਦੀ ਹੈ।)

ਨਰਾਇਣਾ : ਕੀ ਡਿਗਿਆ ਏ ?

ਤਾਰੇ : ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਪੀਲੀ ਤਿਤਲੀ...ਨਹੀਂ ਸੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਪੱਤਾ, ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੰਢਾ।

ਨਰਾਇਣਾ : ਕੰਢਾ ? ਦੇਖਾ।

ਤਾਰੇ : ਲੈ ਦੇਖ। ਮੇਰੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿਚ ਨਿਰਾ ਕੰਡਾ। ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਮੇਰੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਕੰਡਾ...ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ!
(ਤਾਰੇ ਬੇਰੀ ਹੇਠ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਰਾਇਣਾ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਪਲੋਸਦਾ ਹੈ।)

ਨਰਾਇਣਾ : ਅਜ ਮੈਂ ਮਾਲਟੇ ਦੀ ਪਿਉਦ ਨੂੰ ਲੱਕੜ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਦੇਣਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਤੇ ਗਿੱਂਦੜਾਂ ਨੇ ਵਾੜ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਰਾਹ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਜਾ ਕੇ ਤੱਕਾਂ। ਦਿਨ ਢਲ ਚੁਕਿਆ। ਧੁੱਪਾਂ ਟੇਢੜੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਮੈਂ ਜਾਵਾਂ।
(ਉਹ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਾਰੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਉਠਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਬੇਰੀ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ ਖੜੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਰੋਂ ਹੋਕਾ ਸੁਣਾਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।)

ਬਚਨਾ : ਗਲੀ ਗਲੀ ਵਣਜਾਰਾ ਫਿਰਦਾ
ਕੋਈ ਵੰਡੜੀਆਂ ਲਓ ਨੀ ਚੜਾ
(ਬਚਨਾ ਨੇਤੇ ਆਉਦਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।)

ਸਾਵੀਆਂ ਵੰਡਾਂ ਪੀਲੀਆਂ ਵੰਡਾਂ

ਜਿਉ ਸਾਵਣ ਦਾ ਘਾਹ

ਸੂਹੀਆਂ ਵੰਡਾਂ ਰਤੀਆਂ ਵੰਡਾਂ

ਜਿਉ ਜੰਗਲ ਦੀ ਭਾਹ

ਗਲੀ ਗਲੀ ਵਣਜਾਰਾ ਫਿਰਦਾ...

ਕੋਈ ਵੰਡੜੀਆਂ ਲਓ ਨੀ ਚੜਾ।

ਤਾਰੇ : ਤੂੰ ਏਥੇ ਕਿਉਂ ਆ ਗਿਆ ? ਜਾਹ ਚਲਿਆ ਜਾ।

ਬਚਨਾ : ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਚੂੜੀਆਂ ਵੇਚਣ ਗਿਆ ਸਾਂ, ਤਾਂ ਇਧਰ ਆ ਗਿਆ। ਤੂੰ ਕੀ ਕਰਦੀ ਏਂ ਬੇਰੀ ਹੇਠ ਖੜੀ ? ਤੇਰਾ ਮਾਮਾ ਕਿਥੇ ਏ ?

ਤਾਰੇ : ਜਾ ਚਲਿਆ ਜਾ ਉਦੋਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਕਿਵੇਂ ਗੁੱਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਘਸੀਟਿਆ ਸੀ ਉਸ ਨੇ। ਹਾਲੇ ਤੀਕ ਮੇਰੇ ਵਾਲ ਦੁਖਦੇ ਨੇ...ਜਾਹ!

ਬਚਨਾ : ਕਿਵੇਂ ਚਲਾ ਜਾਵਾਂ ? ਗੁਸੇ ਏਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ? ਏਥੇ ਖੜੀ ਕੀ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੋਚ ਰਹੀ ?

ਤਾਰੇ : ਮੇਰੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨੇ ਅਜ ਮੈਨੂੰ ਛੇਡਿਆ। ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ ਉਤੇ ਝਰੀਟਾਂ ਸਨ। ਉਹ ਆਖਣ ਲੱਗੀਆਂ, ਇਹ ਚੂੜੀਆਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੇ ਉਦੋਂ ਪੈਂਦੇ ਨੇ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਕੁੜੀ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਲੈਂਦਾ ਏ। ਫਿਰ ਉਹ ਖਿੜ ਖਿੜ ਹੋਸੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਨੈਣ ਕਲੁ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਗੁੰਦਣ ਆਈ ਤਾਂ ਉਸ ਆਖਿਆ ਮੇਰੇ ਅੰਗਾਂ ਚੋਂ ਮਹਿਕ ਆਉਂਦੀ ਏ, ਜੇਹੜੀ ਬੇਰੀ ਨੂੰ ਬੂਰ ਪੈਣ ਤੇ ਆਉਂਦੀ ਏ। ਉਸ ਮੈਨੂੰ ਛੇਡਿਆ, ਕੁਤਕੁਤਾਤੀਆਂ ਕਦੀਆਂ ਤੇ ਫੇਰ ਭੈੜੀਆਂ ਭੈੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆਖੀਆਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਵਿਆਹ ਪਿਛੇ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦੀ ਏ, ਰਮਜ਼ਾਂ ਪਹਿਚਾਣ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਇਉਂ ਟੋਹ ਲੈਂਦੀ ਏ ਜਿਵੇਂ ਮਾਲੀ ਅੰਬ ਟੋਹ ਕੇ ਦਸ ਦੇਂਦਾ ਏ, ਕਿ ਕੱਚਾ ਏ ਕਿ ਪੱਕਾ...ਜਾਹ।

ਬਚਨਾ : ਤੂੰ ਭਹਦੀ ਏ ? ਤੇਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਝਣਖੁਣੀਆਂ ਦੰਡ ਗਈਆਂ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ। ਤੂੰ ਹੱਸਣ ਲਈ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਏ।

ਤਾਰੇ : ਮੇਰੇ ਹਾਸੇ ਉਤੇ ਉਸ ਦਿਨ ਤੇਰੀ ਮਾ ਨੇ ਮੁੰਹ ਕਿਉਂ ਵਟ ਲਿਆ ਸੀ ?

ਬਚਨਾ : ਬੁੱਢੀਆਂ ਜੁਆਨ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਹਾਸੇ ਉਤੇ ਸਦਾ ਖਾਰ ਖਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਏ ਕਿ ਮੇਰੀ ਵਹੁਟੀ ਸੋਹਣੀ ਹੋਵੇ, ਨਾਲੇ ਇਹ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਏ। ਇੰਨੀ ਸੋਹਣੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਵਾ। ਤੇਰਾ ਟੌਲੀ ਵਰਗਾ ਹਾਸਾ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਉਹਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਰਹੀ।

ਤਾਰੇ : ਉੱਚੀ ਨਾ ਥੇਲ, ਲੋਕ ਸੁਣ ਲੈਣਗੇ। ਮੇਰੀ ਗੁਆਂਢਣ ਦੇ ਕੰਨ ਇਧਰ ਹੀ ਲਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਉਹ ਕੰਘ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅੱਡੀਆਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦੀ ਏ। ਏਸ ਪਾਸੇ ਘੁਮਿਆਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਏ। ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਵੀ ਜੇ ਕੋਈ ਕੁੜੀ ਗਲੀ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਹ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਝਾਂਭਰ ਦੀ ਛਣਕਾਰ ਸੁਣ ਲਵੇ।

ਬਚਨਾ : ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ, ਇਥੇ, ਖਿੜਕੀ ਕੋਲ।

ਤਾਰੇ : ਸ੍ਰੀ...ਸ੍ਰੀ...ਸ੍ਰੀ। ਉਹ ਤੀਵੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਖੂਹ ਉਤੇ ਪਾਣੀ ਭਰਨ। ਪਹਿਰ ਸੂਰਜ ਖੜਾ ਏ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀ ਹਾਲੇ ਖੇਤੇਂ ਨਹੀਂ ਮੁੜੇ। ਏਨੀ ਛੇਤੀ ਤੁਰ ਪਈਆਂ ਨੇ ਖੂਹ ਨੂੰ। ਖਿੜ ਖਿੜ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ। ਜੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਤੇਰੀ ਪੱਗ ਦਾ ਟੇਰਾ ਦੇਖ ਲਿਆ, ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਸੌ ਸੌ ਗੱਲਾਂ ਬਣਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਹੋ ਆਖਣਰੀਆਂ ਮੈਂ ਤੇਰੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਛਿੱਗੀ ਪਈ ਸਾਂ।

ਬਚਨਾ : ਮੇਰੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਤਰਾਡੀਆਂ ਨੇ। ਕਵੇਂ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਤੈਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬੇਰੀ ਤੋਂ ਏਸ ਪਾਸੇ ਕਰ ਲਵਾਂ।

(ਟੱਪ ਕੇ ਉਹ ਅੰਦਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।)

ਤਾਰੇ : ਹਾਏ! ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਕਈ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਕੁੜੀਆਂ ਚੁੱਕਦੇ ਸੁਣਿਆ ਏ। ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਲੱਦ ਕੇ, ਅੱਡੀ ਮਾਰ ਕੇ ਉੜਾ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਭੰਡੂ ਦੀ ਤੀਵੀ ਵੀ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੱਸੀ ਸੀ। ਕਲ੍ਹੂ ਉਹ ਫੜੀ ਗਈ। ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਗਲੀ ਵਿਚੋਂ ਪੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਗਏ। ਤੀਵੀਆਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਆਈਆਂ। ਉਸ ਉਤੇ ਥੂੰ ਥੂੰ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਫਿਟ-ਲਾਹਨਤਾਂ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਕਾਲਖ ਪੈਤੇ ਮੂੰਹ ਚੌਂ ਦੰਦ ਇਉਂ ਚਮਕਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਚਿੱਕੜ ਚ ਦੁੱਧ ਛੁਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਏ।

ਬਚਨਾ : ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਮੇਰੇ ਅੰਗ ਅੰਗ ਵਿਚ ਰਚ ਗਿਆ ਏ। ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰ ਤੈਨੂੰ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਕੇਸਰ ਦੇ ਕਟੈਰੇ ਵਾਂਗ:

(ਤਾਰੇ ਚੁਨੀ ਦਾ ਲੜ ਖੋਲਦੀ ਹੈ।)

ਬਚਨਾ : ਕੀ ਹੈ ?

ਤਾਰੇ : ਸਾਡਾ ਪਿਆਰ। ਰਾਤ ਮੈਂ ਚੂੜੀਆਂ ਕੜਕਾ ਕੜਕਾ ਪਿਆਰ ਕਦਦੀ ਰਹੀ। ਆਹ ਦੇਖ, ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਟੇਟਾ...ਤਾਰੇ ਵਾਂਗ ਚਮਕਦਾ ਏ...

ਬਚਨਾ : ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਚੂੜੀਆਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਚੂੜੀ ਵਿਚ ਇੰਨਾ ਪਿਆਰ ਲਕਿਆ ਹੁੰਦਾ ਏ। ਇਉਂ ਲੱਗਦਾ ਏ ਜਿਵੇਂ ਤੈਨੂੰ ਟੇਲ ਰਿਹਾ ਸਾਂ। ਮੇਰੀਆਂ ਚੂੜੀਆਂ ਤੇਰੀ ਵੀਣੀ ਨੂੰ ਟੇਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ...ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਅਂਨਾ। ਕੱਚ ਦੀ ਚਮਕਦੀ ਹੋਈ ਕਣੀ ਵੀ ਇਹੋ ਆਖਦੀ ਏ...ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਅਂਨਾ।

ਤਾਰੇ : ਮੇਰੇ ਲਹੂ ਵਿਚ ਇਹ ਨਸ਼ਾ ਜੇਹਾ ਤੂੰ ਕੀ ਪੂੜ ਦਿਤਾ ? ਮੈਥੇ ਖਲੋ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਬਚਨਾ : ਉਸ ਦਿਨ ਜਦ ਤੂੰ ਚਲੀ ਗਈ, ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਕਿਰਮਚੀ ਲੀਕਾ ਫਿਰ ਗਈਆ। ਰਾਤੀਂ ਜਦ ਨੈਰਾ ਨੈਰੇ ਵਿਚ ਘੁਲ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਟੱਪਰੀ-ਵਾਸਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਮੇਰੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਵਿਚ ਬਲ ਰਹੀ ਸੀ, ਚੰਗਾੜੇ ਮੇਰੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਨੂੰ ਚੱਟ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਆ...
(ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਹਿੱਕ ਨਾਲ ਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।)

(ਦੋ ਬੁੱਢੀਆਂ ਛੱਕੜ ਤੇਲਦੀਆਂ ਲੰਘਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਾਟੀਆਂ ਘੱਗਰੀਆਂ, ਪਾਟੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਤੇ ਲੰਮੀਆਂ ਚੁੰਝਾਂ ਵਰਗੇ ਨੱਕ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਰਧ-ਮਖੌਟੇ ਲਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਅਦਭੁਤ, ਨਿਸ਼ੰਗ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਸੀ ਜਾਪਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਚਨੇ ਤੇ ਤਾਰੇ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਨਿਰਛਲ ਪਿਆਰ ਉਤੇ ਘਾਗ ਤਜਰਬੇ ਦੀਆਂ ਛਿੱਟਾਂ ਹਨ।)

ਪਹਿਲੀ

ਬੁੱਢੀ : ਏਸ ਧੌਲੀ ਦਾੜੀ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਰਮ ਨਾ ਆਈ! ਨੂੰਹ ਰੋਟੀ ਦੇਣ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਧੂਹ ਕੇ ਚਰ੍ਚੀਆਂ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ, ਤੇ ਉਥੇ...ਖੀ ਖੀ, ਖੀ ਖੀ!
ਦੂਜੀ ਬੁੱਢੀ : ਆਦਮੀ ਜਿੰਨਾ ਬੁੱਢਾ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤਾ ਠਰਕ ਜਾਵੇ। ਜਵਾਨ ਵਹਿੜਕਾ ਥਾਂ ਥਾਂ ਬੁਰਕ ਮਾਰਦਾ ਫਿਰਦੇ, ਪਰ ਮੌਲਾ ਬਲਦ ਖੁਰਲੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੀ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਏ। ਉਮਰ ਉਮਰ ਦੇ ਖੇਡ ਏ।

ਪਹਿਲੀ

ਬੁੱਢੀ : ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਨੂੰਹ ਨੂੰ ਹੀ ਫੜ ਲਿਆ। ਉਹ! ਜੇ ਮੈਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਧੌਲੀ ਦਾੜੀ ਪੁੱਟ ਕੇ ਹੱਥ ਚ ਫੜਾ ਦੇਂਦੀ।
ਦੂਜੀ ਬੁੱਢੀ : ਨੀ ਜਾਣ ਦੇਹ। ਆਦਮੀ ਦੀ ਜਾਤ ਦੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਐ। ਮੇਰਾ ਸਹੁਰਾ ਕਿਹੜਾ ਘੱਟ ਸੀ। ਰਾਤ ਨੂੰ...ਸਸ਼ਸਸ਼!...ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਮੀਂਹ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਮੰਜ਼ੀਆਂ ਤੇ ਚੁੱਲੀਆਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਅੰਦਰਲੇ ਕੇਠੇ ਵਿਚ ਰਖਾਉਣ ਲਈ ਦੌੜਦਾ। ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਖਹਿ ਕੇ ਲੰਘਦਾ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਮੇਰੀਆਂ.... ਖੀ ਖੀ, ਖੀ ਖੀ! ਉਹਨੀਂ ਦਿਨੀ ਮੈਂ ਪੀਘ ਝੂਟਦੀ ਤਾਂ ਡਾਹਣਾ ਤੌੜ ਦੇਂਦੀ! ਜਿਥੋਂ ਦੀ ਲੰਘਦੀ, ਧਰਤੀ ਹਿੱਲਦੀ।

ਪਹਿਲੀ

ਬੁੱਢੀ : ਪਰ ਹੁਣ ?
ਦੂਜੀ ਬੁੱਢੀ : ਹੁਣ ਨਿਰੇ ਕੜਬ ਦੇ ਟਾਡੇ।

ਪਹਿਲੀ

ਬੁੱਢੀ : ਰਸ ਲੈ ਗਏ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੁੰਡੇ। ਖੀ ਖੀ, ਖੀ ਖੀ!

(ਦੋਵੇਂ ਲੱਚਰ ਹਾਸਾ ਹੱਸਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।)
ਤਾਰੇ : ਮੈਨੂੰ ਐਨਾ ਡਰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਲਗਿਆ। ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਹਿੱਕ ਅੰਦਰ ਧਕ ਧਕ ਰਿਹਾ ਏ। ਮੇਰੀਆਂ ਉਗਲਾ ਪਸੀਨੇ ਨਾਲ ਭਿੱਜ ਗਈਆਂ ਨੇ। ਇਉਂ ਲੱਗਦਾ ਏ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਈ ਉਡੀਕ ਰਹੀ ਸਾ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੁੜੀਆਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕਿਉਂ ਉਡੀਕਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕੋ ਝੀਕ ਲਾ ਕੇ ਪੀ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਆ।

ਬਚਨਾ : ਕਲੁ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਐ। ਜਦ ਪੂਰਬ ਵਲੋਂ ਚੰਦ ਚੜ੍ਹੇਗਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਵਾਂਗਾ।

ਤਾਰੇ : ਮੈਂ ਤਾਕੀ ਖੁਲ੍ਹੀ ਰੱਖਾਂਗੀ। ਬਰਖਾ ਵਿਚ ਥੰਦ ਰਹੀ ਐ। ਇਸ ਦੇ ਤਮਤੇ ਫੁੱਲ ਗਏ ਨੇ। ਜਦ ਚੰਦ ਨਿਕਲਿਆ ਤੇ ਹਨੇਰਾ ਦਰੱਖਤਾਂ ਹੇਠ ਲਕ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਤੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਚਾਂਦੀ ਵਿਛ ਗਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਨੂੰ ਉਡੀਕਾਂਗੀ।
(ਬਚਨਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਾਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਨੂੰ ਤੱਕਦੀ ਹੈ।)

ਹਨੇਰਾ

ਦੂਜੀ ਝਾਕੀ

ਤਾਰੇ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਰਿੱਧਾ ਪਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਕ ਜਣੀ ਢੇਲਕੀ ਵਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਨੱਚ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਦੇ ਦੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਚੁੱਟ ਬੇਲੀ ਪਾਉਂਦੇ ਪਿੜ ਵਿਚ ਨਿਤਰਦੇ ਹਨ। ਲੇਅ ਸਿਖਰ ਉਤੇ ਪੁਜਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬਾਹਰੋਂ ਮਾੜ੍ਹ ਹਾਕਾ ਮਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕੁੜੀਆਂ ਇਕ ਦਮ ਰੁਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਾੜ੍ਹ : ਤਾਰੇ! ਤਾਰੇ! ਕਿਥੇ ਲੁਕ ਗਈ? ਬੇਲਦੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਉਰੇ ਆ ਪੀਏ।
(ਕੁੜੀਆਂ ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।)

ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਐ ਅੱਜ। ਮਹਿੰਦੀ ਘੁਲੀ ਪਈ ਐ ਕੁੱਜੇ ਵਿਚ। ਅੱਜ ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸੈ ਸੈ ਸ਼ਗਾਨ ਮਨਾਉਂਦੀ। ਚੰਗੇ ਵਿਚ ਸੱਗੀ ਫੁੱਲ, ਲਾਲ ਪਰਾਂਦੀ, ਨੱਬ ਤੇ ਕੰਗਣ-

ਤਾਰੇ : ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਵਿਆਹ ਦੀਆਂ ਟੂਮਾਂ ਨੇ।

ਮਾੜ੍ਹ : ਅਜ ਤੇਰਾ ਵਿਆਹ ਹੀ ਤਾਂ ਹੈ।

ਤਾਰੇ : ਕੀ ਆਖਿਆ?

ਮਾੜ੍ਹ : ਤੇਰੇ ਕਰਮ ਚੰਗੇ ਕਿ ਉਹ ਮੰਨ ਗਿਆ। ਰੱਜਿਆ ਪੁੱਜਿਆ ਘਰ। ਜਾਰੀਰਦਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਠਾਠ। ਉਹ ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬਾਜੇ-ਗਾਜੇ ਨਾਲ —

ਤਾਰੇ : ਕੀਹਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਤੂੰ?

ਮਾੜ੍ਹ : ਬਣੀ ਬਣਾਈ ਸਰਦਾਰੀ ਐ। ਮੱਘਰ ਨੂੰ ਸਾਕਾਂ ਦਾ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਤਾਰੇ : ਮੈਨੂੰ ਨਫਰਤ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਨਾ ਤੋਂ ਵੀ! ਮੈਂ ਅਜਿਹੀ ਸਰਦਾਰੀ ਉਤੇ ਬੁਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ।

ਮਾੜ੍ਹ : ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਆਇਆ ਹਾ।

ਤਾਰੇ : ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ।

ਮਾੜ੍ਹ : ਤੇਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਮੇਡਦੀ ਨੂੰ? ਨਸ਼ਕਰੀਏ, ਮੈਂ ਤੇਨੂੰ ਧੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਰਖਿਐ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਇੱਜਤ ਰੋਲਣ ਲੱਗੀ ਐ? ਦੱਸਾ ਤੇਨੂੰ ਪਤਾ!

(ਤਾਰੇ ਦੀ ਬਾਹ ਫੜ ਕੇ ਮਰੋੜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।)

ਤਾਰੇ : ਕਿਉਂ ਮੈਨੂੰ ਖੁਹ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਦੇਣ ਲਗਿਐ? ਨਹੀਂ! ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ!
(ਤਾਬਾਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।)

ਤਾਬਾਂ : ਮਾੜ੍ਹ, ਕੀ ਕਰਦੇ? ਕਮਲਾ ਹੋਇਐ? ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੂਹਣ ਲਗਿਐ? ਪਰਾਂ ਹਟ! ਵਿਚਾਰੀ ਦੀ ਬਾਹ ਮਰੋੜ ਦਿੜੀ। ਮੇਰੇ ਕੇਲ ਆ

ਪੀਏ। ਵਿਆਹ ਤਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦੇ ਤੂੰ ਇਸ ਸ਼ਗਨ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਡਰਦੀ ਐ?

ਤਾਰੇ : ਮੈਂ ਤੈਬੋਂ ਡਰਦੀ ਆਂ! ਤੁਹਾਡੇ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ!

ਤਾਬਾਂ : ਉਠ ਤਿਆਰ ਹੋ। ਕੁੜੀਆਂ ਸੁਖ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਸੁਹਾਗਾ ਦੇ ਰੀਤ ਗਾਉਣ
ਆਈਆਂ ਨੇ।

(ਕੁੜੀਆਂ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਤਾਰੇ ਦੇ
ਦੁਆਲੇ ਖੜੇ ਕੇ ਗਿਆ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।)

ਰੀਤ : ਬੇਰੀ ਦੇ ਉਹਲੇ ਉਹਲੇ

ਕਿਉਂ ਖੜੀ ਨੀ ਧੀਏ

ਮੈਂ ਤਾਂ ਖੜੀ ਆਂ ਬਾਬਲ ਜੀ ਦੇ ਬਾਰ

ਬਾਬਲ ਵਰ ਟੇਲੀਏ ...

ਤਾਕੀ ਦੇ ਉਹਲੇ ਉਹਲੇ

ਕਿਉਂ ਖੜੀ ਨੀ ਕੁੜੀਏ

ਮੈਂ ਤਾਂ ਖੜੀ ਆ...

ਤਾਰੇ : ਬੰਦ ਕਰੋ ਇਹ ਰੰਲਾ!

ਤਾਬਾਂ : ਤੇਰੇ ਸੁਹਾਗਾ ਦਾ ਰੀਤ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਧੀਏ।

ਤਾਰੇ : (ਚੀਖ ਕੇ) ਬੰਦ ਕਰੋ!

(ਤਾਰੇ ਘੀਰੀ ਹੋਈ ਸ਼ੇਰਨੀ ਵਾਂਗ ਭਪਟਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ
ਘੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਗਾੜਾ ਵਜਦਾ ਹੈ
ਜੇ ਇਸ ਵਿਆਹ ਦੀ ਰੀਤਾਂ-ਭਰੀ ਅਹੁਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਭਰ ਦੇਂਦਾ
ਹੈ।

ਤਾਰੇ ਤਿੰਨ ਪਾਸੇ ਦੰਤਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਵਾਰ ਕੁੜੀਆਂ ਰੀਤਾਂ ਰਸਮਾਂ ਦੀਆਂ
ਕੰਧਾਂ ਬਣ ਕੇ ਖੜੇ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਚੌਥੇ ਪਾਸੇ ਜਦੋਂ ਦੰਤਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਹਮਦੇ
ਸਿਹਰਾ ਬੰਨ੍ਹੀ ਮੱਘਰ ਖੜਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਕੇਸਰੀ ਪਰਾੜੀ ਤੇ
ਕਲਰੀ ਹੈ। ਇਕ ਲਾਰੀ ਛਤਰ ਲਈ ਖੜਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਹੋਰ ਬੰਦੇ ਲਾਲ ਕਪੜੇ
ਨਾਲ ਢੱਕੀਆਂ ਚੰਗੇ ਵਿਚ ਫਲ, ਮਠਿਆਈਆਂ, ਛਹਾਰੇ ਤੇ ਮੇਵੇ ਲਈ
ਮੰਜੂਸਦ ਹਨ। ਕਹਾਰ ਫੇਲੀ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ।

ਤਾਰੇ ਕੈ-ਬੀਤ ਹੋ ਕੇ ਥਾਏ ਸੁਨ ਹੋਈ ਖੜੀ ਹੈ। ਮੱਘਰ ਰੱਤਾ ਸਾਲੂ ਪੇਸ਼
ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤਾਬਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਤਾਰੇ ਉਤੇ ਪਾਉਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀ ਹੈ।

ਤਾਬਾਂ : ਤੇਰਾ ਪਰਾਹੁਣਾ ਆ ਰਿਆ!

ਤਾਰੇ : ਕੌਣ ਐ ਮੇਰਾ ਪਰਾਹੁਣਾ ? ਕੋਈ ਨਹੀਂ!

ਤਾਬਾਂ : ਉਹ ਤੇਰੇ ਲਈ ਲਾਲ ਚੂਤਾ ਤੇ ਰੱਤਾ ਸਾਲੂ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ।

ਤਾਰੇ : (ਚੀਖ ਕੇ) ਮੇਰਾ ਖੱਫਣ! ਨਹੀਂ! ਨਹੀਂ! ਨਹੀਂ!

(ਤਾਬਾਂ ਬਦੇ-ਬਦੀ ਉਸ ਉਤੇ ਸਾਲੂ ਪਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤਾਰੇ ਪਿਛਾੜ
ਖਾ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਨਗਾੜਾ ਵਜਦਾ ਹੈ। ਤਾਰੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਰਸਮ
ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਕੋਈ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ
ਹੈ।

ਕੁੜੀਆਂ ਤਾਰੇ ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਦੇ ਕੇ ਉਠਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਰੀਤ ਗਾਉਂਦੀਆਂ

ਹੋਈਆਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਤਾਰੇ ਨੂੰ ਤੇਰ ਕੇ ਡੋਲੀ ਤੀਕ ਲੈ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਹਾਰ ਡੋਲੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੱਘਰ ਤੇ ਬਰਾਤੀ ਸ਼ਹਿਨਾਈ ਦੀ ਧੁਨ ਨਾਲ ਵਿਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਹਨੇਰਾ

ਤੀਜੀ ਝਾਕੀ

ਸ਼ਹਿਨਾਈ ਦੀ ਧੁਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਕਹਾਰ ਡੋਲੀ ਚੁੱਕੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਡੋਲੀ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਟਿਕਾ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਬਰਾਤੀ ਵੀ ਵਿਛੜ ਜਾਂਦੇ ਹਲ। ਸਿਰਫ਼ ਤਾਬਾਂ ਤੇ ਮੱਘਰ ਮੰਚ ਉਤੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤਾਬਾਂ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਡੋਲੀ ... ਪਰਦਾ ਚੁੱਕਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਕਿ ਝੰਡੂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਟੇਕਰੀ ਫੜੀ ਦਾਖਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤਾਬਾਂ : ਤੂੰ ਕੀ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦੈ ਵੇ ?

ਝੰਡੂ : ਚੰਬੇਲੀ ਦੀਆਂ ਕਲੀਆਂ। ਸਾਧ ਦੇ ਡੇਰੇ ਗਿਆ ਸਾਂ ਉਥੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਬਰੀਚੀ ਵਿਚੋਂ ਕਲੀਆਂ ਲੈ ਆਇਆ।

ਤਾਬਾਂ : ਵੇ ਕੁਤਿਆ, ਤੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਐ ਕਲੀਆਂ ਦਾ ? ਹੁਣ ਤਾ ਕੋਈ ਪੰਡਿਤ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂ ਮਾਲੀ। ਤੂੰ ਭਿੱਟ ਦਿਤਾ। ਹੁਣ ਕਿਸ ਕੰਮ ? ਇਥੇ ਟੰਗਾਂ ਨਾ ਮਾਰਦਾ ਫਿਰ। ਜਾਹ!

ਝੰਡੂ : ਚੱਲਾਂ ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਾਂ। (ਉਹਲਾ) ਇਹ ਫੱਡੇ ਕੁੱਟਣੀ ਕੋਈ ਕਾਰਾ ਕਰ ਕੇ ਹਟ। ਮੇਰੀ ਖੱਬੀ ਅੱਖ ਫੜਕਦੀ ਐ। ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਐ। ਇਸ ਨੇ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਇਆ... ਵਿਚਾਰੀ ਨੂੰ ਖੂਹ ਵਿਚ ਧੱਕਾ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਮੈਂ ਕਰੰਗਾਵਾੜੀ ਵਿਚ ਮੁਰਦਾਰ ਢੇਏ, ਪਰ ਕਦੇ ਬੂਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ। ਇਥੇ ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਬੂਨ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਖੌਸੜੇ ਪੈਣਗੇ। ਅੱਹ ਜਾਂਦੇ ਨਰਾਇਣਾ ਬੰਦੂਕ ਚੁੱਕੀ। ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਾਂ।

(ਉਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।)

ਤਾਬਾਂ : ਸ਼ੁਕਰ ਐ ਇਹ ਕਾਰਜ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਮੱਘਰਾ।

(ਉਹ ਡੋਲੀ ਦਾ ਪੁੰਡ ਚੁੱਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਤਾਰੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦੀ ਹੈ।)

ਮੱਘਰਾ, ਕੁੜੀ ਸੰਗਦੀ ਐ... ਅੱਹ ਖੜੀ ਐ ਸਾਲੂ ਲਈ, ਨੀਵੀਂ ਪਾਈ। ਤੇਨੂੰ ਉਡੀਕਦੀ ਐ।

(ਮੱਘਰ ਗੁਮਾਲ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਪੂੰਝਦਾ ਹੈ, ਮੁੱਛਾਂ ਤੇ ਕੰਨਾਂ ਉਤੇ ਇਤਰ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੰਗਣ ਕੱਢ ਕੇ ਉਸ ਵਲ ਵਧਦਾ ਹੈ।)

ਤਾਰੇ : ਖਬਰਦਾਰ, ਜੇ ਹੱਥ ਲਾਇਆ!

ਮੱਘਰ : ਇਹ ਕੰਗਣ ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਨੇ... ਤੇ ਇਹ ਛਾਪਾਂ। ਜਿਹੜੀ ਮਰਜ਼ੀ ਲੈ ਲੈ।

ਤਾਰੇ : ਮੈਨੂੰ ਪਿਰਣਾ ਆਉਂਦੀ ਐ ਤੈਥੋਂ!

- ਤਾਬਾਂ : ਕੁੜੀਏ, ਕੁਝ ਤਾਂ ਲੱਜ-ਲਿਹਾਜ਼ ਰੱਖ, ਤੇਰਾ ਘਰ ਵਾਲਾ ਐ।
- ਤਾਰੋ : ਦੂਰ ਹੱਟ ਚੁੜੇਲੇ!
- ਤਾਬਾਂ : ਇਹੋ ਇਨਾਮ ਦਈਗੀ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ, ਕਮਜ਼ਾਤੇ! ਤੈਨੂੰ ਸਰਦਾਰਨੀ ਬਣਾਇਆ, ਪਰ ਤੂੰ...ਮੱਘਰਾ!
- ਮੱਘਰ : ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ, ਇਹ ਭਲੇ ਘਰ ਦੀ ਕੁੜੀ ਐ। ਕਾਹਨੂੰ ਇਸ ਉਤੇ ਹੱਥ ਚੁਕਣੈ।
(ਉਹ ਪਿਛੋਂ ਦੀ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਤਾਰੋ ਛੱਡਵਾਉਣ
ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।)
- ਤਾਰੋ : ਛੱਡ ਮੈਨੂੰ! ਦੁਸ਼ਟਾ! ਛੱਡ ਦੇ ਮੈਨੂੰ!
- ਮੱਘਰ : ਮੈਂ ਕਿੰਨੇ ਚਿਰਾਂ ਦਾ ਤੇਰੇ ਪਿਛੇ ਫਿਰਦਾ ਆਂ...ਪਿਆਰ ਦਾ ਮਾਰਿਆ...ਮਸਾਂ ਕਾਬੂ
ਆਈ ਅੋਂ...ਨੀ! ਦੰਦੀ ਵੱਦ ਕੇ ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਚਿੱਥ ਸੁਟਿਆ! ਇਸ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ
ਵਿਚ ਹੀ ਅੜ ਐ। ਅੱਜ ਮੈਂ ਇਹ ਅੜ ਭੰਨ ਕੇ ਹਟਣੈ।
(ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਫੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਤਾਰੋ ਇਸ ਜਦੋ-ਜਹਿਦ ਵਿਚ ਉਸ
ਨੂੰ ਪਰਾਂ ਸੁਟ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।)
- ਤਾਬਾਂ : ਇਸ ਨੂੰ ਪਲੇਸਦੇ ਤੇ ਇਹ ਹਰਾਮਣ ਸਿਰ ਤੇ ਹੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਆਉਂਦੀ ਐ।
(ਝਈ ਲੈ ਕੇ) ਨੀ ਕਮਜ਼ਾਤੇ, ਤੂੰ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਝਾਟੇ ਵਿਚ ਸੁਆਹ ਪਾਉਣ ਲੱਗੀ
ਐ ?
- (ਤਾਬਾਂ ਉਸ ਦੀ ਹਿੱਕ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਬੈਠਦੀ ਹੈ।)
- ਤਾਰੋ : ਹਾਏ ਮਾਂ! ਛੱਡ ਦੇ ਮੈਨੂੰ! ਮੇਰਾ ਸਾਹ...ਪਰਾਂ ਮਰ ਚੰਦਰੀਏ!
(ਉਹ ਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਪਰਾਂ ਸੁਟ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਮੱਘਰ ਨਾਲ ਉਹ ਧਰਤੀ ਨੂੰ
ਫੜੀ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਮੱਘਰ ਕਾਮ-ਵੱਸ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਉਸ ਵੱਲ ਵਧਦਾ
ਹੈ। ਤਾਰੋ ਚੀਖ ਮਾਰਦੀ ਹੈ।)

ਹਨੇਰਾ

(ਜਦ ਸੁਰਖ ਰੈਸ਼ਨੀ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤਾਰੋ ਨਿਢਾਲ
ਡਿੱਗੀ ਪਈ ਹੈ—ਵਾਲ ਖੁਲ੍ਹੇ ਚੂੜੀਆਂ ਟੁੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਫੁੱਲ ਮਿੱਧੇ
ਹੋਏ। ਉਸ ਦਾ ਸਾਲੂ ਰੁਲਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਮੱਘਰ ਤੇ ਤਾਬਾਂ ਜਾ ਚੁਕੇ
ਹਨ। ਤਾਰੋ ਉਦਾਸ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਤੱਕਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਨਾਈ ਦੀ ਆਵਾਜ਼
ਹੁਣ ਵੀ ਕਿਤੋਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਵੈਣ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਤਾਰੋ
ਉਠਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਸਾਲੂ ਨੂੰ ਘਸੀਟਦੀ ਹੋਈ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਤੁਰਦੀ ਬਾਹਰ
ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਚਾਲ ਵਿਚ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਆਤਮਾ ਦਾ ਬੁਖਾਰ
ਹੈ।

ਤੰਡੂ ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਉਂ ਦਾਖਿਲ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ ਤੇ ਜਾਂਦੀ ਹੋਈ ਤਾਰੋ ਨੂੰ
ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮੰਚ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਆ ਕੇ ਥੀਤੇ ਹੋਏ ਭਾਣੇ
ਨੂੰ ਭਾਸਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਿੱਧੇ ਹੋਏ ਫੁੱਲ ਤੇ ਟੁੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਵੰਗਾਂ
ਦੇ ਟੋਟੇ ਚੁੱਗ ਕੇ ਟੇਕਰੀ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਤਾਬਾਂ ਤੇ ਮੱਘਰ
ਦਾਖਿਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।)

ਤਾਬਾਂ : ਘਬਰਾ ਨਾ ਤੂੰ। ਸਿਹਰੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਲਿਆਂਦੀ ਐ, ਜਾਉ ਕਿਥੇ। ਕੁੜੀਆਂ ਤਾਂ
ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਇਉਂ ਹੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਪਿਛੋਂ ਆਪੇ ਠੀਕ ਹੈ
ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਖਤਮ, ਹੁਣ ਬਾਕੀ ਦੇ ਪੇਸੇ ਕੱਢ।

- ਮੱਘਰ : ਅਹਿ ਫੜ ਆਪਣੇ ਪੈਸੇ। ਉਸ ਨੇ ਮੇਰਾ ਮੂੰਹ ਵਲੁੰਘਰ ਦਿਤਾ, ਤੇ ਜ਼ਰੀ ਵਾਲਾ ਕੈਟ ਪਾੜ ਦਿਤਾ।
- ਤਾਬਾਂ : ਫੇਰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ? ਕੁੜੀ ਵੀ ਤਾਂ ਕਬੂਤਰੀ ਵਰਗੀ ਐ। (ਗੁਪਟੇ ਗਿਣਦੀ ਹੈ) ਮੇਰੀ ਘੱਗਰੀ ਵੀ ਪਾਟ ਗਈ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਨਵੀਂ ਸਵਾਵਾਂਗੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਥੇ ਛੱਡ ਆਇਐ ? ਤੇ ਇਹ ਕੁੱਤਾ ਇਥੇ ਕੀ ਕਰਦੈ ?
- ਝੰਡੂ : ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਤੂੰ ਕੰਡੇ ਬੀਜੇ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੁੰਡ ਰਿਹਾ ਆਂ।
- ਤਾਬਾਂ : ਵੇ ਹਰਾਮੀਆਂ, ਕਿਹੜੇ ਕੰਡੇ ?
- ਝੰਡੂ : ਤੂੰ ਹਾਲ ਤੀਕ ਛਡਿਆ ਨਹੀਂ ਆਪਣਾ ਕੁਪੱਤਾ ਕੰਮ! ਜਿਸ ਘਰ ਪੈਰ ਪਾਉਂਦੀ ਐ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਉਜਾੜ ਦੇਂਦੀ ਐ। ਦੱਲੀਏ, ਖਬਰਦਾਰ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਸੋਟੀ ਚੁਕੀ! ਜਬਾੜ੍ਹੇ ਭੰਨ ਦੇਉ। ਇਹਨਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨੇ ਹਾਲ ਤੀਕ ਸੇਵਾ ਹੀ ਕੀਤੀ ਐ, ਪਰ ਇਹ ਖੂਨ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਤੂੰ ਹੀ ਸੈਂ ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰਾ ਘਰ ਪਠਿਆ, ਮੇਰੀ ਤੀਵੀ ਨੂੰ ਉਧਾਲਿਆ....
- ਤਾਬਾਂ : ਮੈਂ ? ਹੁੰਹ! ਵੇ ਹੁਣ ਮੈਂ ਐਨੀ ਨਿੱਘਰ ਗਈ ਕਿ ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਨੀਚ ਦੀ ਤੀਵੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਲੱਗਾ।
- ਝੰਡੂ : ਬਦਜ਼ਾਤੇ, ਤੈਥੋਂ ਨੀਚ ਕੈਣ ਹੋਉ ? ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਨਰਾਇਣੇ ਨੇ ਦਸਿਐ ਕਿ ਤੂੰ ਹੀ ਸੈਂ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰਾ ਜਾਲ ਵਿਛਾਇਆ। ਮੇਰੀ ਤੀਵੀ ਨੂੰ ਭਜਾ ਕੇ ਵਿਚੋਂ ਪੈਸੇ ਖਾਧੇ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੁਰਦੇ ਦਾ ਖਫਨ ਵੇਚ ਕੇ ਵੀ ਪੈਸੇ ਖਾ ਜਾਏ। ਬੂਹ ਤੇਰੀ ਜਾਤ ਤੇ!
- ਮੱਘਰ : ਚੁੱਪ ਕਰ ਕਮੀਨਿਆ! ਤੇਰੀ ਇਹ ਮਜਾਲ ਤੂੰ ਮੂਹਰੇ ਬੋਲੋ ?
- ਝੰਡੂ : ਬਥੇਰਾ ਚਿਰ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਦਾ ਕੂੜਾ ਢੋਇਆ। ਪਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਪਾ ਦਾ ਕੂੜਾ ਨਹੀਂ ਢੋਵਾਂਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਚੌਂ ਸਤਿਹਾਂਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ!
- ਤਾਬਾਂ : ਤੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਸ ਉਤੇ ਦਯਾ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਸੱਪ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਉ ਆਖਿਰ ਡੰਗ ਮਾਰੂ।
- ਮੱਘਰ : ਤੂੰ ਇਹ ਬਦਲਾ ਚੁਕਾਉਣ ਲਗਿਐ ਮੇਰੇ ਅਹਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ? ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਘਰ ਦਾ ਨਮਕ ਖਾਧਾ। ਨਮਕ-ਹਰਾਮ!
- ਝੰਡੂ : ਮੈਂ ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਘਰ ਦਾ ਕੂੜਾ ਨਹੀਂ ਢੋਣਾ। (ਟੇਕਰੀ ਸੁੱਟ ਦੇਂਦਾ ਹੈ) ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਵਿਹੜੇ ਤੋਂ ਹੀ ਨਫਰਤ ਹੈ। ਇਥੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਅਲੂੜ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੂੜੀਆਂ ਟੁੱਟੀਆਂ। ਕਿੰਨੀਆਂ ਦੇ ਸਤ ਭੰਗ ਹੋਏ। ਬੂਹ!
- (ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।)
- ਤਾਬਾਂ : ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ, ਦਫਾ ਹੋ ਗਿਆ! ਇਹ ਕਮੀਨਾ ਹਰ ਵੇਲੇ ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਸੂਹਾਂ ਲੈਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਤਾਰੇ ਨੂੰ ਕਿਥੇ ਛੱਡ ਆਇਐ ? ਕਿਤੇ ਦੰੜ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਗਈ ? ਚਲ, ਉਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਚਲੀਏ...ਕੀ ਪਤਾ ਦੰੜ ਕੇ ਬਚਨੇ ਕੋਲ ਜਾ ਵੜੀ ਹੋਵੇ। ਛੇਤੀ ਕਰ। ਬੁਲਾ ਆਪਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ! ਉਹ ਕਿਥੇ ਮਰ ਗਏ।
- ਮੱਘਰ : ਸ਼ੇਰਿਆ! ਉਏ ਕਿਰਪਿਆ! ਛੇਤੀ ਆਉ ਸਾਡੇ ਮਗਰ!
- (ਤਾਬਾਂ ਤੇ ਮੱਘਰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੇਰਾ ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਛੜ੍ਹੀਆਂ ਫੜ੍ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ।)

ਸੰਬੰਧੀ ਭਾਕੀ

ਬਚਨਾ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਖੜਾ ਹੈ। ਮੂੰਗੀਆ ਪੰਗ।
ਗਲ ਵਿਚ ਕੰਠਾ, ਸਿੱਪ ਦੇ ਬਟਨਾਂ ਵਾਲੀ ਵਾਸਕਟ। ਨਿਹਾਲੀ
ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹੈ।

- ਬਚਨਾ : ਮੇਲਾ ਮੁਕਿਆ ਤਾਂ ਘਰ ਮੁੜਾਂਗਾ।
 ਨਿਹਾਲੀ : ਹੁਣ ਤੂੰ ਕੀ ਕਰਨ ਚਲਿਐਂ ਮੇਲੇ ? ਆਥਨ ਹੋ ਗਈ।
 ਬਚਨਾ : ਲੋਕ ਬੋਲੀਆਂ ਪਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਗੁੱਟ। ਟੱਲੀਆਂ
ਖੜਕ ਰਹੀਆਂ ਨੇ...ਮੇਰਾ ਪਟਕਾ ਕਿਥੇ ਐ ?
 ਨਿਹਾਲੀ : ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ।
 ਬਚਨਾ : (ਉਸ ਤੋਂ ਬਹੁ ਕੇ) ਮੈਨੂੰ ਜਾਣ ਦੇ!
       (ਉਹ ਪਟਕਾ ਲੱਕ ਦੁਆਲੇ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ।)
 ਨਿਹਾਲੀ : (ਪਟਕੇ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ) ਨਾ ਜਾ। ਦੇਵੇਂ ਵੇਲੇ ਮਿਲਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਪਿੱਪਲ ਹੇਠ ਦੀਵਾ
ਬਾਲ ਕੇ ਆਈ ਆਂ। ਸੁੱਖਾ ਸੁਖਦੀ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਨ ਆ ਗਿਆ। ਰੱਬ ਕਰੇ
ਤੇਰਾ ਛੇਤੀ ਵਿਆਹ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੁਖਾਲੀ ਹੋਵਾਂ। ਕਲ੍ਹ ਬੱਖੇ ਦੇ ਘਰੋਂ
ਨੈਣ ਆਈ ਤੇ ਮੈਂ ਰੁਪਿਆ ਫੜ ਲਿਆ।
 ਬਚਨਾ : ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਏ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਣਾ ਵਿਆਹ ਬਖਤੌਰੇ ਦੀ ਪੀ ਨਾਲ।
 ਨਿਹਾਲੀ : ਕੋਈ ਕਢ ਕੇ ਲੈ ਆਏਂਗਾ ਫੇਰ ? ਪਿਉ ਦਾਦੇ ਦਾ ਨਾ ਉਜਾਗਰ ਕਰੇਂਗਾ
? ਮੈਂ ਹੁਣ ਬਖਤੌਰੇ ਦੇ ਘਰੋਂ ਆਇਆ ਰੁਪਈਆ ਨਹੀਂ ਮੇੜਨਾ।
 ਬਚਨਾ : ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਰੁਪਈਏ ਤੇ ਬੁਕਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ।
 ਨਿਹਾਲੀ : ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਆਖੇ ਨਹੀਂ ਲਗੋਂਗਾ ? ਹੁਣ ਛੇਕੜਲੀ ਉਮਰੇ ਮੇਰੀ ਹਿੱਕ ਚ ਮੁੱਕੀ
ਨਾ ਮਾਰੀਂ।
 ਬਚਨਾ : ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੋੜ ਏਸ ਰੁਪਈਏ ਦੀ। ਅੰਹ ਜਾਂਦਾ ਏ ਰੁਪਈਆ!
       (ਰੁਪਿਆ ਵਰਗਾਹ ਮਾਰਦਾ ਹੈ।)
 ਨਿਹਾਲੀ : ਵੇ ਕਰਮਾਂ ਮਾਰਿਆ, ਰੁਪਈਆ ਨਹੀਂ ਸੁਟੀਦਾ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਲੱਛਮੀ ਨੂੰ ਧੱਕਾ
ਦੇਨਾ ਏ, ਲੱਛਮੀ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੱਕਾ ਦੇਓ! ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਪੁੱਤਾ।
 ਬਚਨਾ : ਬਥੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮੰਨੀਆਂ ਨੇ ਤੇਰੀਆਂ, ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣੀ।
 ਨਿਹਾਲੀ : ਮੈਂ ਉਮਰਾਂ ਤੱਕੀਆਂ ਨੇ, ਪੁੱਤ। ਧੁੱਪਾਂ ਤੇ ਛਾਵਾਂ ਦੇਖੀਆਂ ਨੇ। ਮਾਂ ਦਾ ਕਾਲਜਾ
ਮਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਏ। ਤਦੇ ਠੰਡ ਪੈਂਦੀ ਐ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਆਂਦਰ ਨੂੰ
ਫਲਦਾ ਫਲਦਾ ਦੇਖੇ।
 ਬਚਨਾ : ਮੈਂ ਵਿਆਹ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ।
 ਨਿਹਾਲੀ : ਵਿਆਹ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ?
 ਬਚਨਾ : ਹਾ, ਮੈਂ ਕੁੜੀ ਦੇਖ ਲਈ ਤੇ ਵਚਨ ਦੇ ਦਿਤਾ।
 ਨਿਹਾਲੀ : ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਆਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਵਚਨ ਦਿਤੈ।
 ਬਚਨਾ : ਹਾ। ਮੈਂ ਵਚਨ ਦਿਤੈ ਕਿ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਵਿਆਹ ਕਰਾਂਗਾ, ਤੇ ਅੱਜ
ਉਹ ਦਿਨ ਆ ਗਿਆਏ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਉਡੀਕ ਰਹੀ ਐ।
 ਨਿਹਾਲੀ : ਕੈਣ ? ਤਾਰੇ ?
 ਬਚਨਾ : ਹਾ, ਤਾਰੇ।

- ਨਿਹਾਲੀ : ਉਹ ਮੇਰੀ ਦੇਹਲੀ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹੇਰੀ! ਪੁੱਤਾ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਘਰ ਵਸਾਉਂਦੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਉਜਾਡੀਆਂ ਨੇ। ਉਸ ਦਾ ਮਾਮਾ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਉਸ ਦੇ ਪੈਸੇ ਵੱਟ ਚੁਕਿਐ, ਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਮੱਘਰ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਦਿਤੀ ਐ।
- ਬਚਨਾ : ਝੂਠ!
- ਨਿਹਾਲੀ : ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਪਤੇ। ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਪਰਦਾ ਪਿਆ ਹੋਇਐ। ਮੱਘਰ ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਗਿਆ... ਰੁਪਈਏ, ਟੂਮਾਂ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਮੱਟ... ਮਾੜ੍ਹ ਦਾ ਵਿਹੜਾ ਭਰ ਗਿਆ। ਤਾਰੇ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਕਪੜੇ ਤੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੰਗਣ।
- ਬਚਨਾ : ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਚੁੜੀਆਂ ਪਾ ਲਈਆਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੰਗਣ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣੇ। ਮੈਨੂੰ ਜਾਣ ਦੇ। ਛੱਡ ਦੇ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤਾਕੀ ਖੁਲ੍ਹੀ ਰੱਖਾਗੀ... ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਉਡੀਕਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।
- ਨਿਹਾਲੀ : ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਣਾ!
- ਬਚਨਾ : ਛੱਡ ਦੇ ਮਾਂ!
- ਨਿਹਾਲੀ : ਵੇ ਪੁੱਤਾ! ਮਾਂ ਹੀ ਜਾਣਦੀ ਐ ਇਸ ਪੀੜ੍ਹੇ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਜਵਾਨ ਪੁੱਤ ਤੀਵੀ ਪਿੱਛੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦੇ ਜਾਂਦੇ। ਇਹ ਸੱਲ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕਾਲਜੇ ਵਿਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੱਜਿਆ ਜਦੋਂ ਤੇਰਾ ਪਿਉ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ। (ਘੁੱਟ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈਂਦੀ ਹੈ) ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਸ ਨੇ ਜਾਣਾ ਸੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਸੀ। ਇਕ ਡਰ ਜਿਹਾ ਬੈਠਾ ਸੀ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ, ਜਿਵੇਂ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਸੱਪ ਮੇਲ੍ਹੁ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ... ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮਿੱਠੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਰੱਲਾ ਕੀਤੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਉਸ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਜੁਲਮ ਕੀਤਾ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿਆਰ ਦੀ ਬੁਰਕੀ ਸੁੱਟੀ। ਜਦ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਨਾ ਜਾ ਤਾਂ ਇਕਦਮ ਉਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਬਦਲ ਗਿਆ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗ੍ਰੌਸਾ ਚਮਕਣ ਲੱਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਰੋਂਦੀ ਨੂੰ ਸੁੱਟ ਕੇ ਉਹ ਮੇਰੀ ਸੌਕਣ ਪਿੱਛੇ ਚਲਾ ਗਿਆ... ਤਾਰੇ ਦੀ ਮਾਂ ਪਿੱਛੇ...
- ਬਚਨਾ : ਤਾਰੇ ਦੀ ਮਾਂ... ?
- ਨਿਹਾਲੀ : ਹਾਂ ਪੁੱਤਾ! ਟੱਪਰੀਵਾਸਣ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਿਆ, ਤਾਰੇ ਦੀ ਮਾਂ ਪਿੱਛੇ। ਜਿਸ ਰਾਤ ਉਹ ਦੰਡੇ, ਰੱਖ ਨੇ ਦੇਹਾਂ ਨੂੰ ਵਜੀਰੇ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਬਿਜਲੀ ਛਿੱਗੀ ਤੇ ਦੇਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਲਿਆ। ਦਰੱਖਤ ਹੇਠ ਉਸ ਦੀ ਲੋਥ ਮਿਲੀ.. ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਮੂੰਗੀਆਂ ਪੱਗ ਤੇ ਮਾਮਲੀ ਵਾਸਕਟ ਚੁਕ ਲਿਆਈ ਤੇ ਪਟਾਰ ਵਿਚ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਦੀ ਪੱਗ ਵਿਚੋਂ ਕੱਚੀ ਕੱਚੀ ਬਾਸ ਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਸੱਜਰੇ ਮਾਵੇ ਦੀ। ਜੀ ਕੀਤਾ ਉਸ ਸੌਕਣ ਦਾ ਬੁੱਕੀਂ ਲਹੂ ਪੀਵਾ। (ਰੋਂਦੀ ਹੈ) ਉਹ ਹਾਲੇ ਮਰੀ ਨਹੀਂ, ਮੁੜ ਤਾਰੇ ਵਿਚ ਜੀ ਉੱਠੀ ਐ — ਮੈਨੂੰ ਤਪਾਉਣ ਲਈ, ਮੇਥੋ ਬਦਲੇ ਲੈਣ ਲਈ। ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਰੱਖ ਦਾ ਕਹਿਰ ਨਹੀਂ, ਸੁਹਣੀ ਤੀਵੀ ਡਿਗਦੀ ਐ ਬਿਜਲੀ ਬਣ ਕੇ। ਮੇਰੀ ਹਿੱਕ ਅੰਦਰ ਤੇਰਾ ਬਾਪੂ ਹਾਲੇ ਵੀ ਸੁੱਤਾ ਪਿਐ। (ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਚੁੰਮਦੀ ਹੈ) ਤੇਰੀ ਪੱਗ ਵਿਚੋਂ ਸੱਜਰੇ ਮਾਵੇ ਦੀ ਬਾਸ ਆਉਂਦੀ ਐ ਤੇ ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹੀ ਚਮਕ ਐ। ਵੇ ਪੁੱਤ, ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਾ ਜਾਈ।
- ਬਚਨਾ : (ਪੰਘਰ ਕੇ) ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਮਾਂ।
(ਪਟਕਾ ਖੇਲ੍ਹ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਂ ਪਟਕੇ ਨੂੰ ਤਹਿ ਕਰਕੇ ਬਚਨੇ ਦੇ ਮੱਥੇ ਨੂੰ ਚੁੰਮਦੀ ਹੈ।)

- ਤਾਰੇ : ਤਾਰੇ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਕਪਦਿਆਂ ਵਿਚ ਦੰਡਦੀ ਹੋਈ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।)
- ਤਾਰੇ : ਸੁਕਰ ਐ ਤੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆਂ। ਦੰਡ ਕੇ ਆਈ ਆਂ। ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇ
ਹਰ ਚੀਜ਼ ਮੇਰਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੋਵੇ - ਘੜੇ, ਛਵੀਆਂ, ਟੱਲੀਆਂ, ਪਰਛਾਵੇ।
ਜੇ ਮੈਂ ਨਾ ਦੰਡਦੀ ਤਾਂ ਫੜ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ।
- ਬਚਨਾ : ਕੌਣ ?
- ਤਾਰੇ : ਮੱਘਰ ਦੇ ਆਦਮੀ। ਮਾਮੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵੇਚ ਦਿਤੇ। ਮੇਰਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿਤੇ।
- ਬਚਨਾ : ਵਿਆਹ ?
- ਤਾਰੇ : ਹਾਂ। ਅਜੀਬ ਵਿਆਹੀ ਦੀ ਵਿਆਹੀ ਤੇ ਕੁਆਰੀ ਦੀ ਕੁਆਰੀ। ਮੇਰਾ ਮਾਮਾ
ਬੈਠਾ ਮੱਘਰ ਦੇ ਰੁਪਈਆਂ ਦੀ ਦਾਰੂ ਪੀ ਰਿਹੈ। ਹੁਣੈ ਉਹ ਆ ਜਾਣਗੇ ਤੇ
ਮੈਨੂੰ ਫੜ ਲੈਣਗੇ। ਚੱਲ, ਨੱਸ ਚਲੀਏ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘੜੇ ਏਧਰ ਆ ਰਹੇ
ਨੇ। ਨਾਲ ਛਵੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਆਦਮੀ। ਦੇਰ ਨਾ ਕਰ। ਛੇਤੀ।
- ਨਿਹਾਲੀ : ਨਾ ਜਾਈਂ ਵੇ ਪੁੱਤਾ, ਨਾ ਜਾਈਂ। ਪਾਸੇ ਹਟ ਜਾ ਕਮਜ਼ਾਤੇ। ਛੱਡ ਦੇ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ
ਨੂੰ!
- (ਬਚਨੇ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।)
- ਬਚਨਾ : ਛੱਡ ਦੇ ਮੈਨੂੰ! ਵੇਲਾ ਆ ਰਿਅੇ ਵਚਨ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ। (ਤਾਰੇ ਨੂੰ) ਮੈਂ ਤਿਆਰ
ਆਂ। ਚੰਦ ਦਰੱਖਤਾਂ ਉਹਲਿਊਂ ਉੱਠ ਰਿਹੈ, ਪੁੰਨਿਆ ਦਾ ਗੋਲ ਸੂਹਾ ਚੰਦ।
ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੁਹਾਗ ਦਾ ਟਿੱਕਾ ਲਾ ਦਿਤੇ। ਤੇਰੀ ਮਾਂਗ
ਵਿਚ ਇਸੇ ਨੇ ਸੰਘੂਰ ਭਰ ਦਿਤੇ। ਚੱਲ।
- ਨਿਹਾਲੀ : ਕਿਵੇਂ ਚਲਿਆ ਜਾਏਗਾ ? ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਤੈਨੂੰ ਜਾਣ ਦੇਣਾ ਇਸ ਚੁੜੇਲ ਨਾਲ!
- ਬਚਨਾ : ਛੱਡ ਦੇ ਮੈਨੂੰ, ਮਾਂ! ਹਟ ਜਾ ਇਕ ਪਾਸੇ!
- (ਉਸ ਨੂੰ ਧੰਕਾ ਦੇ ਕੇ ਪਰਾ ਸੁਟ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਤਾਰੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ।)
- ਨਿਹਾਲੀ : (ਧਰਤੀ ਪਿੱਟਦੀ ਹੋਈ) ਮੇਰਿਆ ਵੈਰੀਆ! ਪਿਉ ਵਰਗਿਆ! ਉਸੇ ਦਾ ਲਹੂ
ਬੈਲਦੇ ਤੇਰੇ ਵਿਚ। ਇਸ ਚੁੜੇਲ ਦਾ ਮੈਂ ਗਲ ਘੁੱਟ ਦਿਆਂ ਤੇ ਸਾਹ ਪੀ ਜਾਵਾਂ।
ਰੱਬ ਕਰੇ ਬੇਨੂੰ ਕਿਤੇ ਥਾਂ ਨਾ ਮਿਲੇ।
- (ਬਾਹਰੋਂ ਰੈਲਾ ਸੁਣਾਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਮੱਘਰ ਤੇ ਤਾਬਾਂ ਦਾਖਿਲ ਹੁੰਦੇ
ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਛਵੀਆਂ ਚੁੱਕੀ ਸ਼ੇਰਾ ਤੇ ਕਿਰਪਾ।)
- ਮੱਘਰ : ਇਸ ਕੋਲ ਆਈ ਸੈਂ ਨੱਸ ਕੇ ? ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ।
- ਤਾਬਾਂ : ਕੁੜੀਏ, ਤੇਰੇ ਮਾਮੇ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਟੋਲਿਆ। ਕੋਠੇ ਅੰਦਰ, ਛੱਤ ਉਤੇ, ਗਲੀ
ਵਿਚ। ਵਿਚਾਰਾ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਡਿੱਗਿਆ ਪਿਐ। ਘਰ ਚੱਲ।
- ਮੱਘਰ : ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚੱਲ ਤਾਰੇ ਬਾਹਰਲੀ ਹਵੇਲੀ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਰਾਜ ਐ।
- ਤਾਰੇ : ਹਟ, ਮੈਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾ ਲਾ!
- ਤਾਬਾਂ : ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਤੈਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ
ਆਉਂਦੀ ? ਜਾਹ ਆਪਣੇ ਘਰ। (ਮੱਘਰ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹ ਤੋਂ ਫੜਦਾ ਹੈ।)
- ਬਚਨਾ : ਖਬਰਦਾਰ, ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਇਆ!
- ਮੱਘਰ : ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੁੰਦੇ ਵਿਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ? ਆਪਣੀ ਤੀਵੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ
ਆਂ। ਚੱਲ ਤਾਰੇ। ਇਸ ਬਦਮਾਸ ਨੂੰ ਫੇਰ ਸਿੱਧਾ ਕਰਾਂਗਾ। ਸ਼ੇਰਾ ਤੇ ਕਿਰਪਾ
ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਕਰਨਗੇ।

- ਬਚਨਾ : ਹਾ, ਸ਼ੇਰਾ ਤੇ ਕਿਰਪਾ। ਜੇ ਹੈ ਦਮ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸਿੱਧਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ?
- ਮੱਘਰ : ਕਮੀਨਿਆਂ! ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਨਸਾ ਕੇ —
(ਉਹ ਹੱਥਪਾਈ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।)
- ਤਾਬਾਂ : ਵੇ, ਕਿਉਂ ਲੜਦੇ ਓ ?
- ਬਚਨਾ : ਇਕ ਪਾਸੇ ਹਟ ਜਾ ਚੁੜੇਲੇ! ਅੱਜ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਗੀ ਲੈਣ ਦੇ!
- ਮੱਘਰ : ਗੁਡਿਆ!
- ਬਚਨਾ : ਤੀਵੀਂ ਦੇ ਪੇਸਿਆ ਉਤੇ—
- ਮੱਘਰ : ਮਾਰ ਕੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਗੱਡ ਦਿਆਂਗੇ —
(ਉਹ ਦੇਵੇਂ ਲੜਦੇ ਹੋਏ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੇਰਾ ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਛਵੀਆਂ ਫੜੀ ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ। ਬਾਹਰੋਂ ਬਚਨੇ ਤੇ ਮੱਘਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ।)
- ਨਿਹਾਲੀ : ਹਾਏ! ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ ਕੋਹ ਸੁਟਿਆ। ਮੱਘਰ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਦੇ ਬੁਰਛੇ ਵੀ ਨੇ। ਛੁਡਾਉ ਵੇ ਲੋਕੇ! ਰੱਬ ਸੁੱਖ ਰੱਖੋ! ਰੱਬ ਸੁੱਖ ਰੱਖੋ! (ਤਾਰੇ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ) ਇਹ ਕਾਰਾ ਤੇਰੇ ਕਰਕੇ ਹੋਇਐ, ਰੰਡੀਏ! ਦਫਾ ਹੋ ਏਥੋਂ!
- ਤਾਰੇ : ਕਿਸੇ ਜਾਵਾਂ ?
- ਨਿਹਾਲੀ : ਢੱਠੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਜਾਹ ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ! ਦੂਰ ਹੋ ਜਾ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ! ਹਾਏ, ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ!
(ਉਹ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਦੌੜਦੀ ਹੈ। ਤਾਬਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤਾਰੇ ਸੁਨ ਹੋਈ ਖੜੀ ਹੈ।)
- ਤਾਰੇ : ਮੈਂ ਜਾਵਾਂ। ਪਰ ਕਿਥੇ ? ਮੇਰਾ ਸਾਹ ਘੁਟ ਰਿਹੈ ਬੂਹੇ ਬੰਦ ਨੇ। ਮੈਂ ਹਨੇਰੇ ਖੂਹ ਦੇ ਲਾਗੇ ਜੰਮੀ, ਤੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਲੀ। ਰੈਸ਼ਨੀ ਦੀ ਇਕ ਕਿਰਨ ਮੈਂ ਦੇਖੀ। ਪਿਆਰ ਦੀ ਇਕ ਚਿਣਗਾ। ਪਰ ਹੁਣ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।
(ਉਹ ਬੁੱਤ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਬਾਹਰੋਂ ਨਿਹਾਲੀ ਦੀ ਚੀਖ ਸੁਣਾਈ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਤਾਰੇ ਇਕਦਮ ਰੁਕਦੀ ਹੈ। ਅੰਤਮ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਭਾਂਪ ਕੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦ੍ਰੁੜ੍ਹ ਫੈਸਲੇ ਉਤੇ ਪੁਜਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬਾਹਰ ਦੌੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।)
- ਸੱਨਾਟਾ।
- ਨਿਹਾਲੀ ਦਾਖਿਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਮੂੰਰੀਆ ਪੱਗ ਸਾਂਭੀ ਹੋਈ ਹੈ।
- ਨਿਹਾਲੀ : ਉਹਨਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਤਾ। ਨੀਲੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਛਵੀਆਂ ਚਮਕੀਆਂ। ਉਸ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿਚੋਂ ਲਹੂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਫੁਟ ਵਗੀਆਂ। ਚਾਨਣੀ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਲਹੂ ਸਾਵਾ ਸਾਵਾ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਪੱਗ ਦਾ ਲੜ ਗਰਮ ਲਹੂ ਵਿਚ ਭਿੱਜ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਏ! ਅੱਜ ਮੇਲਾ ਮੁੱਕ ਗਿਆ। ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀ ਪੀਣਗੇ ਤੇ ਲੜਨਗੇ। ਦੂਜੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਜਾਣਗੇ, ਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਮਗਰ ਨੱਸਣਗੇ। ਮੇਲੇ ਨੇ ਮੇਰੇ ਘਰੋਂ ਬਲੀ ਲੈ ਲਈ।
(ਉਹ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ ਦੀ ਮੂੰਰੀਆ ਪੱਗ ਗੈਂਦੀ ਵਿਚ ਲਈ। ਮਾੜ੍ਹ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਗੁੱਟ ਦਾਖਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਖਾਲੀ ਬੋਤਲ ਹੈ।)